

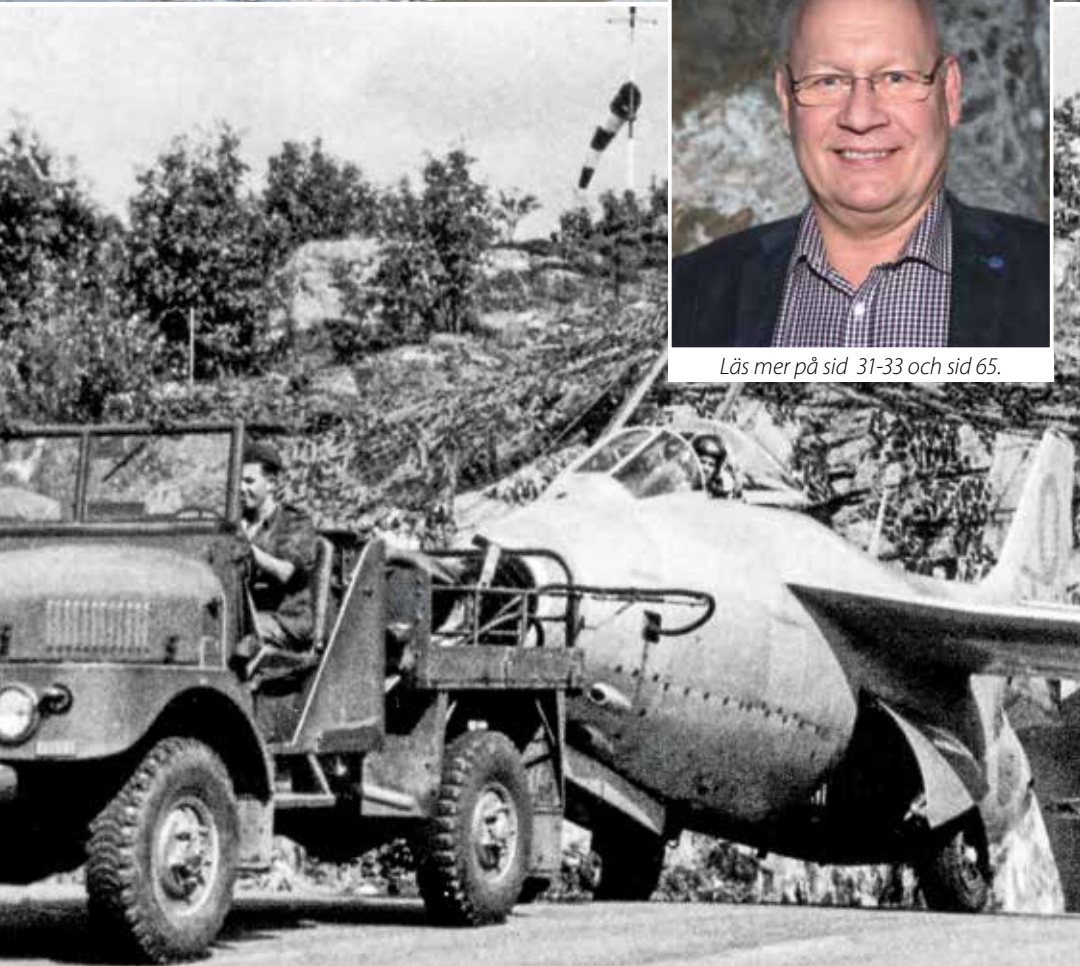
BEF-NYTT

Nr 4 2016
December

Tidningen för Bergsprängningsbranschen

Läs mer på sid 31-33 och sid 65.

▲ Stora och största jobbet

Läs mer på sidan 31-33.

▲ Kvartalets medlem och pristagare

Läs mer på sidan 31-33, 65

▲ Kalla krigets bergum

Läs mer på sidorna 49-50

Ledaren

En branschorganisations dilemma

BEF – det är vi som försätter berg

www.bef.nu

FLEXIROC T20 R – BYGGD AV ER

Med över 30 förbättringar som ökat både tillförlitligheten och produktiviteten, är FlexiROC T20 R bättre än någonsin. Det är inte vår förtjänst. Vi lyssnade bara på våra kunder.

Vill du veta mer? Besök atlascope.se eller kontakta din Atlas Copco-representant.

Sustainable Productivity

Atlas Copco

En branschorganisations dilemma

En branschorganisations primära syfte är att tillvarata medlemmarnas intresse i de olika sakfrågor som berör branschen. Detta är tom formellt inskrivet i registeringsbeviset hos Bolagsverket. I BEFs fall står det under rubriken Ändamål:

"Föreningen har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att verka för att bergsprängningsbranschen ska uppnå en stabilare ställning inom näringsliv och samhället."

- *"Detta innebär att föreningen ska påverka utformning av regler och bestämmelser som omfattar bergsprängningsbranschen samt verka för att förutsättningar för utförande av sprängningsarbeten underlättas genom förbättrade tekniska specifikationer."*
- *"Föreningen ska verka för att öka möjligheterna att rekrytera nya bergsprängare. Detta ska göras genom att återställa yrkets status samt genom förbättring av utbildningen inom området."*
- *"Föreningen ska aktivt bidra till den sprängtekniska utvecklingen genom att påverka forsknings- och utvecklingsarbeten så att den får en mera praktisk och tillämpad inriktning."*

BEFs medlemmar betalar en avgift för att föreningen ska jobba hårt för att uppfylla målen att främja de ekonomiska intressena och förväntar sig givetvis resultat. Målen får givetvis inte nå **"till vilket pris"** som helst. En branschorganisation förväntas givetvis ta sitt samhällsansvar. Och det blir kanske extra tydligt för BEF vars medlemmar arbetar med att "försätta berg" vilket fel utfört kan få förödande konsekvenser för såväl människor som material. Vidare är våra hjälpmedel, dynamit mm, av stort intresse för människor som "jobbar" med allt från kassaskåpsprängning till terrorism. **BEF har därför stor förståelse för att myndigheter på såväl nationell nivå som nationell nivå har synpunkter på hur vi ska utföra våra jobb. Det kan vara på förvaring, användning och överföring och nu senast det s.k. spårbarhetsdirektivet.**

Problemet uppstår dock när någon myndighet kommer med bestämmelser som inte känns praktiskt motiverad av en bransch och man inte heller tar till sig branschens argument. Har myndigheten tur är det ett EU direktiv, då måste man inte ens försöka motiveras det.

Vad gör då en branschorganisation som "misslyckats" att göra en bestämmelse (lag, förordning) verklighetsanpassad? Går ut till medlemmarna och säger **"vi skiter i bestämmelsen?** Nej givetvis inte. BEF säger att medlemmarna förväntas följa bestämmelsen men att vi inte ger upp att få en ändring tillstånd. Sedan får man fortsätta argumentationen mot berörd/da myndigheter.

Vad säger då medlemmarna (åtminstone en del)? Jo att BEF misslyckats och inte lagt ned nog med energi. Och att i Norge och Finland tolkar man minsann bestämmelserna helt annorlunda etc.

Beträffande bestämmelser från Arbetsmiljöverket känns dom kanske mer verklighetsnära. Hållinmätning, damm/ kvarts bekämpning, dolhantering, risker med hyttlösa riggar utan fjärrstyrning allt känns givetvis rätt.

Men så till den verkliga baksidan med bestämmelser. **Konkurrens blir snedvriden, och det rejält.** Merparten av BEF företagen hänger givetvis på förr eller senare. Även en del andra seriösa företag. Men många företag blundar av okunnighet eller kostnads-skäl och får därmed en oerhörd konkurrensfördel gentemot de skötsamma som måste ha en högre prisbild. Dessutom riskerar man sin/sina anställdas hälsa.

Här kommer **beställarens ansvar** in. Var inte naiv, ingen gör samma jobb 25 % billigare utan skäl. Hur kontrollerar beställaren då sin sprängares seriositet? Enkelt, använd **Checklista Bergsprängning**, gemensamt framtagen av branschens alla parter, både vid upphandling och produktion. Där avslöjas direkt den okunnige eller i värsta fall oseriöse sprängaren.

Men som sagt, ovanstående problematik är en branschorganisations dilemma. Men BEF ger inte upp.

PS: 1 Detta är i sak en repris på en tidigare ledare men tyvärr fortfarande lika aktuell.

PS:2 Checklista Bergsprängning är nu under ledning av BEF under uppdatering.

PS:3 Ute efter nya utmaningar? Läs platsannosen på sid 11.

Roland Netterlind
VD BEF
roland@bef.nu

Nya ENTREPRENADINDEX med bas januari 2011 och E84

Som vi tidigare informerat har en översyn gjorts av Entreprenadindex E84, vilket resulterat i ett nytt Entreprenadindex med bas januari 2011=100.

Den nya Entreprenadindexserien följer samma indelning som den föregående. Efter översynen har grupperna fått nya kostnadsfördelningar och uppdaterat innehåll. Det har resulterat i att likartade huvudgrupper slagits samman (t.ex. E84 litt 112 och 312 Bergarbeten), men det har också tillkommit nya (t.ex. nya litt 117 Arbeten med stålplåtar).

En jämförelse mellan nya och gamla entreprenadindexserier för huvudgrupperna finns publicerad i Byggindex nr 5•2011, sidorna 14 och 15. Hela listan med såväl huvud- som undergrupper kan hämtas från Byggindex hemsida.

Avtal med E84 och nya entreprenadindextal

Publicering av indextal avseende Entreprenadindex E84 (bas januari 1984=100) upphörde från nr 1•2012 av Byggindex. För entreprenadavtal där E84 återopats ska publicerade indextal användas så långt det är möjligt, dvs. till och med december 2011, publicerade i nr 12•2011. För att kunna slutföra indexreglering enligt E84 finns möjlighet

att fortsättningsvis själv räkna fram indextal till "E84-nivå" med hjälp av de omräkningstal som fanns publicerade från sidan 20 i Byggindex 1•2012, och som också finns att hämta på Byggindex hemsida. Dessa omräkningstal skall sedan användas på motsvarande littera i nya Entreprenadindex (med januari

2011=100). Observera att omräkningstalen endast kan tillämpas från januari 2012 och framåt på de nya indextalerna där basen är januari 2011=100. I de flesta fall är litteranumret samma för de bägge indexserierna. Om inte, finns en hänvisning i omräkningstabellerna.

Se nedanstående exempel:

Exempel 1:

Litt 124 Ombyggnader

Publicerat indextal, dec 2011: 275,5

Omräkningstal: 2,681 (se sid 20 i BX 1-2012)

Indextal för nya **litt 124**=102,8

Beräkna: 2,681 x 102,8=275,6

Uppräknat indextal, jan 2012: 275,6

Omräkningstabellerna kommer fortsättningsvis att kunna hämtas från Byggindex hemsida.

Exempel 2:

Litt 213 Bergtunnlar

Publicerat indextal, dec 2011: 281,6

Omräkningstal: 2,759 (se sid 21 i BX 1-2012)

Indextal för nya **litt 411**=102,7

Beräkna: 2,759 x 102,7=283,3

Uppräknat indextal, jan 2012: 283,3

Tillämpningen

Tillämpningsföreskrifterna för ENTREPRENADINDEX med januari 2011 som bas finns att hämtas från Byggindex hemsida. De stämmer i allt väsentligt med de som gäller för Entreprenadindex E84.

Källa: SCB

Indexutfall 2015 - 2016

Som framgår av nedan för oss bergsprängare relevanta index är den årliga kostnadsökningen på årsbasis kring 2,6%. En markant ökning mot föregående mätning och för diesel som mäts från negativ till 15 procent. Löner har stigit ca 2 – 3 %. Notera dock skillnaden mellan byggavtalet och Väg- och banavtalet.

Löneglidningen ej med.

Konsumentprisindex är åter på deflation

KPI -Konsumentprisindex (totalindex)

2015 Juni - 2016 Juli + 1,1%

(Nya) Entreprenadindex E 84 Okt 2015 – Okt 2016

112	Bergarbeten (Markarbeten)	2,60 %
411	Sprängningsarbeten (Bergrum och tunnlar)	2,71 %
7011	Dieselolja MK1 (Regleras ej separat)	15,29 %
3011	Arbetarlöner, Bygg + Anl.avtalet	2,68 %
3015	, Väg- och banavtalet	1,79 %
3016	, Underjord	2,68 %
4011	Tjänstemannalöner	2,54 %

För mer information och hjälp ring föreningskontoret.
Äldre Index hittar ni på www.byggindex.scb.se

TUFFARE ÄN NÅGONSIN INTELLIGENT OCH FLEXIBEL

Sedan Commando-serien kom till för nästan 30 år sedan har borraragregaten kontinuerligt utvecklats med hjälp av feedback från våra kunder. Den senaste modellen, Sandvik Commando DC130Ri, fortsätter i den traditionen och är vårt första intelligenta borraragregat i den kompakta klassen.

Sandvik Commando DC130Ri revolutionerar än en gång topphammarbörning för klena hål, med kostnadsbesparande maskinstyrningsfunktioner som hittills bara funnits för större ovanjordsaggregat. En ny moduldesign och praktisk placering av komponenter förenklar underhåll. Mobil och lättviktig, men ändå stabil och välbalanserad. Vårt senaste borraragregat med gummihjul är idealisk att manövrera i trånga utrymmen och enkel att anpassa till en rad olika användningsområden.

Bergmaterialindex

RM/BF, Byggindex		Kvartal 3 2007 = 100														
Kostnadsslag	2007	2007	2008	2008	2008	2008	2009	2009	2009	2009	2010	2010	2010	2010	2011	
	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	
Bergmaterialindex	100,0	101,5	103,8	106,3	108,4	102,6	95,5	94,2	93,3	93,6	93,9	95,7	96,2	96,7	98,9	

*) Beräknat på indextal med flera decimaler															Nivå mättri för beräkning av räntan				
2011	2011	2011	2012	2012	2012	2012	2013	2013	2013	2013	2014	2014	2014	2014	2015	2015	2015	2016	
kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	
99,7	101,0	101,2	101,1	102,0	101,7	100,8	101,0	101,0	101,7	101,4	101,2	101,8	102,2	101,3	101,0	102,1	101,6 ^R	100,9	100,4

2016	2016	kvartal 3 2016*	kvartal 3 2016*
kvartal 2	kvartal 3	kvartal 2 2016	kvartal 3 2016
101,5	102,4	0,9	0,8

*) Beräknat på indextal med flera decimaler

Ny metod för beräkning av räntan
R) Rättat

Förfrågningar SBMI, Joakim Heise

Sverige Bygger

Material på sidan 7-8 från Sverige Bygger är bara en del av alla tjänster företaget erbjuder.

Merparten av prognoserna kan exempelvis även fås på lokalnivå vilket

kan underlätta företagets planering och strategi. Vi rekommenderar därför medlemsföretagen att överväga att prenumrera på denna information.

Läs mer på www.sverigebygger.nu

FÖR SÄKER SPRÄNGNING!

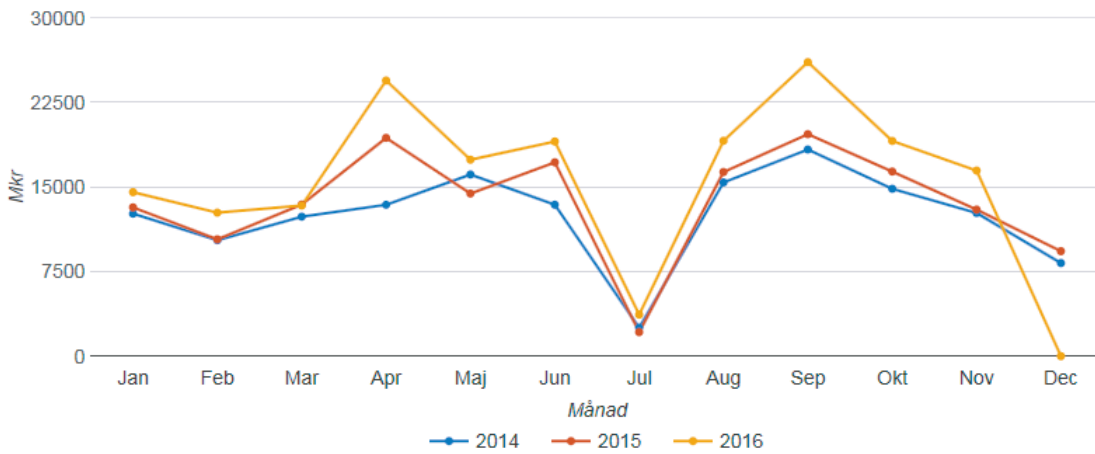

RUBA GUMMI AB
BRÄNDÅSEN 141
694 93 ÖSTANSJÖ
Hemsida: www.rubagummi.se

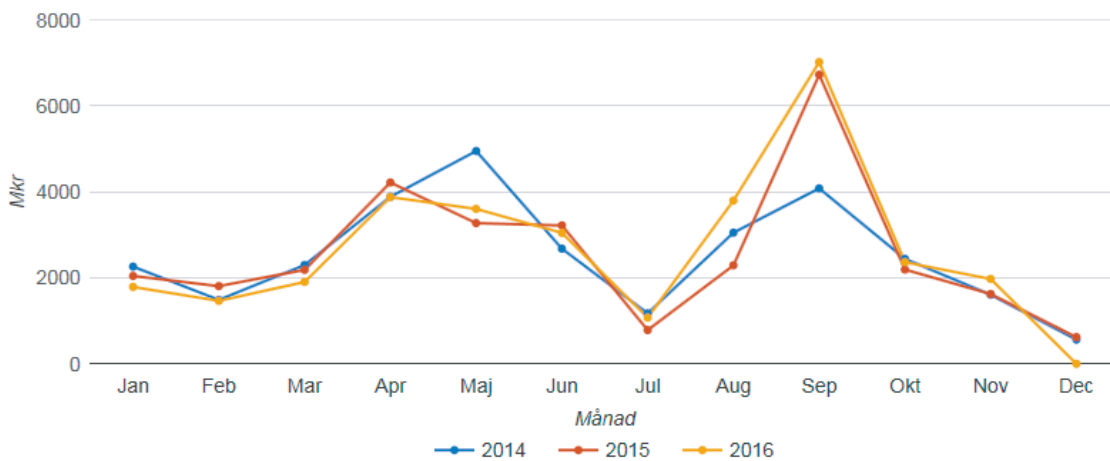
TEL: 0582-23010
MOB: 0703-983231
MAIL: info@rubagummi.se

Byggstartbarometern ger positiva signaler, men bostäder drar fortfarande lasset – men anläggning ligger stilla

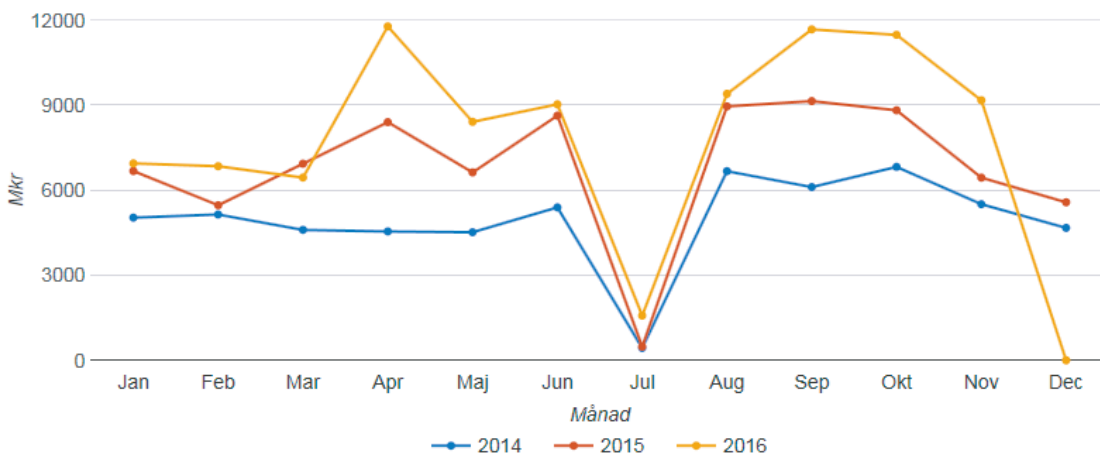
TOTALT

ANLÄGGNINGAR

BOSTÄDER

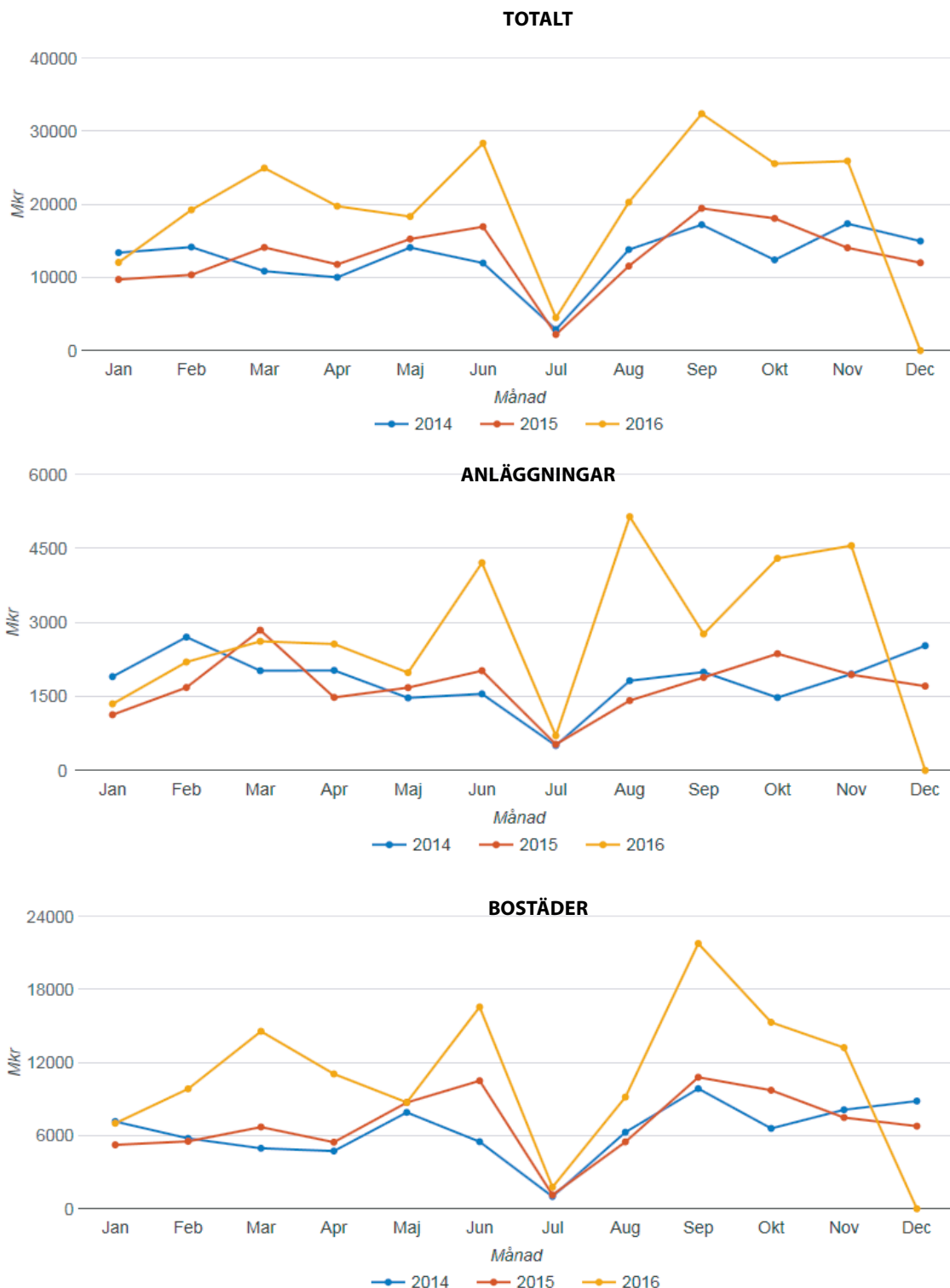
Byggstartbarometern visar **konkreta byggstarter**, villkor att minst en entreprenör är upphandlad Och har en volym på minst 1 MKR. Jämför man gångna 12 månaders period med 12 månaders

perioden innan har vi en ökad volym med **20%** vilket kanske känns mer än den känslan man får i verkligheten. **Men den stora ökningen beror på att man nu fått igång bostadsbyggandet, en**

ökning med 21%. Anläggning ligger stilla eller tom en minskning till 5%.

Givetvis förekommer **stora lokala variationer.**

Projekteringsstartbarometern vänder uppåt tack vare bostäder och anläggning på gång

Projekteringsstart barometern är ett viktigt styrinstrument då man kan prognosera mer långsiktigt då projektering starterna indikerar vad som händer framåt.

Jämför man projekteringsstarter på årsbasis har gångna helårsperiod har vi nu en ökning mot föregående ettårsperiod

med **54%**. Bostäder ligger nu på en ökning med **59%**. Anläggning är också på gång med **59%** vilket är en klar **förbättring** mot föregående prognos. Förhoppningsvis redovisas ex Förbifart Stockholm m.fl. storprojekt som redan påbörjad projekteringsmässigt.

Risken finns givetvis att flera färdigprojekterade projekt kan läggas i lådan ifall den politiska oron inom infrastruktur oron fortsätter eller försenas av överklagande etc. Omvänt kan man damma av redan färdigprojekterade projekt.

Tåg körde i över 600 km/h

VÄRLDEN I dag sattes ett nytt hastighetsrekord för tåg, 603 kilometer i timmen. Eller 1,8 kilometer på tio sekunder.

I lördags sattes ett nytt hastighetsrekord, 590 kilometer i timmen. Men redan i dag slogs det och för första gången åkte ett tåg i över 600 kilometer i timmen. Enligt CNN färdades tåget i över 600 kilometer i timmen i 10,8 sekunder och hann då färdas 1,8 kilometer.

Rekordet sattes på en provbana i Yamashiro och inte i reguljär trafik. Den japanska regeringen godkände i höstas planer på att bygga världens snabbaste järnväg mellan Tokyo och Nagoya. Då

beräknas tåget ha en maxhastighet kring 500 kilometer i timmen. Med de nya tågen ska sträckan klaras av på halva tiden jämfört med dagens höghastighetståg, som kallas Shinkansen. Japan hoppas ha tåget i drift 2027.

Men smakar det så kostar det, närmare två biljoner yen, kring 900 miljarder kronor, för den första sträckningen.

Tekniken kallas maglev. Den innebär att tåget färdas på hjul tills de når 160 kilometer i timmen. Därefter går det på elektromagneter som lyfter tåget från rälsen, vilket innebär att det inte längre uppstår någon friktion.

Världens snabbaste kommersiella

tåg går i dag i Kina, där topphastigheten har uppmätts till 431 kilometer i timmen.

Som en jämförelse har SJ:s snabbtåg, SJ 2000 och SJ 3000, en topphastighet kring på 200 kilometer i timmen. De höghastighetståg som det finns planer på att bygga i Sverige är tänkta att klara hastigheter på 350 kilometer i timmen. Då ska en resa mellan Göteborg och Stockholm ta kring två timmar.

Peter Sundberg

031-62 40 00

(Andra har även läst Strossle)

Har en enorm nytta av vägarna jämfört med räls

Det finns bara 16 500 km järnväg i Sverige mot hela 217 000 km väg.

Sätts de föreslagna underhålls- och reparationskostnaderna i relation till detta är kostnaden per kilometer infrastruktur nästan 1000 (!) procent högre för järnväg än väg.

Vilka samhällsekonomiska kalkyler ligger till grund för denna prioritering? undrar Ulf Perbo i en debattartikel med anledning av den infrastrukturproposition som regeringen presenterat.

Vissa siffror i infrastrukturpropositionen framstår som märkliga. Att regeringen under planperioden 2018-2019 vill satsa 164 mdr kr på vägunderhåll och nästan lika mycket -124 mdr kr – på järnvägsunderhåll är en sådan uppgift som blir märklig när den sätts in i sitt sammanhang. Det finns bara 16 500 km järnväg i Sverige mot hela 217 000 km väg. Resandet på väg - 124 miljarder personkilometer per år - är tio gånger högre än resandet på räls. Och då räknas inte ens gång- och cykeltransporter som ju också sker på väg.

Sätts de föreslagna underhålls- och reparationskostnaderna i relation till detta är kostnaden per

kilometer infrastruktur nästan 1000 (!) procent högre för järnväg än väg. I relation till passagerartrafik blir kostnaden ca 700% högre.

Idag överbeskattas bilkörning enligt forskningen med ca 100%, dvs en bilist betalar dubbelt så höga skatter jämfört med vad som kan motiveras med samhällsekonomiska kostnader. Och återkommande talas det om hur man kan höja skatten ytterligare för bilisterna. Trots det är det nästan alltid billigare och bättre att ta bilen, vilket bl.a. visar sig i att resandet på väg alltså är ungefär 1000 procent högre än på järnväg.

Hur ser det då ut med statens inkomster från trafikslagen, vilket är en bra indikator på vilken nytta transportslaget skapar? Banavgifterna från all tågtrafik (person- och godstrafik) uppgår till endast 1,3 miljarder. Vägavgifterna däremot, uppgår till över 60 miljarder, cirka 45 gånger mer! Vägsystemet kostar alltså en tiondel så mycket per personkilometer, ger ett överskott som både täcker förlusterna i järnvägssystemet och ändå ger tiotals miljarder i rena inkomster till staten.

Detta visar vilken enorm nytta med-

borgarna har av vägarna jämfört med räls. Därför är frågan oundviklig: Vilka samhällsekonomiska kalkyler ligger till grund för att järnväg ska ha 1000 (ettusen) procent högre underhållsanslag per km jämfört med väg?

Ulf Perbo

vvd, BIL Sweden

Resandet på väg är tio gånger högre än resandet på räls.

Foto: Getty Images

VS

Halverad byggkostnad skulle sänka hyran med endast 6 procent

Byggkostnaderna pekade ofta ut som förklaringen till varför det inte byggs tillräckligt mycket. Det är fel. En ny rapport från Sveriges Byggindustrier visar att svenska byggkostnader ligger på samma relativa kostnadsnivå som andra varor och tjänster, jämfört med genomsnittet i EU. Förklaringen måste sökas på annat håll, anser BI.

DEBATT / 4 OKTOBER

Riktigt är att det i absoluta tal kostar mer att bygga ett hus i Sverige än i många andra länder. Men förklaringen är inte dålig konkurrens eller ineffektivitet hos byggföretagen. De svenska byggkostnaderna speglar ett generellt högt kostnadsläge i Sverige.

Enligt Eurostats pris-nivåindex

(PLI) skiljer sig nämligen svenska byggkostnader vid en europeisk jämförelse inte från andra varor och tjänster. Sverige ligger nära toppen av Europas länder för de allra flesta kategorier såsom mat, sjukvård eller utbildning. Man får helt enkelt betala mer för både bostäder och bröd i Sverige.

Forts på sid 10

Forts från sid 9

Hög lönenivå

En alternativ internationell jämförelse får vi genom att utgå från byggkostnaderna i förhållande till de totala produktionskostnaderna. Genom att därefter jämföra statistik över skillnader i löne-, material- och transport/maskinkostnader kan man se hur stora skillnaderna borde vara mellan byggkostnader i Sverige och EU i genomsnitt.

Enligt en sådan jämförelse bör svenska kostnader ligga 56 procent högre än i övriga EU för att nå samma lönsamhet. Skälet är framför allt det högre svenska kostnadsläget för material- och lönekostnader. Den svenska lönenivån ligger exempelvis 28 procent över EU-genomsnittet.

Tankeexperiment

De svenska byggkostnaderna utmärker sig alltså inte jämfört med andra varor och tjänster, sett ur en europeisk jämförelse. För att få en uppfattning om byggkostnadens betydelse för bostadskonsum-

mentens plånbok kan vi genomföra ett tankeexperiment. Vi får då för en kort stund bortse ifrån att hyror i Sverige inte är kostnadsbaserade utan bestäms utifrån bruksvärdet.

Vad skulle hända om vi halverade byggkostnaderna? Merparten av månadshyran gå till att täcka kostnader för drift- och underhåll, uppvärmning, sophantering, administration och liknande. Ungefär en fjärdedel går till att täcka kapitalkostnaden för själva bostaden. Av denna fjärdedel består ungefär hälften av byggkostnader (den andra hälften utgör kostnader för mark och moms med mera.)

För en nybyggd trerumslägenhet med en hyra på 9 500 kronor i månaden skulle halverade byggkostnader därmed leda till att hyran sänks med endast 6 procent till 8 900 kronor månaden.

Vill vi sänka kraven?

Naturligtvis är det önskvärt med lägre priser på nya hus för svenska bostads-

konsumenter. Det tycks dock vara så att priserna i stor utsträckning förklaras av höga löner och faktorer som har med vår levnadsstandard att göra. Den insikten kan hjälpa oss i jakten på faktorer som driver kostnader och pressar upp priserna. Lönekostnaderna bestäms dels av kollektivavtalens utformning, dels av politiskt beslutade skatter, sociala avgifter etc.

Demokratiskt fattade beslut påverkar i allra högsta grad de kostnader som kan hänföras till vår relativt höga levnadsstandard. Det handlar om alltifrån bullernormer och krav på energiprestanda till omfattande tillgänglighetskrav som ställs i lagstiftningen i syfte att uppnå lika rättigheter för alla individer. Om denna typ av kostnader ska kunna sänkas måste vi alltså gemensamt fatta medvetna beslut om att sänka kraven. Vill vi det?

Ola Månsson, vd Sveriges Byggin- dustrier, och Fredrik Isaksson, chefeko- nom Sveriges Byggin- dustrier

Här är regeringens förslag för arbetsmarknaden

Satsningar på yrkesutbildning och insatser för nyanlända är ett par områden som regeringen prioriterar för att få ner arbetslösheten. Det framgår av budgetpropositionen för 2017, som bygger på en överenskommelse mellan regeringen och Vänsterpartiet.

Här är några av satsningarna för kommande år som berör arbetslivet:

- **Arbetsmiljöverket.** Anslaget ökas med 25 miljoner kronor 2017, vilket gör det möjligt att nyanställa inspektörer. Anslagsökningen motsvarar cirka 25 nya inspektörer, enligt regeringen.
- **Forskning.** 30 miljoner kronor satsas nästa år på forskning om arbetslivet, 40 miljoner kronor 2018 och från 2019 60 miljoner kronor per år.
- **Äldreomsorgen.** Regeringen föreslår en satsning på utbildning där tidsbegränsat anställda inom äldreomsorg och hälso- och sjukvård ska bli undersköterskor. Syftet är att råda bot på bristen på personal inom äldreomsorgen och öka kvaliteten. Insatsen motsvarar 10 000 heltidsstudier under fyra år. Behovet är stort – fram-

till år 2023 behöver 100 000 personer nyanställas inom äldreomsorgen, enligt regeringen.

- **Extratjänster.** Antalet extratjänster där långtidsarbetslösa får enklare jobb inom välfärden har inte haft den utveckling som varit tänkt. Nästa år ändras prognosen, från de 14 000 extratjänster regeringen räknat med, till 2 600. Stödet till arbetsgivaren utökas från 75 procent av en heltid till 100 procent. Målgruppen för extratjänster ska utvidgas och även omfatta nyanlända. Även traineejobben har blivit färre än vad regeringen hoppats – 2 500 mot beräknat 10 900.
- **Etableringsuppdraget.** Antalet deltagare väntas öka från dagens 55 000 till 90 000. Andelen i arbete med eller utan stöd eller utbildning 90 dagar efter avslutat etableringsuppdrag ökade något under 2015, från 28 till 31 procent, men är fortfarande på en alltför låg nivå, enligt regeringen. Arbetsförmedlingen får ökat anslag på 520 miljoner kronor nästa år och 130 miljoner kronor redan i år för att möta de ökade kraven.
- **Nystartsjobb.** Det är nu den vanligaste formen av subventionerad anställning sett till antalet deltagare. Regeringen tycker inte det är tillräckligt träffsäkert, risken är att det inte går till dem som har störst be-

hov. Subventionen för personer som varit arbetslösa i mer än 3 år och för nyanlända ska därför ökas. Nästa år blir det krav på att dessa jobb ska ha anställningsvillkor som är likvärdiga med kollektivavtal.

- **Yrkesvux.** I dag finns 10 000 platser inom yrkesutbildning för vuxna – nästa år tillkommer 11 750 platser. 2019 ska antalet platser vara 17 750 fler än i dag. Satsningen kostar en miljard kronor under nästa år. Tre år senare väntas den årliga kostnaden bli 1,7 miljarder kronor. Finansminister Magdalena Andersson lyfter fram bristyrken som undersköterskor, barnskötare, elektriker och byggnadsarbetare, där fler kan utbildas via yrkesvux.
- **Beredskapsjobb.** Statliga myndigheter ska från och med 2017 ta fram jobb med enkla arbetsuppgifter för arbetslösa med kort utbildning och relativt sett låga kvalifikationer. 2020 ska 5 000 personer sysselsättas i sådana jobb, med lön och arbetsvillkor enligt kollektivavtal.
- **Arbetslöshetsförsäkring.** Nuvarande regler om att en arbetssökande endast kan stämpla 75 dagar vid sidan av deltidsarbete slopas. Nu ska det gå att vara deltidsarbetslös och få ersättning under 60 veckor.

VD – BEF

Branschens kanske mest spännande jobb utannonseras härmed. BEF har under mina drygt fjorton år utvecklats från ett 20 tal medlemmar hopsamlade av vår ”grundare” Rune Gustafsson till dagens 100 medlemmar och 80-tal Aktivt Stödjande Partners. Vi har nu etablerade kontakter inom hela branschen och åtnjuter stor respekt inte minst hos våra myndigheter.

Men allt har sin tid, visserligen kommer Donald Trump i värsta fall att jobba till han blir 78 år men undertecknad har något bättre omdöme om när det är dags att trappa ned till en något mer underordnad roll.

Därför söker vi nu en driven VD som kan leda och utveckla verksamheten vidare. Även ifall BEF har kommit långt finns det oerhört många utmaningar som exempel ökad medlemsnytta, branschens kompetensförsörjning, utveckla BEF Utbildning samt ytterligare stärka vårt kontaktnät. För att klara detta arbete är också en ökad digitalisering nödvändig. Det finns således hur mycket som helst att ta tag i.

Branschkännedom har givetvis fördelar i vissa situationer men viktigaste är att Du är entreprenör och visionär i såväl ord som handling. I en mansdominerad bransch ser vi gärna kvinnliga sökande.

Tillträde under våren så är Du varm i kläderna att helt ta över VD skapet vid halvårsskiftet 2017.

Våga
anta
utmaningen

Frågor besvaras av undertecknad 0733-92 48 14 eller
BEFs ordförande Jan Johansson 070-899 91 54

Ansökan/ Intresseanmälan ställes till:

BEF, Box 614, 175 48 JÄRFÄLLA. Märk kuvertet ”Ansökan VD”.
Alternativt info@bef.nu

Alla ansökningar/kontakter behandlas **strikt konfidentiellt**.

Roland Netterlind

Måste ta steget mot nästa generations järnväg

**Tar höghastighetsbanorna resurser från resten av byggandet?
Kommer Ostlänken att byggas?
Varför prioriteras underhåll av järnvägen framför vägnätet?**

Det är några av de frågor som branschen ställde till infrastrukturminister Anna Johansson under ett seminarium arrangerat av Sveriges Byggindustrier.

Härom veckan presenterade regeringen sin infrastrukturproposition. På tisdag, den 11 oktober, landar den hos Riksdagen. Och på måndagen, 10 oktober, debatterades den på ett lunchseminarium med infrastrukturminister Anna Johansson som Sveriges Byggindustrier arrangerade på station Stockholm City, en av citybanans nya stationer.

Utöver de transportpolitiska målen, som tillgänglighetsmål och hänsynsmål, har regeringen vägt in utmaningar som klimatmål, bostadsbrist, arbetslöshet och målet att hålla ihop Sverige, där vissa områden har växtvärk och andra avfolkas, i propositionen. Infrastruktur och bostäder hänger starkt ihop.

- Att koppla ihop bostäder med infrastruktur är en nyckelfråga när vi ska bygga 700 000 nya bostäder. Infrastrukturen i sig är inte så intressant, men det den kan åstadkomma är väldigt intressant. Med en utvecklad infrastruktur får vi bättre förutsättningar för både bostäder, jobb, godstransporter.

Ett eftersatt järnvägsunderhåll i kombination med ett ökat resande kräver stora satsningar i närtid. Regeringen har ökat det årliga anslaget till järnvägsunderhåll med 1,34 miljarder per år 2016-2018. Nu växlas arbetet upp och anslaget till drift- och underhåll av järnvägen ökar med totalt hela 47 procent perioden 2018-2029 jämfört med perioden 2014-2025.

- Vi måste vårda järnvägen. Idag handlar mycket om avhjälpan underhåll. Det är dyra, akuta åtgärder som ger oplanerade stopp.

Klimatfrågan är, till skillnad från underhållsskulden, inget som kan byggas bort, enligt Anna Johansson.

- Den mesta infrastrukturen finns, den är redan byggd. Vi löser inte klimatfrågan genom att bygga fler spår och vägar. Här krävs andra typer av omställningar.

Ostlänken då, kommer den att byggas? undrade Svante Hagman, chef för

NCC Infrastructure.

- Här kommer vi inte göra några förändringar. Byggstart för Ostlänken är planerad till 2017, svarar hon.

Finns det risk att byggandet av höghastighetsbanor tar resurser från andra projekt?

- På längre sikt måste vi höja ambitionsnivån och ta steget mot nästa generations järnväg. När det är rimligt att investera i en viss sträcka ska den in i åtgärdspaketet. Vad vi än bygger så kommer det att tränga undan annat. Det handlar om prioritering.

Ulf Perbo, näringspolitisk chef för Transportföretagen samt vvd för Bilsvetare, var kritisk till att regeringen investerar så mycket pengar i järnvägsunderhåll när det är vägtrafiken som ökar.

- Vi har 16 000 mil järnväg men tretton gånger längre vägnät. Ändå anslår

regeringen tusen procent mer underhåll till järnvägen. På seminarier pratas det ofta om att det ska byggas hyresrätter och kollektivtrafik. Men det folk vill ha är villa och bil.

Enligt Anna Johansson är det ett givet val eftersom bristerna i järnvägsnätet är så stora. Hon har svårt att se att framtidens fordonsflotta och teknikutveckling med till exempel självstyrande bilar och elvägar ska konkurrera med järnvägen.

- Jag har svårt att se hur vi skulle kunna ersätta tåg. Det finns en kapacitetsmöjlighet med persontåg

som är oöverträffad. Skulle vi ersätta de tåg som rullar in på Stockholm central på morgnarna med självkörande bilar så skulle det bli väldigt många bilar.

Johan Karlström, koncernchef Skanska, efterlyser fler innovativa finansieringsformer, typ OPS, och tipsar regeringen om hur nya upphandlingsformer kan driva innovation.

- Om vi offererar funktion istället för att leverera produkt så driver det innovation och sparar pengar.

Idag, tisdag, får Riksdagen propositionen på sitt bord.

- Jag är stolt över den här propositionen. Vi har fått till en bra balans mellan olika behov. Jag gör bedömningen att den här propositionen kommer att bli verklighet när den passerat Riksdagen, säger Anna Johansson.

Susanne Bengtsson

Spräckutrustning för sten, berg och betong

SplitStone

Hydrauliska spräckcylindrar.
Kompleta lösningar för alla behov.

Ter-Mite
by dextec

Kraftfullt expanderande spräckmedel

Kontakta oss för tillgänglighet och konkurrenskraftigt pris.

SWEDeq AB

Sockenvägen 13
184 33 Åkersberga

tel. 08 5999 5510
mob. 070 7498610

info@swedeq.se
www.swedeq.se

Stark svensk byggmarknad i en skakig omvärld

Framför allt en hög efterfrågan på bostäder gör att svensk byggindustri fortfarande går på högvarv. Trots att vår närmaste omvärld sviktar allt mer räknar Sveriges Bygginstrumenter med att den svenska byggkonjunkturen förblir stark, i varje fall ett år till.

– För byggindustrin ser vi en fortsatt bred uppgång som även i år drivs av starkt ökande bostadsinvesteringar. Nästa år kommer en något svagare efterfrågan på ägda bostäder att dämpa bostadsbyggandet lite grann. Däremot kommer det att vara fortsatt hög aktivitet på vägbyggandet och regeringen har också budgeterat för en anslagsökning på 25 procent 2017, säger Johan Deremar, nationalekonom på Sveriges Bygginstrumenter.

Även om det ser bra ut för tillfället går naturligtvis inte Sverige opåverkat av den ekonomiska och politiska osäkerhet som kännetecknar en stor del av vår omgivning.

– **Dagens bild** präglas av politisk osäkerhet i vårt närområde. OECD räknar med en svag internationell tillväxt på två procent och vi kan inte räkna med att få någon draghjälp av våra handelspartners. Tvärtom är Sverige ett av de länder som drabbas hårdast av Brexit. Osäkerheten inför kommande val i USA, Frankrike och Tyskland förbättrar inte läget.

Trots det har vi en väldigt stark byggkonjunktur i Sverige i en allt svagare omvärld. Det går väldigt bra för vår bransch, en systerbransch som industri går inte alls lika bra, säger Johan Deremar.

En viktig anledning till att det går så pass bra för byggindustrin är att hushållen varit mycket av motor för Sveriges ekonomi de senaste åren, vilket inte minst inneburit att ett långvarigt behov av nya bostäder också omvandlats till reell efterfrågan. Johan Deremar har dock inga större förhoppningar om att hushållen kommer att kvarstå som samma starka lokomotiv som i dag.

– Redan nästa år kommer de att tappa drivkraft även om betydelsen för tillväxt består. Anledningen är att regeringen konsekvent vidtar åtgärder för att hålla tillbaka de reala disponibla inkomsterna. Egentligen alla förslag som ligger på bordet förhindrar bostadsbyggande – exempelvis skattehöjningar och

Få kommuner kan mäta sig med Sundbyberg vad gäller bostadsbyggande i dag. Bland annat bygger Einar Mattsson 262 bostäder i Rissne.

tvångsamorteringar. Det blir inte mycket eldkraft kvar för hushållen. Tillsammans med bland annat höjda priser på importerade varor på grund av svagare krona kommer det att slå hårt mot efterfrågan på bostäder.

– **Vi har också sett** en märkbar nedgång vad gäller ombyggnadsinvesteringar. Framför allt är det försämringen av rot-avdraget som inneburit ett stort bakslag för småhussidan. Vi räknar dock med att nybyggnadsinvesteringarna kommer att se fortsatt bra ut en bit in på 2017 så vi även nästa år landar med en igångsättning på en bit över 50 000 nya bostäder. Det är en förhållandevis hög siffra även om den ligger en bit under årets beräknade igångsättning på 61 000 bostäder. Trots det är det alldeles för få om vi ska nå upp till målet 700 000 nya bostäder på tio år. Ytterligare ett problem som kan hålla tillbaka bostadsproduktionen är brist på rätt kompetens.

Ett positivt tecken är att allt fler gamla krisorter ser en vändande trend. Där det tidigare rivits börjar det till och med uppföras bostäder. Märkligt nog ser det något sämre ut i Malmö, men i övrigt är det bra fart på bostadsbyggandet, inte bara i storstäderna och universitetsorterna – utan även på mindre orter.

– **Det är värt att nämna** att det i till exempel Östergötland och Örebro län påbörjades fler bostäder under 2015 än i Västra Götaland och Skåne. Även Uppsala har snabbt närmat sig den skånska nivån i år, säger Johan Deremar.

Även lokalinvesteringarna ser förhållandevis ljusa ut med förväntningar om ett ökat lokalbyggande under hela prognosperioden – om än i något dämpad takt oavsett om det handlar om offentliga eller privata investeringar.

Störst ökning – räknat i procent – är det inom handel, men det segmentet är också det minsta, vilket gör att effekten på hela området blir förhållandevis låg. Samtidigt torde viljan att investera i nya handelsplatser avta i och med regeringens höjning av arbetsgivaravgifterna för unga. Marginalerna i branschen är generellt låga och åtgärden resulterar med stor säkerhet i minskade investeringar och därmed även färre nyetableringar – i varje fall på lite längre sikt.

Vad gäller kontor väntas en större mängd kontorsyta tillföras marknaden i år jämfört med 2017. Den bedömningen får stöd av bland annat en nedåtgående trend i bygglovsansökningarna.

Sverige Bygginstrumenter räknar med att även det offentliga lokalbyggandet fortsätter att öka, om än i långsammare takt. Kommunerna har hyggligt stark ekonomi just nu, men för landstingen ser det betydligt kärvare ut. Sveriges Kommuner och Landsting gör bedömningen att kostnaderna kommer att stiga snabbare än skatteuttaget för den landstingskommunala sektorn. Anledningen är inte bara den rekordstora invandringen utan även ett ökat antal unga och gamla som driver kostnader inom skola, äldre- och sjukvård.

Bedömningen är dock att framför allt kommunerna ofta bedriver sin verksamhet i fastigheter från 1960- och 1970-talen som hunnit slitas ner och behöver rustas upp, eller eventuellt ersättas med andra lokaler. Eftersom jäteprojektet Nya Karolinska i Solna står inför färdigställande minskar också investeringsvolymen av den anledningen.

Anläggningsinvesteringarna ökade med ungefär fem procent under första halvåret i år – framför allt tack vare

Forts på sid 14

Forts från sid 13

privata initiativ. Energi, vatten- och reningsverk samt post- och telesektorn utvecklades väl medan det transportrelaterade anläggningsbyggandet gick en tydlig kraftgång.

Det energirelaterade anläggningsbyggandet har utvecklats positivt de senaste fyra åren och visar fortfarande en stigande tendens. Det troliga är dock att trenden bryts redan nästa år då stora projekt som kraftnätsutbyggnaden Västlänken sjunger på sista versen samtidigt som kraftbolagen verkar hålla lite hårdare i sina plånböcker.

Delsektorn transport utvecklades gynnsamt även inom det privatfinansierade området under åren 2011-2014. Förra året innebar dock en störtstyning, viket bland annat berodde på att stora projekt som Citybanan, Mälärbanan, Värtahamnen i Stockholm och Kapellskär i Norrtälje gick in i sina slutfaser eller i mindre intensiva byggfaser. Nästa år kan vi dock räkna med att exempelvis Norrviksudd i Nynäshamn och Slussenombyggnaden i Stockholm växt in i betydligt mer intensiva skeden än i dag.

De offentliga investeringarna i transportinfrastrukturen står i stort sätt och stampar på samma fläck. Dock med skillnaden att jänvägsinvesteringarna som så sent som förra året ökade med 15 procent kommer att minska både i år och nästa år. Å andra sidan kommer investeringarna i vägar att öka. Stora projekt just nu är Förbifart Stockholm, Marieholmsförbindelsen i Göteborg och den nya bron över Göta älv som ska börja byggas nästa år.

Källa: Sveriges Byggindustrier / Leverestidningen Entreprenad

Stoppa fusket i byggbranschen

Svartarbete i byggbranschen skadar seriösa byggföretag och den svenska skattebasen. Därför krävs mer åtgärder mot fusk.

Det skriver Johan Hallberg och Ola Månsson från Sveriges Byggindustrier.

Att skapa ordning och reda och därmed en sund konkurrens i byggbranschen är ett prioriterat område för Sveriges Byggindustrier.

Inte minst därför att det är direkt skadligt för hela samhället om vi inte stoppar oseriösa företag. Vi har tagit många steg i rätt riktning.

Sveriges Byggindustrier har under tio år kämpat för att få en förenklad månadsrapportering som når alla i byggbranschen, även de företag som inte är knutna till en organisation och inte har kollektivavtal.

Svartarbete ska inte få skada seriösa byggföretag och urholka den svenska skattebasen.

Byggbranschen är enig om att månadsrapportering är ett viktigt redskap för att skapa ordning och reda. Vi är därför glada över att regeringen äntligen lyssnat på oss.

Rätt använt är detta ytterligare ett verktyg för att skapa än mer ordning och reda i byggbranschen. Men det behövs mer.

Svartarbete ska inte få skada seriösa byggföretag och urholka den svenska skattebasen, det är både små och stora byggföretag överens om. Vi har tillsammans med Skatteverket och facket genomfört praktiska försök med förenklad månadsrapportering och vi vet att det fungerar både enkelt och effektivt.

Skatteverket har redovisat att svartarbete årligen kostar över 60 miljarder

i uteblivna skatteintäkter. Vår bedömning är att tio miljarder är kopplade till byggbranschen. Det borde rimligen vara viktigt att hämta in dessa skattepengar så att de kan användas till exempelvis skola, vård och omsorg.

För att stoppa oseriösa företag bildade vi – byggarbetsgivare och byggfack – en ”byggbranschen i samverkan” där vi tar avstånd från svartarbete, fusk och ekonomisk brottslighet. Sedan en längre tid tillbaka har vi verkat för att även byggbranschen ska få personalliggare vilket glädjande nog kom på plats tidigare under året.

Med en sådan skulle alla utländska företag, på samma sätt som svenska, få en skyldighet att anmäla sig och sina anställda hos Skatteverket.

Våra medlemsföretag skriver även under en uppförandekod – ett kvitto på att de i alla lägen ska följa de lagar och regler som finns. Det är några viktiga förändringar där byggbranschen aktivt deltagit i att påverka och förbättra byggbranschen.

Nu är det viktigt att regeringen inte stannar vid månadsrapportering. Ska vi få verklig ordning och reda är det nu dags att gå vidare med en lag om anmälningsplikt.

Med en sådan skulle alla utländska företag, på samma sätt som svenska, få en skyldighet att anmäla sig och sina anställda hos Skatteverket innan man påbörjar verksamhet i Sverige.

Genom att införa en lag om anmälningsplikt skapas konkurrens på lika villkor för alla företag. Det är nödvändigt för att ta ytterligare ett steg mot en sund byggbransch med mer ordning och reda.

Avtal 2017 Sveriges Byggindustriers kommentar till LO-samordningen

LO har i dag kommit överens om en rekommendation för samordning inför avtalsrörelsen 2017. Mats Åkerlind, förhandlingschef Sveriges Byggindustrier, kommenterar beskedet.

- Det är glädjande att LO nu tar det första steget mot en gemensam samordning inför den kommande avtalsrörelsen. Det borgar för stabilitet och att den konkurrensutsatta sektorn får sätta normen för löneutvecklingen. En princip

som gett Sveriges arbetstagare en hög reallöneutveckling. Nu faller ett stort ansvar på oss parter att träffa avtal utan konflikt, säger Mats Åkerlind, förhandlingschef Sveriges Byggindustrier.

- Tyvärr innebär en bred låglönesatsning högre trösklar in på arbetsmarknaden för dem som i dag står utanför. En av de största utmaningarna är just att sänka trösklarna in, inte minst för nyanlända, säger Mats Åkerlind.

Mats Åkerlind

AUSTIN POWDER
INTERNATIONAL

Du får inte två chanser att göra ett bra första intryck

En salva skjuts på ett ögonblick.
När dammet lagt sig ska allt se bra ut.

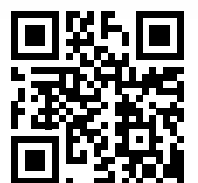
Vi i Austin värnar om produktivitet för dig
och dina kunder. Vi finns där när du behöver
oss, vi laddar effektivt, har mer energirikt
sprängämne och marknadens mest pålitliga
tändsystem.

Låt oss visa dig hur man
gör ett bra första intryck!

Austin Sverige AB

– När dammet lagt sig

Initiativ för hållbart byggande

Regeringen föreslår i budgetpropositionen 2017 att Boverket ska få ett ökat anslag om 10 miljoner kronor årligen från 2017 som ska användas till inrättandet av ett informationscentrum för hållbart byggande med fokus på energieffektiviserande renovering med användning av hållbara materia...

Regeringen föreslår i budgetpropositionen 2017 att Boverket ska få ett ökat anslag om 10 miljoner kronor årligen från 2017 som ska användas till inrättandet av ett informationscentrum för hållbart byggande med fokus på energieffektiviserande renovering med användning av hållbara materialval.

För att bidra till ökad energieffektiviserande renovering av befintligt bostadsbestånd föreslås Boverket att få i uppdrag att genom utlysning lämna driftbidrag till en eller flera organisationer som kan åta sig att inrätta ett informations- och kunskapspridande centrum.

- Produktion av lågenergibostäder växer och blir allt vanligare. Att sprida kunskap och utveckla smart och effektiv teknik inom området är därför viktigare än någonsin, säger bostads- och digitaliseringsminister Peter Eriksson (MP), i ett pressmeddelande.

Peter Eriksson. Foto: Passivhuscentrum.

Passivhuscentrum Västra Götaland har i samverkan med Alingsås kommun och Västra Götalandsregionen i flera år jobbat för inrättandet av ett nationellt informationscentrum för hållbart byggande. När det nu står klart att regeringen tar med en post för inrättandet i sin budgetproposition för 2017, en nyhet som för övrigt presenterades av bostadsministern under ett besök hos Passivhuscentrum på måndagen, var det glada miner hos Passivhuscentrum.

- Här finns kunskapen och kompetensen och det är precis detta vi arbetat för i flera år. Vi har också haft ett väl fungerande samarbete med flera andra organisationer kring energieffektivt byggande och livscykelanalys i byggnadsmaterial, säger verksamhetschefen Carlos Andersson, i ett pressmeddelande.

- Vi har en politisk enighet att vi vill vara den hållbara kommunen och har

några av de bästa exemplen på miljövänliga byggen i vår kommun. Därför bedömer vi att vi har stora möjligheter att få tillgång till den finansiering som regeringen nu föreslår, säger Joakim Järrebring (S), kommunstyrelsens ordförande i Alingsås Kommun.

Passivhuscentrum Västra Götaland är ett offentligt informationscentrum för miljö och energieffektivt byggande som drivs av Alingsås kommun tillsammans med miljönämnden i Västra Götalandsregionen.

I en tid när byggnader beräknas stå för 40 procent av den globala energianvändningen har Passivhuscentrum Västra Götaland en viktig roll, som pådrivare, kunskapsnod och möjliggörare för att nå den svenska miljömålen skriver de i ett pressmeddelande.

All nybyggnation samt alla omfattande renoveringar ska från och med 31 december 2020 vara nära noll energi-byggnader.

Förslagen i budgetpropositionen för 2017 bygger på en överenskommelse mellan regeringspartierna och Vänsterpartiet.

Källa Byggvärlden

Susanne Bengtsson 20 Sep 2016

Slipmaskiner • Slipstift • Gruvlampor

Borrhålsplugg • Fördämningsmattor

Slipskivor • Skjutkabel • Borrkronor

Borrstål • Slangar • Märkfärg

Dammsugarpåsar • Skyddskläder

Gruvstövlar • Tillbehör

Serviceverkstad med demomaskiner

PERSPEKTIV

PÅ BYGGMARKNADEN

Konjunktur- och strukturanalys från Sveriges Bygginstrumenter Nr 11 Vecka 47, 2016

Ur innehållet

- **Bygginvesteringarna växer i samtliga län:** De senaste regionala prognoserna från Sveriges Bygginstrumenter visar att bygginvesteringarna växer i samtliga län perioden 2016-2017. Östergötlands och Örebro län befäster positionen som de mest expansiva. Sid 1

Bygginvesteringarna växer i samtliga län

I oktober publicerades Sveriges Bygginstrumenter (BI) nationella prognos, med rubriken *Stark byggkonjunktur i en allt svagare omvärld*. I Sverige bromsar den ekonomiska tillväxten in, men ett flerbostadshusbyggnad i nivå med miljonprogrammets dagar ser till att byggindustrin går starkt. Bostadsinvesteringarna stiger därför kraftigt sett till hela prognosperioden 2016-2017. Uppgången på byggmarknaden är fortsatt bred och såväl lokal- som anläggningsinvesteringarna ökar. Både det kommersiella och det offentliga byggandet driver uppgången på lokalsidan, medan byggandet av framför allt vägar bidrar till ökade anläggningsinvesteringar under 2017. Totalt sett ökar bygginvesteringarna med 9 procent i år och med 3 procent nästa år.

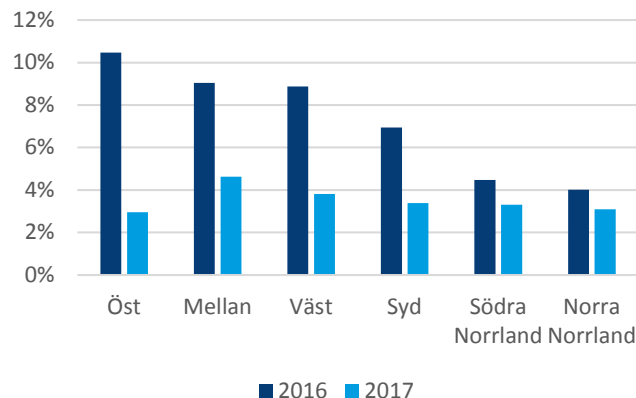
BI sammanställer regionala prognoser två gånger per år. Summan av de regionala bygginvesteringarna motsvarar de totala bygginvesteringarna enligt nationalräkenskaperna. En fördelning av bygginvesteringarna på BI-regioner¹ visar att BI Öst har den största andelen och väntas 2017 stå för 37 procent av de totala bygginvesteringarna i landet. Därefter följer BI Syd med knappa 20 procent, BI Väst med 18 procent och BI Mellan med 16 procent. Norra Norrland svarar för cirka 5 procent och Södra Norrland för dryga 4 procent av bygginvesteringarna.

Studeras utvecklingen i de olika regionerna kan det noteras att bygginvesteringarna växer i samtliga BI regioner såväl i år som nästa år. BI Öst växer starkast i år med en tillväxt på 10,5 procent och med 3 procent nästa år. BI Mellan och i BI Väst får en tillväxt på 9

procent i år och cirka 4 procent nästa år. I BI Syd växer investeringarna med 7 procent i år och med dryga 3 procent nästa år. I Södra Norrland växer investeringarna med 4,5 procent i år och med drygt 3 procent nästa år. I Norra Norrland växer investeringarna med 4 procent i år och med 3 procent nästa år.

Bygginvesteringarnas utveckling

Procentuell förändring 2016 och 2017

Källa: BI

På följande sidor återges utvecklingen 2016 och 2017 för de regionala byggmarknaderna.

BI Öst

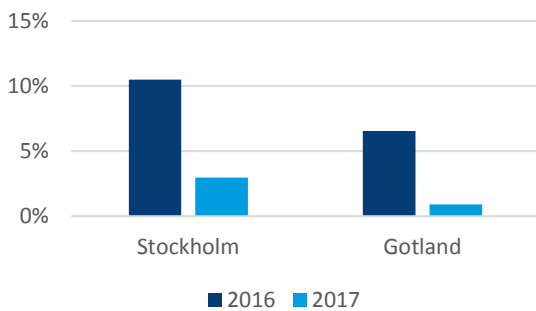
I **Stockholms län** är bostadsbyggandet den största bidragsgivaren till den goda utvecklingen. Antalet påbörjade bostäder de två första kvartalen 2016 summeras till 10 400 jämfört med 7 000 stycken motsvarande period förra året. Den kraftiga tillväxten sker främst på flerbostadshussidan men även småhusen visar en

Norrland: Gävleborgs, Jämtlands och Västernorrlands län. *Norra Norrland:* Norrbottens och Västerbottens län.

¹ **BI-regioner.** *Syd:* Blekinge, Jönköpings, Hallands, Kalmar, Kronobergs och Skånes län. *Väst:* Värmlands och Västra Götalands län. *Öst:* Stockholms och Gotlands län. *Mellan:* Dalarnas, Södermanlands Uppsala, Västmanlands Örebro och Östergötlands län. *Södra*

uppgång. Påbörjandet av bostäder väntas stanna på en hög nivå nästa år även om något färre produktionsstarter väntas. Anläggningssektorn går starkt i länet. Förbifart Stockholm fortgår med oförminskad styrka, flera stora entreprenader pågår samtidigt. Ombyggnaden av Slussen rullar för fullt och i september gick startskottet för Norviks udde som är en ny godshamn i Nynäshamns kommun. Utbyggnaden av tunnelbanan var planerad att komma igång under prognosperioden men har tyvärr blivit försenad. De första etapperna väntas komma igång först år 2018. På lokalsidan väntas en inbromsning av tillväxttakten 2017. Flera projekt faller ifrån, däribland Nya Karolinska. Det nya sjukhuset tar emot sin första patient i november 2016. **Gotlands län** får totalt sett en god utveckling perioden 2016-2017. Påbörjandet av flerbostadshus och fritidshus har ökat i god takt det senaste året. Även anläggningsinvesteringarna växer. En bidragande orsak är anläggandet av den nya kryssningskajen i Visby.

Bygginvesteringarnas utveckling, BI Öst

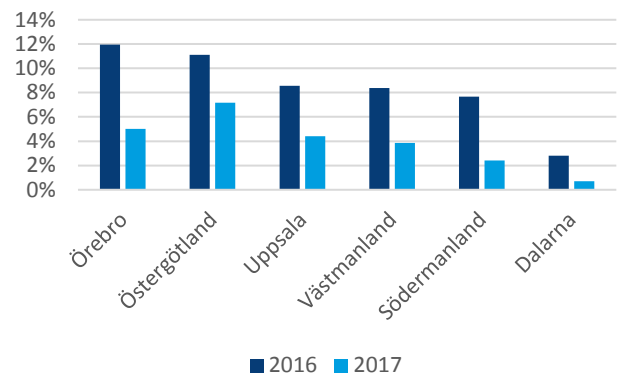
Källa:BI

BI Mellan

Örebro län befäster positionen som ett av de mest expansiva länen. År 2015 påbörjades 3 200 bostäder vilket ska jämföras med 1 200 stycken året innan. Den expansiva utvecklingen har fortsatt i år. De två första kvartalen 2016 påbörjades drygt 1 300 nya bostäder. Lokalinvesteringarna går också starkt i länet och en viktig förklaring är byggandet av logistik- och lagerbyggnader. Ett projekt som kan nämnas är Elektroskandias nya centrallager i Örebro kommun. **Östergötlands län** kvalar också in som tillväxtmotor. Nyproduktionen av flerbostadshus driver marknaden. Lokal- och anläggningsbyggandet utvecklas dock inte fullt så starkt. Förvisso startar ett av Ostlänkens mindre delprojekt (Bäckeby-Tallboda) redan nästa år. Lyftet inom anläggningssektorn väntas dock komma om ett par år då de stora entreprenaderna handlas upp. I **Uppsala län** har bygginvesteringarna växt i god takt de tre senaste åren. Det har varit en mycket god utveckling för bostadsinvesteringarna men även lokal-

och anläggningssektorn har expanderat. Påbörjandet av bostäder har fortsatt att gå starkt i år. Första halvåret påbörjades 2 800 bostäder jämfört med 1 900 samma period förra året. Lokalbyggandet fortsätter på en hög nivå med flera stora offentliga projekt under byggnation. Anläggningssektorn utvecklas däremot lite sämre nästa år, vilket förklaras av att järnvägsprojektet Gamla Uppsala färdigställs. I **Västmanland** är det bostads- och lokalbyggandet som driver bygginvesteringarna. Påbörjandet av bostäder ökade kraftigt 2015. Totalt sett påbörjades 1 300 bostäder jämfört med 500 stycken året innan. Den höga nivån har fortsatt i år och totalt sett påbörjades 800 nya bostäder första halvåret 2016. På lokalsidan är det en god mix av projekt. Det byggs såväl skolor som idrottshallar, kontor och lagerbyggnader. **Södermanland** får också en hyfsat bra utveckling. Bygginvesteringarna växer med cirka 8 procent i år och med 2 procent nästa år. Bostäder och offentligt lokaler är segmenten som utvecklas bäst. **Dalarna** är det län i regionen som får den svagaste utvecklingen perioden 2016-2017. Bostadsbyggandet vill inte riktigt ta fart och samtidigt är det fortfarande osäkert om det kommer bli en utbyggnad av Sälens flygplats.

Bygginvesteringarnas utveckling, BI Mellan

Källa:BI

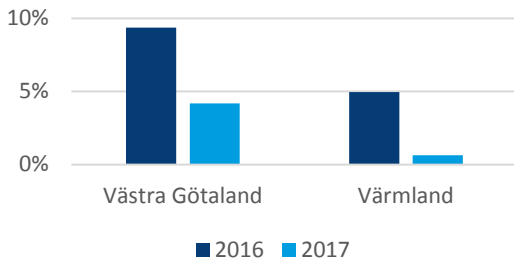
BI väst

Västra Götalands län är volymmässigt den näst största byggmarknaden efter Stockholms län. Bygginvesteringarna har växt i god takt de tre senaste åren och år 2015 investerades cirka 66 miljarder kronor. Stor-Göteborg² är dragloket i länet. Totalt sett produktionsstartade 6 400 bostäder förra året i Västra Götaland, cirka 77 procent eller 4 900 stycken av dessa påbörjades i Stor-Göteborg. Den höga nybyggnadstakten har fortsatt i år och totalt påbörjades 5 200 nya bostäder under de två första kvartalen i Västra Götalands län. Anläggningsbyggandet utvecklas också gynnsamt. Byggnationen av Hisingsbron i

² Stor-Göteborg: Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungssund, Tjörn och Öckerö

Göteborg har nu påbörjats och väntas stå klar 2021, dvs. till Göteborgs 400-års jubileum. Utbyggnaden av E20 genom Västra Götaland går enligt plan. Utbyggnaden till motorvägsstandard öster om Alingsås har pågått i över ett år och i slutet av 2016 påbörjas också Förbifart Hova i nordöstra delen av länet.

Bygginvesteringarnas utveckling, BI väst

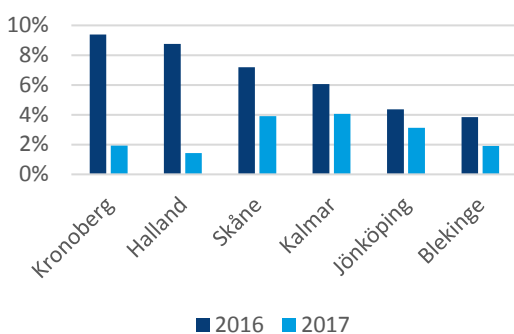
Källa: BI

I **Värmland** är det en tudelad marknad. Bygandet i Karlstads kommun går bra, bostadsbygandet har övertygats och det byggs även nya kontor för första gången på många år. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps nya kontor om 12 500 kvadratmeter är ett exempel. Sett till hela länet blir det dock bara en svag investeringsökning nästa år. Det är anläggningsbygandet som agerar sänke.

BI Syd

Kronobergs län får den starkaste utvecklingen i BI Syd. Påbörjandet av bostäder har gått mycket starkt första halvåret i år. Totalt sett påbörjades 800 stycken första halvåret i år jämfört med 300 stycken samma period förra året. Även lokalinvesteringarna utvecklas positivt med en god mix av offentliga och privata lokalprojekt medan anläggningsinvesteringarna minskar. Utbyggnaden av E4 förbi Ljungby är försenad och kommer först igång 2018. I **Hallands län** drivs tillväxten också av bostads- och lokalbygande. En viktig skillnad gentemot Kronoberg är att bygandet inte är centrerat till en kommun utan sker både i Halmstad och Varbergs kommun.

Bygginvesteringarnas utveckling, BI Syd

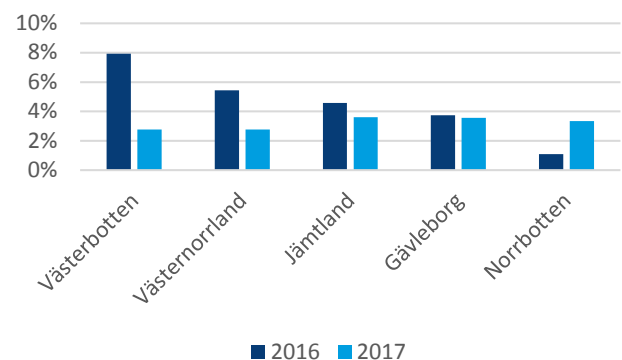
Källa: BI

I **Skåne län** ökar bygginvesteringarna med 7 procent i år och med 4 procent nästa år. Det är en god tillväxttakt men vid en jämförelse med övriga storstads-län kan det konstateras att Skåne halkar efter. En förklaring till utvecklingen antas vara socioekonomiska faktorer. Malmö har en relativt hög arbetslöshet och en lägre köpkraft än övriga storstadsregioner. **Kalmar län** får totalt en tillväxt om 6 procent i år och 4 procent nästa år. Det offentliga byggandet går starkt och byggandet av Linnéuniversitetets nya lokaler i Kalmar går enligt plan. I **Jönköpings län** har byggandet stått och stampat under ett par år och utvecklingen har inte varit så expansiv som i angränsade Östergötland och Kronoberg. Förhoppningarna är dock stora att beslut om höghastighetsbana ska lyfta marknaden. Både Jönköping och Värnamo ligger långt framme i planeringen av nya stationslägen. I **Blekinge län** har byggandet vaknat till liv efter flera år med relativt låg aktivitet. Ett nytt bostadsprojekt som kan nämnas är Kilströms kaj i Karlskrona. Ett projekt om sammanlagt 200 miljoner kronor.

BI Södra och Norra Norrland

Västerbotten befäster positionen som motor i norr. Det är en god mix av bostads-, lokal- och anläggningsprojekt. **Västernorrland** får en tillväxt på drygt 5 procent i år och 3 procent nästa år. Det är bostadsbygande och industribygande som bidrar mest till uppgången.

Bygginvesteringarnas utveckling, BI Södra och Norra Norrland

Källa: BI

Jämtland och **Gävleborgs län** växer med cirka 4 procent såväl i år som nästa år. I Jämtland är det flerbostadshus och fritidshus som är drivande och i Gävleborgs län är det privata anläggningar tillsammans med flerbostadshus och specialbostäder. I **Norrbotten** är det en tudelad marknad där bygandet i Luleå och Kiruna går bra. Övriga delar av länet känner dock av att råvaruindustrin dragit i bromsen vad gäller nya investeringsprojekt.

Lars-Johan Blom

Lars-johan.blom@sverigesbyggindustrier.se 08-698 58 47

STATISTIK

Sysselsatta (15-74 år) i byggindustrin 2014 -

Tusental				
Månad	2014	2015	2016	%
Jan	312	301	313	3,9
Feb	303	292	313	7,1
Mar	297	293	311	6,5
Apr	314	305	318	4,3
Maj	303	300	321	6,9
Jun	320	309	325	5,2
Jul	320	317	333	5,0
Aug	316	322	336	4,2
Sep	308	310	330	6,4
Okt	323	315	340	7,8
Nov	317	310		
Dec	302	320		
Medel	311	308		

Källa: SCB

Arbetade timmar i byggindustrin 2014 -

10 000-tal per vecka				
Månad	2014	2015	2016	%
Jan	860	780	1 050	34,6
Feb	1 050	1 070	1 110	3,7
Mar	1 090	1 080	1 040	-3,7
Apr	1 060	1 070	1 210	13,1
Maj	1 080	1 050	1 200	14,3
Jun	1 070	1 120	1 120	0,0
Jul	650	740	680	-8,1
Aug	840	880	1 010	14,8
Sep	1 170	1 160	1 240	6,9
Okt	1 250	1 160	1 270	9,5
Nov	1 180	1 200		
Dec	990	870		
Medel	1 024	1 015		

Källa: SCB

Arbetslösa byggnadsarbetare 2013 -

Procent arbetslösa i kassa 36+28				
Månad	2013	2014	2015	2016
Jan	8,8	7,4	5,8	4,9
Feb	8,7	7,1	5,5	4,6
Mar	8,1	6,1	4,6	4,1
Apr	6,5	4,9	3,6	3,4
Maj	4,8	3,9	3,0	2,8
Jun	4,3	3,4	2,7	2,6
Jul	4,5	3,5	2,9	2,9
Aug	4,2	3,3	2,7	2,7
Sep	4,0	3,2	2,7	2,7
Okt	4,2	3,5	2,8	
Nov	5,0	3,9	3,2	
Dec	7,4	5,8	4,6	
Medel	5,4	4,7	3,7	

Källa: Arbetsförmedlingen och Byggnads

Beviljade bygglov, kvm 2014 -

Bruttoarea, 1000 kvm, samtl. byggnader				
Månad	2014	2015	2016	%
Jan	488	409	624	52,5
Feb	578	688	706	2,6
Mar	661	774	833	7,6
Apr	808	732	949	29,7
Maj	678	736	967	31,4
Jun	827	1 219	1 158	-5,0
Jul	436	410	568	38,7
Aug	743	643	731	13,6
Sep	891	864	1 024	18,5
Okt	675	837		
Nov	555	832		
Dec	654	950		
Helår	7 993	9 094		

Källa: SCB, BI

Faktorprisindex för flerbostadshus 2014 -

Index 2004=100				
Månad	2014	2015	2016	%
Jan	135,5	136,7	139,4	1,9
Feb	135,6	136,9	139,4	1,8
Mar	135,6	136,9	139,1	1,6
Apr	136,8	138,5	140,6	1,5
Maj	136,9	138,7	141,0	1,7
Jun	137,1	138,9	141,3	1,7
Jul	136,8	139,0	141,3	1,7
Aug	136,8	138,8	141,3	1,8
Sep	136,8	138,8	141,4	1,9
Okt	136,9	139,1	141,6	1,8
Nov	136,9	139,2		
Dec	136,7	139,1		
Medel	136,5	138,4		

Källa: SCB jan-jul 2014 reviderat

Småhuspriserna i riket totalt 2014 -

Köpeskillingskoefficienten (K/T)**				
Månad	2014	2015	2016	%
Jan	1,44	1,57	1,77	12,9
Feb	1,45	1,59	1,76	10,6
Mar	1,46	1,60	1,79	11,8
Apr	1,48	1,60	1,79	11,9
Maj	1,49	1,65	1,82	10,3
Jun	1,51	1,67	1,85	10,8
Jul	1,53	1,69	1,89	11,8
Aug	1,54	1,71	1,91	11,7
Sep	1,55	1,71	1,90	11,1
Okt	1,54	1,72	1,90	10,5
Nov	1,56	1,74		
Dec	1,57	1,77		
Medel	1,51	1,67		

Källa: SCB

Beviljade bygglov, antal lgh 2014 -

Antal lägenheter, hela riket				
Månad	2014	2015	2016	%
Jan	2 033	2 460	4 120	67,5
Feb	2 560	4 513	3 918	-13,2
Mar	3 705	4 192	4 610	10,0
Apr	3 762	4 287	5 680	32,5
Maj	2 912	4 001	5 742	43,5
Jun	4 061	6 981	7 476	7,1
Jul	2 335	2 483	3 238	30,4
Aug	4 812	4 317	3 835	-11,2
Sep	4 768	4 699	6 018	28,1
Okt	3 163	4 907		
Nov	3 556	4 979		
Dec	4 137	6 445		
Helår	41 804	54 265		

Källa: SCB, BI

Påbörjade lägenheter 2014 -

Antal lägenheter, hela riket				
Månad	2014	2015	2016	%
Jan	2 723	3 008	4 533	50,7
Feb	2 811	3 017	5 306	75,9
Mar	3 095	4 875	5 648	15,9
Apr	2 879	3 588	5 064	41,1
Maj	2 260	4 102	5 921	44,4
Jun	4 086	5 304	5 478	3,3
Jul	1 555	1 489	4 169	180,0
Aug	2 191	5 163	4 964	-3,9
Sep	3 825	4 621	8 611	86,4
Okt	3 960	4 409		
Nov	3 580	3 777		
Dec	3 664	3 463		
Helår	36 629	46 816		

Källa: SCB, BI

KI:s konfidensindikator för byggindustrin, sa 2013 -

Index, medelvärde= 100				
Månad	2013	2014	2015	2016
Jan	85	91	98	109
Feb	85	92	96	112
Mar	85	94	95	113
Apr	83	93	98	113
Maj	87	94	101	110
Jun	87	97	102	109
Jul	85	98	105	112
Aug	85	99	105	113
Sep	87	98	107	115
Okt	86	97	115	116
Nov	88	99	114	116
Dec	92	99	111	
Helår	86,2	95,8	103,8	

Källa: Konjunkturinstitutet

* Statistiken över bygglov och påbörjade lägenheter är behäftad med stor eftersläpning.

I tabellerna har vi därför räknat upp de senaste 12 månadernas statistik så att de någorlunda överensstämmer med SCB:s statistik

** K/T är priset i förhållande till taxeringsvärdet vid en viss tidpunkt (i detta fall 2015 års fastighetstaxeringsnivå)

*** sa betyder att serien är säsongrensad

Stark byggkonjunktur i en allt svagare omvärld

I Sverige bromsar den ekonomiska tillväxten in, men ett flerbostadshusbyggande i nivå med miljonprogrammets dagar ser till att byggindustrin går starkt. Bostadsinvesteringarna stiger därför kraftigt sett till hela prognosperioden 2016–2017. Uppgången på byggmarknaden är fortsatt bred och såväl lokal- som anläggningsinvesteringarna ökar. Både det kommersiella och det offentliga byggandet driver uppgången på lokalsidan, medan byggandet av framför allt vägar bidrar till ökade anläggningsinvesteringar under 2017. Detta framgår av Sveriges Bygginstrumenters senaste konjunkturrapport.

De ekonomiska tillväxtutsikterna har grumlats efter Brexit-omröstningen i juni. USA har bjudit på negativa överraskningar genom en svagare tillväxt än förväntad under första halvåret i år. Kina och Japan kommer inte heller att lyfta den globala utvecklingen. Euroområdet och några tillväxtländer i Asien är just nu små ljuspunkter i en global ekonomi som är fast i en lågtillväxtfälla. Lågt ställda förväntningar skapar en ond cirkel av svag investerings- och lönetillväxt som i sin tur sänker förväntningarna ytterligare. Den övergripande bilden blir att världsekonomin fortsätter att hanka sig fram under prognosperioden 2016-2017.

Sverige tappar fart

BNP-utvecklingen mattades av under första halvåret i år jämfört med avslutningen på 2015. Fjolårets utveckling drevs av en stark hemmamarknad. Förutom hushållens konsumtion gav byggandet ett kraftfullt bidrag till utvecklingen. I år dämpas tillväxttakten eftersom nettoexporten ger ett negativt bidrag. Sett till försörjningsbalansen övriga delar är istället 2016 det år som dessa når sin högsta tillväxttakt under prognosperioden. Nästa år kommer den ekonomiska utvecklingen att bromsa in ordentligt då även den inhemska ekonomin påverkas av utrikeshandelns svaga utveckling.

Den trots allt hyggliga BNP-utvecklingen gör att sysselsättningen stiger under prognosperioden samtidigt som arbetslösheten sjunker marginellt. Totalt sett kommer antalet sysselsatta att ha ökat med närmare 130 000 personer 2017 jämfört med 2015.

Perioden av exceptionellt låg inflation bedöms vara förbi. Det finns flera faktorer som talar för detta. Bland annat har kronan försvagats som medfört stigande importpriser, enhetsarbetskostnaderna ökar och energipriserna stiger. Sammantaget kommer dock inte detta att vara tillräckligt för att nå två procentsmålet nästa år. Riksbanken kommer därför inte att justera räntan förrän i slutet av 2017.

Flerbostadshusbyggande på 1970-talets nivå

Bostadsbyggandet, som ökar kraftigt under innevarande år, vänder ned under 2017. Anledningen är att både skattehöjningar och tvångsamorteringar till viss del dämpar efterfrågan från hushållen. Subventionerna till att öka produktionen av hyresettor kommer inte att uppväga nedgången för bostadsrättsproduktionen. Sett till antalet påbörjade bostäder blir ändå 2017 ett mycket bra byggår och 42 000 påbörjade lägenheter är fortfarande i nivå med byggande under det tidiga 1970-talet. Den höga byggtakten leder till att nybyggnadsinvesteringarna ökar starkt i år och fortsätter att stiga nästa år. Denna delsektor är alltså den främsta tillväxtmotorn för byggindustrin under prognosperioden.

Ombyggnadsinvesteringarna minskar i år, främst beroende på försämringen av ROT-avdraget, vilket har givit ett stort bakslag på småhussidan. Nästa år kommer däremot ökade investeringar i flerbostadshus att göra att utvecklingen åter vänder upp.

De privata lokalinvesteringarna fortsatte att stiga under första halvåret i år. Den starka hemmamarknads-konjunktoren gör att delsektorn fortsätter att växa. Nästa år, när ett flertal större projekt börjar stå färdiga, dämpas dock tillväxttakten. De offentliga lokalinvesteringarna fortsätter enligt tidigare aviserade planer och ökar både i år och nästa år.

Minskade järnvägsinvesteringar både 2016 och 2017

Anläggningsinvesteringarna visade också en positiv tillväxt under första halvåret i år. För det privata anläggningsbyggandet var det en stadig uppgång inom samtliga delsektorer förutom transportsektorn som sjönk relativt kraftigt. Nästa år planar investeringsnivån ut i den privata sektorn eftersom investeringarna inom såväl energi- som post och telesektorn minskar. Inom det offentliga anläggningsbyggandet sjunker investeringsnivån i år på grund av minskade järnvägssatsningar. Nästa år är det vägbyggandet som gör att delsektorn åter vänder upp och ger ett positivt bidrag till investeringarna.

Stark sysselsättningsutveckling

Den starka byggkonjunktoren har lett till en snabbt stigande sysselsättning under våren och sommaren. I år blir det därmed ett kraftigt sysselsättningslyft inom byggindustrin. Nästa år blir utvecklingen dock svagare än vad tillväxttakten implicerar. Detta beror på ökade matchningsproblem. Företagen får helt enkelt svårare att hitta den kompetens de söker och kan därför inte anställa personal i den omfattning som deras orderböcker medger.

Sammantaget ökar byggandet med 9 procent i år tack vare en stark utveckling av nybyggnadsinvesteringar i bostäder. Nästa år kommer tillväxttakten mattas när nybyggandet faller tillbaka, men investeringsutvecklingen blir totalt sett relativt god.

BYGGINVESTERINGARNAS UTVECKLING

Investeringsvolym samt årlig procentuell volymförändring

Sektor	Mdkr	Utfall	Prognos	
	2015	2015	2016	2017
Bostäder	187,4	16	15	6
Lokaler	136,9	2	5	1
Anläggningar	84,2	4	3	1
Summa bygginvesteringar	408,5	8	9	3

Foto: iStock

För vidare information kontakta Sveriges Bygginstrumenter, Johan Deremar, tfn 08-698 58 49, johan.deremar@sverigesbyggindustrier.se

Arbetskraftsbrist dämpar ökat byggande

Byggproduktionen fortsatte att öka under andra kvartalet, men med en lägre tillväxttakt än under fjolåret. Även bygginvesteringarna steg och bakom uppgången låg bostadsinvesteringarna som fortsatte att öka. Byggföretagen ser med tillförsikt på de närmaste månaderna och såväl orderstocken som byggandet väntas stiga. Arbetskraftsbristen är dock stor vilket dämpar möjligheterna för ökat byggande.

Efter en mycket expansiv period under främst förra året har tillväxtakten för byggproduktionen enligt nationalräkenskaperna dämpats något under inledningen av 2016. Andra kvartalet ökade produktionen med 0,9 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Det var samma ökningstakt som under första kvartalet. Sett till utvecklingen de senaste 10 åren med en genomsnittlig ökningstakt på 0,2 procent så låg tillväxten inom byggindustrin under årets två första kvartal emellertid högre.

Bygginvesteringarna ökade i säsongrensade tal med 0,7 procent andra kvartalet. Bakom uppgången låg bostadsinvesteringarna som fortsatte att visa höga tillväxttal och ökade med 3,9 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Det var fjortonde kvartalet i följd som bostadsinvesteringarna ökade. Svagare gick det för övriga byggnader och anläggningar som backade med 2,1 procent, vilket följde på ett starkt första kvartal. Bostadsinvesteringarna har de senaste åren varit den främsta drivkraften till investeringsuppgången. Ser man till den genomsnittliga tillväxtakten sedan 2010 har bostadsinvesteringarna i snitt ökat med 1,9 procent medan motsvarande siffra för övriga byggnader och anläggningar hamnar på 0,8 procent.

Nybyggnationen av bostäder ökade stort under första halvåret i år. Korrigerat för eftersläpningar i statistiken påbörjades 44 procent fler nybyggnationer av bostäder under årets första sex månader jämfört med samma period föregående år. Mest ökade nybyggnationen av flerbostadshus som steg med hela 50 procent medan ökningen i småhus uppgick till 21 procent. Knappt fyra av tio lägenheter i flerbostadshusen var hyresrätter.

Antalet beviljade bygglov fortsatte också att öka. Jämfört med motsvarande period 2015 steg antalet bygglov med 21 procent under första halvåret i år. Störst procentuell ökning stod fritidshus för, tätt följt av flerbostadshus och småhus, men även antalet bygglov för lokaler ökade.

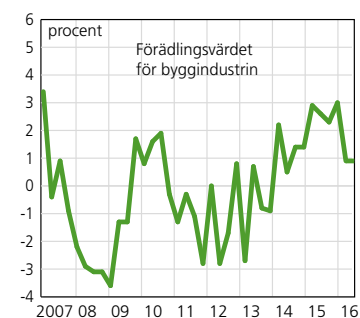
Enligt nationalräkenskaperna ökade antalet arbetade timmar inom byggindustrin med 0,5 procent andra kvartalet, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Det var en något högre ökningstakt än första kvartalet då arbetskraftsinsatsen ökade med 0,2 procent.

Framåtblickande ser det starka konjunkturläget inom bygg- och anläggningsverksamheten ut att hålla i sig. I utgången av tredje kvartalet låg Konjunkturinstitutets konfidensindikator för bygg- och anläggningsverksamheten på 110,1. Det är klart över normalläget på 100 och indikerar att läget fortsatt är betydligt starkare än normalt. Konfidensindikatorn för bygg- och anläggningsverksamheten har de senaste månaderna legat i nivå med den senaste toppnoteringen i början av 2011. Det är främst företagen inom husbyggande som rapporterat om ett klart starkare läge, medan stämningläget inom anläggningsverksamheten försvagats sedan början av året. Indikatorn ligger dock kvar på

BYGGVOLYM

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal.

Säsongrensade värden

Källa: SCB

en nivå som indikerar en något starkare tillförsikt än normalt.

Barometern i september visar att orderstockarna inom bygg- och anläggningsverksamheten växte i stor omfattning och byggandet fortsatte att öka. Byggandet har dock tappat fart de senaste tre månaderna och ökar i nuläget inte i samma takt som tidigare. Behovet av personal är stort och sysselsättningen har sammantaget stigit. En tredjedel av företagen räknar också med att nyanställa på tre månaders sikt. Bristen på arbetskraft fortsätter dock att vara det främsta hindret för ökat byggandet och sex av tio företag anger brist på arbetskraft som det främsta hindret. Byggföretagen ser med tillförsikt på de kommande månaderna och väntar sig en fortsatt god ordertillväxt. Även förväntningarna på byggandet har ökat markant.

Juli 2015 – Juli 2016

Arbetskraftskostnaderna ökade med 5,2 % för arbetare inom byggindustrin

För arbetare och tjänstemän inom hela den privata sektorn ökade arbetskostnadsindex med 4,9 respektive 2,6 procent mellan juli 2015 och juli 2016. Arbetskostnadsindex för arbetare och tjänstemän inom byggindustrin ökade med 5,2 respektive 4,3 procent under samma period. En del av ökningen påverkas av borttagandet av ungdomsrabatten på den lagstadgade arbetsgivaravgiften. Från och med juni 2016 får arbetsgivare som anställer ungdomar, personer under 26 år, inte längre någon rabatt på arbetsgivaravgiften. Andelen ungdomar är större för arbetare än tjänstemän.

ARBETSKOSTNADSINDEX FÖR ARBETARE OCH TJÄNSTEMÄN INOM PRIVAT SEKTOR, PRELIMINÄRA UPPGIFTER

Juli 2016 och förändring från juli 2015. Januari 2008=100.

SNI2007	Arbetare			Tjänstemän		
	Kr/tim	Index	Förändring i procent	Kr/mån	Index	Förändring i procent
Bygg	298,65	123,3	5,2	63 234	132,0	4,3
Totalt	269,70	120,9	4,9	58 644	123,6	2,6

FAKTA: ARBETSKOSTNADSINDEX I AVTAL

Då arbetskostnadsindex ofta används i avtal som ett instrument för att exempelvis indexreglera avtalade priser är det viktigt att precisera vilken typ av arbetskostnadsindex som åsyftas.

Nedan beskrivs de delar som bör specificeras vid hänvisning till olika arbetskostnadsindex:

Arbetare eller tjänstemän

Arbetskostnadsindex redovisas separat för arbetare och tjänstemän.

Preliminära eller definitiva tidsserier

Arbetskostnadsindex redovisas både som preliminära och definitiva serier. Definitiva indextal är tillgängliga först 12 månader efter publicering av preliminära indextal och innehåller då bland annat information om retroaktiva löneutbetalningar samt eventuella revideringar av arbetsgivaravgifter.

Vid val av basperiod är det viktigt att tänka på att arbetskostnadsindex publiceras med två månaders förskjutning, vilket innebär att indextal för exempelvis mars finns tillgängliga först i slutet av maj.

Näringsgren

Arbetskostnadsindex redovisas för olika näringsgrenar enligt SNI 2007 (standard för näringsgrensindelning).

Basperiod

Arbetskostnadsindex redovisas månadsvis och basperioden bör specificeras med år, månad och aktuellt indextal. Basperioden är den startpunkt i indexserien som skall användas vid beräkning av årliga förändringstal.

Aktuella siffror hittar du på SCB:s webbplats:

www.scb.se/aki

DEFINITIONER OCH FÖRKLARINGAR

Den årliga förändringen av arbetskostnaden för arbetare och tjänstemän i juli 2016 baserar sig på preliminära indextal för båda perioderna.

Foto: Caroline Gumnvall/Neander

För vidare information kontakta SCB, Louise Stener, tfn 010-479 64 59, e-post: louise.stener@scb.se

Boliden har beslutat att investera ytterligare 1 miljard i Aitikgruvan utanför Gällivare

Detta för att säkra en planerad produktionsökning från 36 miljoner ton till 45 miljoner ton fram till 2020. I investeringen ingår främst ytterligare en krossanläggning. Dessutom investeras i en förbättrad vattenhantering samt ny dragning av kraftmatning till industriområdet.

– Vi behöver höja tillförlitligheten på krossidan och minska produktionsstörningarna om vi ska lyckas nå en årlig produktion på 45 miljoner ton. Men vi behöver även trimma och justera hela vår produktionsprocess, berättar Björn Koorem, platschef i Aitik.

Nyligen har mark- och miljööverdomstolens dom, som ger Boliden tillstånd att bryta 45 miljoner ton årligen, vunnit laga kraft. I domen krävde domstolen bara mindre ändringar i tillståndet för att utreda energieffektivisering och utsläpp till vatten.

Därför blir ett av de största arbeten som man i Aitik nu har framför sig att höja dammarna. Större sandmagasin och större klarningsmagasin för att klara produktionsökningen. Målet är att i förlängningen minska vattenutsläpp med mer än hälften.

Samtidigt pågår ett intensivt arbete med att optimera och förbättra produktionsflödet samt att minska antalet underhållsstopp.

Förfrågningsunderlag har och kom-

mer inom kort att skickas ut till olika leverantörer. Redan nu förbereds och schaktas det på ett område för den nya krossanläggningen. Målet är att det nu beslutade investeringsprogrammet ska vara genomfört och att krossen är på plats inom två år.

Trots lågkonjunktur och låga malmpriser ser platschefen ljusst på framtiden.

– Det handlar om att vi har en effektiv och stabil produktion. 45 miljoner ton ser jag som en utmaning. Men vi ska klara av det, det är jag helt övertygad om, avslutar Björn Koorem.

Gruvbolaget Dannemora Mineral har på onsdagen ansökt om konkurs vid Uppsala Tingsrätt. Det skriver gruvbolaget i ett pressmeddelande.

– Jag känner en stor stolthet över alla anställda i bolaget och det känns väldigt tungt att vi inte lyckats ge dem mer tid att vända utvecklingen, säger styrelseordförande Lennart Falk, som grundade bolaget 2005.

Styrelsen har i samråd med rekonstruktören beslutat att det av ovan beskrivna likviditetsskäl inte finns förutsättningar för en fortsatt rekonstruktion. Bolaget har därför, tillsammans med sina dotterbolag, idag ansökt om konkurs vid Uppsala Tingsrätt.

Bolagets problem har sitt ursprung i att det 2012 färdigställda anrikningsverket inte klarar av att processa gruvans malm med det utfall, som förväntats. Genom mindre investeringar och intrimning har utbytet av färdiga produkter kunnat ökas från inledningsvis 30-34 procent till nuvarande cirka 40 procent av bruten råmalm. Förväntat utbyte var 58 procent.

Under 2014 producerade gruvan 1,2 Mton malm, styckemalm och fines. Med sitt innehåll av mangan och avsaknad av fosfor och vanadin har Dannemoralmalm blivit mycket uppskattad av ledande europeiska stålverk och utgör en värdefull ingrediens i beskickningen av kundernas masugnar.

– Dannemoragruvan är operativt effektiv och levererar efterfrågade produkter till krävande kunder. Vi har utvecklat kostnadseffektiva lösningar på våra väldefinierade tekniska problem. Vi har dock inte i tid kunnat skaffa nödvändig finansiering för de nödvändiga investeringarna, säger Lennart Falk.

– Bolaget har kunnat hålla en positiv kassa sedan rekonstruktionens början trots att världsmarknadspriserna har sjunkit dramatiskt. För att komma till en stabil situation, även då låga priser råder, hade vi behövt genomföra investeringarna i utbyte och krossning under jord som vi sökt kapital till. Jag tycker det är mycket beklagligt att vi inte kan fullfölja vårt arbete med tanke på organisationens höga kompetens, förmåga till ständiga förbättringar och kamratskap”, kommenterade bolagets VD Ralf Nordén.

Konkursförfarandet avser koncernens moderbolag Dannemora Mineral AB samt dotterbolagen Dannemora Magnetit AB, Dannemora Förvaltnings AB och Dannemora Iron Ore Development AB. Lars-Olof Svensson, Wistrand Advokatbyrå, föreslås i ansökan som konkursförvaltare.

**A complete rock service
People make
the difference**

Nobody gives a better
blasting performance...

Hugelsta, 635 02 Eskilstuna.
Tel: 016 13 90 77 Fax: 016 12 87 10

EPC-SVERIGE **EPC**
GROUPE

The Equipment

The Shotfirer

The Team

Positiva besked från gruvnäringen

– Vi gläds av att se organisk tillväxt. Halvledarindustrin visade stark efterfrågan, vilket gynnade vår vakuumsverksamhet. Andra sektorer med solid efterfrågan inkluderade fordons- och flygindustrin, säger Ronnie Leten, vd och koncernchef för Atlas Copco.

Vakuums teknik kommer efter kommande årsskifte att lyftas fram som ett eget affärsområde med ungefär 6 800 anställda.

– Vakuumlösningar är ett tillväxtområde, och vi har ambitionen att vara den globala marknadsledaren, säger Ronnie Leten.

Efter några år med svag utveckling inom gruvnäringen lyfter han också fram att gruvnäringen visade ökad ordergång under årets tredje kvartal. Det är ett positivt besked – i synnerhet som att de flesta gruvmarknader tycks präglas av en uppgång – även om det lär dröja innan gruvsektorn tar rejäl fart. Atlas Copco känner exempelvis fortfarande av de stängningar och neddragningar som gjordes i gruvorna i slutet av 2015 och början av 2016 eftersom de fortfarande har en negativ inverkan på gruvserviceverksamheten. I varje fall jämfört med föregående år. Sekventiellt noteras till och med en svag uppgång. Inom bygg- och anläggningsindustrin är

En 65-tonns gruvtruck hör till de senaste tillskotten i Atlas Copcos breda utbud. Samtidigt finns tecken på att efterfrågan från gruvsidan börjar öka så smått.

situationen snarlik. Förhållandevis låg aktivitet internationellt innebär även här neddragningar i serviceverksamheten.

På produktsidan inom affärsområdet är det främst portabla kompressorer och entreprenadverktyg som utvecklas bäst. Däremot haltar fortfarande försäljningen inom väganläggningsutrustning.

Bäst utveckling har onekligen det största affärsområdet kompressorteknik. Såväl ordergång som intäkter beskrivs som rekordhöga, vilket uppnåtts med hjälp av både förvärv och volymökning. Även har redovisas organisk tillväxt på nästan alla marknader.

Rörelseresultatet vill inte vara sämre, utan även här noteras ett rekordresultat. Ronnie Leten visar dessutom

klar optimism inför framtiden inom affärsområdet, mycket tack vare ett utökat sortiment av medelstora kompressorer med variabelt varvtal.

Även på gruvsidan har företaget nyligen lanserat ett flertal maskiner som står beredda när efterfrågan på bland annat metaller tar fart igen. Bland nykomlingarna finns en 65-tonns gruvtruck, förberedd för automation och utrustad för att övervaka produktionsdata i realtid. Andra nyheter är en borrhög utan hytt för autonom borrhög och en kompakt gruv- och tunnelborrhög med intelligenta kontrollsystem.

*KÄLLA Atlas Copco, Leveranstidningen
Entreprenad*

DOLUTBILDNING

Tyvärr har antal DOLRELATERADE olyckor inte minskat. En sak som är viktig är relevant kunskap hos **alla** som är med sprängprocessen som givetvis också omfattar lastning och transport.

BEF – Utbildning ordnar företagsanpassad utbildning i verklig miljö

För mer info och bokning kontakta

Jan Johansson Tel: 070-899 91 54 jan.johansson@voglers.se

Dags att gå vidare med en lag om anmälningsplikt”

”Sveriges Bygginstrumenter har kämpat hårt för att skapa en sund byggbransch med god konkurrens. Månadsrapportering av arbetsgivaravgifter är ett steg på vägen, men ska vi få verklig ordning och reda behövs också en lag om anmälningsplikt för utländska företag”, skriver Ola Månsson, vd Sveriges Bygginstrumenter.

DEBATT / 5 OKTOBER

Sveriges Bygginstrumenter har under tio år kämpat för att få en förenklad månadsrapportering som når alla i byggbranschen, även de företag som inte är knutna till en organisation och inte har kollektivavtal. Byggbranschen är enig om att månadsrapportering är ett viktigt redskap för att skapa ordning och reda. Vi är därför glada över att regeringen äntligen lyssnat på oss. Rätt använt är detta ytterligare ett verktyg för att skapa än mer ordning och reda i byggbranschen. Men det behövs mer.

Svartarbete för tio miljarder

Svartarbete ska inte få skada seriösa byggföretag och urholka den svenska skattebasen, det är både små och stora

byggföretag överens om. Vi har tillsammans med Skatteverket och facket genomfört praktiska försök med förenklad månadsrapportering och vi vet att det fungerar både enkelt och effektivt.

Skatteverket har redovisat att svartarbete årligen kostar över 60 miljarder i uteblivna skatteintäkter. Vår bedömning är att tio miljarder är kopplade till byggbranschen. Det borde rimligen vara viktigt att hämta in dessa skattepengar så att de kan användas till exempelvis skola, vård och omsorg.

Viktiga förändringar

Att skapa ordning och reda och därmed en sund konkurrens i byggbranschen är ett prioriterat område för Sveriges Bygginstrumenter. Inte minst därför att det är direkt skadligt för hela branschen om vi inte stoppar oseriösa företag. Vi har tagit många steg i rätt riktning.

För att stoppa oseriösa företag bildade vi – byggarbetsgivare och byggfack – en ”byggbranschen i samverkan” där vi tar avstånd från svartarbete, fusk och ekonomisk brottslighet. Sedan en längre tid tillbaka har vi verkat för att även

byggbranschen ska få personalliggare vilket glädjande nog kom på plats tidigare under året. Våra medlemsföretag skriver även under en uppförandekod – ett kvitto på att de i alla lägen ska följa de lagar och regler som finns.

Det är några viktiga förändringar där byggbranschen aktivt deltagit i att påverka och förbättra byggbranschen.

Konkurrens på lika villkor

Nu är det viktigt att regeringen inte stannar vid månadsrapportering. Ska vi få verklig ordning och reda är det nu dags att gå vidare med en lag om anmälningsplikt. Med en sådan skulle alla utländska företag, på samma sätt som svenska, få en skyldighet att anmäla sig och sina anställda hos Skatteverket innan man påbörjar verksamhet i Sverige.

Genom att införa en lag om anmälningsplikt skapas konkurrens på lika villkor för alla företag. Det är nödvändigt för att ta ytterligare ett steg mot en sund byggbransch med mer ordning och reda.

Ola Månsson, vd Sveriges Bygginstrumenter

Byggbranschens parter lämnar intresseanmälan för trepartssamtal med regeringen

Sveriges Bygginstrumenter, Byggnads, Seko och Maskinentreprenörerna lämnar idag in en intresseanmälan för att delta i trepartssamtal med regeringen kring kompetensförsörjning och nyanländas etablering. Byggbranschen har idag stora svårigheter att hitta rätt kompetens. Beräkningar visar att vi är i behov av över 40 000 yrkesarbetare för att klara de åldersavgångar vi har framöver.

Om vi ska ha en konkurrenskraftig byggbransch måste vi bli bättre på att rekrytera fler kompetenta medarbetare och för det behövs en bred rekryteringsbas. Samtidigt som branschen behöver arbetskraft står många människor utanför arbetsmarknaden idag. Som parter vill vi ta ansvar för att såväl ungdomar och nyanlända som kvinnor ska känna sig välkomna i branschen.

- Mot bakgrund av den senaste avtalsrörelsen känns det bra att vi nu till-

sammans tar oss an viktiga framtidsfrågor och fortsätter trepartssamtalen. Det har alltid varit Byggnads inriktning att arbeta för en byggbransch som är modern och inkluderande, säger Johan Lindholm förbundsordförande på Byggnads.

- Vi är glada över att vi parter tillsammans kommer att jobba för att fler ska komma in på byggarbetsmarknaden såsom ungdomar, nyanlända och kvinnor. En förutsättning för att den svenska modellen ska fungera är att vi även tar ansvar för de grupper som står utanför arbetsmarknaden säger Mats Åkerlind, förhandlingschef på Sveriges Bygginstrumenter.

- Det här är viktigt initiativ som inte bara ger nyetablerade ökade möjligheter att snabbare integreras i det svenska samhället. Byggarbetsmarknaden är dessutom en expansiv bransch där nyutbildad arbetskraft med olika kompeten-

ser kommer att behövas under lång tid framöver, säger Valle Karlsson, avtalssekreterare på Seko.

- Vi måste snabbt hitta lösningar på hur vi tar hand om nyanlända och lärlingar. Trepartssamtal mellan arbetsgivare, arbetstagar och regeringen är rätt väg att gå, så att vi får en samsyn och att alla känner sig delaktiga, säger Per-Erik Markström, biträdande förhandlingschef på Maskinentreprenörerna.

Kontakt

Daniel Axelsson pressekreterare	
Byggnads	072- 235 97 29
Cherine Khalil pressansvarig Sveriges Bygginstrumenter	0702- 714 381
Erik Sandberg kommunikationschef Seko	070-600 24 96
Per-Erik Markström biträdande förhandlingschef Maskinentreprenörerna	070- 370 90 24

50 största bygg- och anläggningsföretagen i Sverige efter omsättning 2015

En sammanställning av de 50 största byggföretagen efter nettoomsättning visar att deras omsättning på den svenska marknaden uppgick till 178,3 miljarder kronor år 2015 (165,7 mdr år 2014). De tre största företagen – Peab, Skanska och NCC – svarade för drygt 100 miljarder, vilket motsvarar 58 procent (samma andel som föregående år). Byggföretag är i denna sammanställning de företag som ingår i SNI 41-42 och 43.9.

I tabellen återges omsättningen i entreprenadverksamheten för de 30 största byggföretagen och summan för nästföljande 20 företag.

De tio största företagen på listan är nästintill samma som föregående år och PEAB toppar listan för sjunde året i följd. De tre i toppen har alla legat där ända sedan 1997, då Siab fusionerades med NCC. Serneke Group på plats nummer 8 är det enda "nya" företaget på tio-i-topplistan (stigit 4 placeringar från 2014). Placeringsmässigt gör fjolårets 9:a på listan, Lemminkäinen, ett kraftigt fall och återfinns nu på plats 28 (en anledning är att de sålt av Rekab Entreprenad som går direkt in på plats 27). Strabag, som så sent som 2013 låg på plats 8, fortsätter att backa och faller nu till plats 22.

Sett till hela topp-30-listan finns det tre bolag som ökat sin omsättning med mer än 50 procent mellan år 2014 och 2015. Dessa är Derome Hus AB (+98 %), Serneke Group (+73 %), och Besqab med 66 procent ökning. Alla tre bolagen har ökat sin omsättning tack vare den starka byggkonjunkturen och mer specifikt den gynnsamma bostadsmarknaden under 2015 (dvs. bolagen har haft en god organisk tillväxt).

Mätt i löpande priser ökade nettoomsättningen i de 50 största företagen med 12,5 miljarder kronor mellan 2014 och 2015. Företagen på tio-i-topplistan ökade sin omsättning med 8,2 miljarder kronor (6 %), vilket är en medelmåttig ökning sett till konjunkturläget. Omsättningen för resterande 40 företag på listan steg däremot med godkända 13 procent (4,3 mdr).

Sveriges Byggindustrier 2016

**RBT ÄR DIN LEVERANTÖR AV
SUPER WEDGE OCH
MITSUBISHI ROCK TOOLS**

RBT
Rockbreaker Tools AB

0708-14 50 35
www.rockbreakertools.se

Nettoomsättning år 2015

Plats 2015 (2014)	Företag	Nettoomsättning i Sverige, Mkr	Anställda i Sverige, antal
1 (1)	Peab	36 780	11 036
2 (2)	Skanska	34 124	10 300
3 (3)	NCC	32 104	9 718
4 (4)	JM	10 880	1 919
5 (6)	Veidekke Sverige ¹⁾	7 121	1 378
6 (5)	SVEVIA	6 961	1 868
7 (7)	INFRANORD	3 947	1 891
8 (12)	SERNEKE GROUP AB ²⁾	3 107	618
9 (8)	Strukton Rail AB ³⁾	2 531	859
10 (10)	Erlandsson Bygg ⁴⁾	2 529	771
11 (13)	Wäst-Bygg Gruppen	1 873	187
12 (16)	IKANO ⁵⁾	1 729	162
13 (15)	MVB ⁶⁾	1 634	477
14 (19)	HSB Produktion AB ⁷⁾	1 602	52
15 (14)	Infratek Sverige AB	1 495	571
16 (18)	SVEB Anläggning AB	1 407	290
17 (26)	Besqab ⁸⁾	1 388	79
18 (20)	John Svensson Byggnadsfirma AB ⁹⁾	1 330	253
19 (17)	Tuve Bygg AB ¹⁰⁾	1 204	158
20 (23)	Åhlin & Ekeröth Byggnads AB ¹¹⁾	1 200	511
21 (ny)	Zengun AB	1 085	70
22 (11)	Strabag Sverige ¹²⁾	1 057	171
23 (21)	Bygg Partner i Dalarna AB ¹³⁾	1 047	299
24 (ny)	Byggmästar'n i Skåne AB	993	217
25 (25)	Thage i Skåne AB ¹⁴⁾	975	331
26 (ny)	Derome Hus AB	953	48
27 (ny)	Rekab Entreprenad AB	952	214
28 (9)	Lemminkäinen	912	136
29 (22)	Einar Mattsson Byggnads AB	893	253
30 (28)	Sh Bygg Sten och Anläggning AB	892	276
31-50	Övriga 20 fgt	13 549	2 552
Summa		178 251	47 665

ER PARTNER FÖR UTBILDNING OCH KONSULTTJÄNSTER I BERGTEKNIK

BergUtbildarna AB är landets enda kompletta utbildare i praktisk bergteknik. Med över 30 års erfarenhet av berg- och sprängteknisk utbildning har vi unika möjligheter att designa utbildningar för såväl anläggnings- som gruvindustrin.

BEHÖRIGHETSUTBILDNINGAR

Vi erbjuder behörighetsutbildningar för sprängkort, borrhörkort, ADR intyg, föreståndar-kompetens och sprängarbetsledarkompetens samt är även godkänd av Trafikverket som utbildare för certifiering av bulstättare. Inom kort får vi även behörighet att projektcertifiera bergarbetare inom sprutbetong- och injekteringsmoment.

UTBILDNINGAR FÖR BESTÄLLARE OCH KONSULTER

Det finns ett stort behov av kompetensutveckling. Vi har vårt ordinarie kursprogram men skraddarsyr även kurser inom sprängteknik, hantering av dola, praktisk geologi, bergkännedom, bergkontroll och bergförstärkning. Vi har kontor i Vaxholm, Solna och Göteborg men kommer gärna även till er och håller utbildning på plats.

KONSULTVERKSAMHET

Vi har under många år anlitas som sakkunniga vid upprättande av sprängplaner och sprängtekniska utredningar vid skador och tvister. Våra geologer besiktar berget och kan lämna instruktioner om bergförstärkning krävs eller om grunden tål konstruktions-laster. Vi hjälper även med kostnadskalkyler, bergprojektering och byggledning.

bergutbildarna.se berg@bergutbildarna.se 08 540 600 60

ÅRETS INLEDNINGSTALARE
Äventyraren / bergsklättraren
Fredrik Sträng om
beslutsfattande och säkerhet
i extrem bergsmiljö.

MISSA INTE ÅRETS HÄNDELSE!

- Massor av spännande föredrag från den praktiska verkligheten
- Nyheter från myndigheterna
- Aktuella projekt
- Frågeställningar och diskussioner
- Produktnyheter från tillverkare / leverantörer
- Middag, mingel och umgänge

VÄLKOMNA
26-27 JANUARI
ARONSBORG

2017
BERG
SPRÄNGAR
DAGARNA

PROGRAM & ANMÄLAN

www.bergutbildarna.se
berg@bergutbildarna.se
08 540 600 60

VARMT VÄLKOMNA!

Explosiva möten mellan
entreprenörer, beställare,
konsulter och myndigheter
med fokus på den
praktiska verkligheten
inom bergsprängning.

Martin och Berggruppen. Proffs på projekt!

Berggruppen på NCC Industry tar Norvikprojekt i hamn.

Det är tidig tisdagsmorgon i december 2016. En liten strimma blå himmel syns i söder när jag och Roland far söderut från Stockholm. Vi är på väg till Norvik, nära Nynäshamn, för att med egna ögon se vad som sägs vara ett av Sveriges största infrastrukturprojekt just nu.

Ja, jag vet att man kan ha synpunkter på detta påstående. Med tanke på Förbifart Stockholm. Men eftersom man bara kan spekulera om framtiden och den påverkan hamnen kommer att ha när den är fullt etablerad så kan jag iallafall tänka mig att det är riktigt stort.

Vad är det som pågår i Norvik?

Jo, en helt ny godshamn för Stockholm håller bokstavligen på att sprängas fram ur berget vid havet strax norr om Nynäshamn.

Idag kommer nio av tio varor sjövägen till Sverige och en stor del av dessa varor ska till Mälardalen. Genom Stockholm Norvik Hamn, som den heter, blir det möjligt att frakta gods så nära slutdestinationen som möjligt till sjöss. Det kommer att ge stora miljövinster samtidigt som det avlastar landets redan idag hårt belastade väg- och järnvägsnät.

För att detta ska bli verklighet så krävs det att ett mycket stort antal kubikmeter berg ska bort för att hamnen ska kunna ta plats. Närmare bestämt ca 3.2 miljoner. Sedan tillkommer ytterligare 6 miljoner kubikmeter berg som ska sprängas bort, innan den planerade logisikparken i anslutning till hamnen är fullt utbyggd.

Projektet tog fart den 26 april 2016 när den förväntade överklagan till miljödomstolen avslogs och projektet fick

en rivstart. Det är Stockholms Hamnar som är beställare och många olika aktörer är involverade i projektet.

Med denna introduktion till Norvikprojektet vill BEF lyfta fram en av nyckelpersonerna som ser till att ta projektet i hamn.

Kvartalets medlem i BEF-Nytt Nr 4 är en för många välkänd person som varit trogen sitt företag under lång tid. Martin Malmsten, Berggruppen, NCC Industry.

Jag fick tillfälle att prata lite med honom härom dagen, trots att han har mycket på sitt bord just nu.

Martin växte upp i gruvsamhället Kristineberg i Västerbottens inland.

Intresset för att jobba inom gruvverksamhet, förutom på skolloven, var inte så stort och efter skolan tog det första jobbet honom till Nyköping och företaget ABV. Året var 1978. Där jobbade Martin i 5 år med att bygga upp en markavdelning. Företaget gjorde en hel del jobb i Irak vid denna tid och planen var att åka till Bagdad för att jobba där. Men familj och barn gjorde att flytten istället gick tillbaka till Norrland och Nordmaling. Efter 5 år på kommunen där, började Martin att jobba på NCC Construction 1989. Det kom att bli 25 mycket bra år.

Platschefsjobbet i Nordmaling innebar jobb med både drift och underhållskontrakt, beläggningsarbeten, entreprenadkrossning och allehanda markarbeten. Det har även blivit ett antal vägjobb genom åren, bl.a. som platschef, byggande av en mil Europaväg 12 mellan Obbola och Umeå och några järnvägsjobb. Martin var även projektchef för en etapp av Botniabanan och hunnit med att vara entreprenadchef på ett infrastrukturprojekt mellan Umeå-Örnsköldsvik.

Det var inte självklart att han skulle fortsätta i företaget. Tankar på att göra något annat fanns. Men ödet ville anorlunda och när Åke Forsgårde gick i pension fick Martin chansen att ta över hans jobb, som chef för Berggruppen på dåvarande NCC Roads Nord AB.

Idag är Martin chef för Berggruppen i NCC Industry och ansvarig för bergsprängning i Sverige. Totalt är de 60 personer.

Verksamheten är baserad på tre ben. Entreprenad, gruvor och bergtäkter. Idag utgörs mycket av Berggruppens jobb i interna och externa täkter över hela Sverige. Företaget har 34 borrhigar.

Jag frågar Martin om vad han gillar bäst med sitt jobb. Svaret blir - Att driva projekt. Självklart är Norvik ett mycket intressant, utmanande och spännande projekt.

Martin berättar att det verkligen var en rivstart när det blev klart att börja i Norvik. Det betydde att Berggruppen nyanställde 9 personer och att man skaffade 4 nya borrhigar.

För att få allt att fungera genomfördes även stora omfördelningar inom gruppen.

Martin fortsätter. -Utmaningen ligger i att få alla aktörer på plats att kunna genomföra sin del på ett effektivt och säkert sätt. —Alla måste samsas med alla. Det är stora volymer som kräver god planering tillsammans med övriga.

Martin talar varmt om Berggruppen i Norvik. Om hur de på så kort tid, och med många nyanställda, på ett mycket bra sätt startat upp hela projektet. Att de efter 10 veckor har sprängt loss 1 000 000 ton fastberg i en miljö med stor närhet till övriga entreprenörer är mycket imponerande!

Vi pratar också om att NCC och Berggruppen är bra på att synas i sociala medier. -Våra anställda är bra på att dela med sig av det jobb man utför både på sociala medier och i vår egen applikation CPOT, berättar Martin. - Att dokumentera, filma och att ta bilder. NCC har bland annat en liten grupp som sköter flygningar med drönare.

För alla intresserade så finns möjligheten att följa Berggruppen på Facebook och Instagram.

Martin fortsätter

- BEF:s starka sida är att vi bergsprängningsentreprenörer kan samla och uttrycka våra gemensamma åsikter i branschfrågor till olika myndigheter som reglerar vår vardag i jobbet som sprängare.

- Genom BEF kan vi sprängentreprenörer vara en stark remissinstans i branschen.

BEF:s arbete med att certifiera bergsprängare i Sverige bidrar till att sprängföretagen jobbar på ett säkrare och mera medvetet sätt. Det höjer branschens anseende och kunnande, tillägger Martin.

Åter till mitt och Rolands besök på arbetsplatsen i Norvik.

En fascinerande syn möter oss när vi tillsammans med arbetsledare Kai Pakola och sprängarbasen Jim Jonsson kliver uppför trappstegen till den lilla balkong som byggts ovanpå kontorsbarackerna.

Det första vi får se och höra är den sprängning som är planerad kl 10.00. Signalen och sedan ett dovt muller, lite damm och allt är klart. Det är en mäktig vy, att stå där och kunna se stora delar av området där det pågår en intensiv aktivitet.

Havet på en sida. Stora och små båtar som dumpar stenmassor i en vik för att lägga grunden till den nya kajen.

Mudderverk som tar upp lera. Dumprar som lossar sten i vattnet, bogserbåtar och mindre servicefarkoster flyttar sig fram och tillbaka.

Åt andra hållet, inåt land, flera stora riggas som borrar för jordförstärkning.

Ytterligare lite längre bort. Ett stort

berg där man kan urskilja flera borrhägar högst upp.

Grävare som balanserar på kanten för att anlägga transportvägar. Ett fascinerande skådespel.

Jag frågar Jim Jonsson om det är svårt att få alla aktörer att samarbeta på ett smidigt och säkert sätt. Svaret är att det har gått otroligt bra. Det är ett mycket gott samarbete mellan alla parter. Goda rutiner och snabb kommunikation ger grunden till detta.

Under en hisnande biltur genom området, som i en berg och dalabana få jag chans att ta många roliga bilder med min kamera. På högsta punkten, är utsikten fantastisk. Det är svårt att fatta att allt

berg under oss ska bort och att marknivån sänkas ned till havet. Enligt projektplanen ska första fartyget lägga till i hamnen någon gång under 2020.

Mitt och Rolands besök i Norvik avrundas med mandelfisk på Oljans matsalar tillsammans med Kaj Pakola och Gunnar Wall.

Stort tack till alla för att vi fick komma och ta del av detta projekt och lycka till Martin och alla i NCC Industry Berggruppen. You Rock:)

Anette

**MAXAM Civil Explosives, Initiation Systems och teknisk service:
En helhetslösning som bygger på 140 års innovation och erfarenhet.**

Från Sverige till Brasilien, från gruva till specialprojekt, finns ett över 140 år gammalt arv, grundat av Alfred Nobel. MAXAMs ingenjörer anförtros de mest sofistikerade och utmanande sprängningsprojekten. MAXAMs kompletta serie av produkter tillgodoser den krävande världsmarknadens behov för bergtäkter och specialprojekt på alla 5 kontinenter.

MAXAM

Initiation Systems • Electronic Systems • Packaged Explosives • Bulk Explosives

MAXAM Sverige • AB Sörmons Grusgrup P.L. 89 02 • 65346 Karlstad Sweden • Tel: +46 (0) 54 53 53 10 • Breds-Skälby 2, 745 95 Enköping +46 (0)171 44 31 80 • email: info.se@maxam.net • www.maxam.net

Global Product Finder

Dags att analysera olyckor i byggbranschen

Byggnadsarbetare drabbas betydligt oftare än andra yrkesgrupper av olyckor. Därför har Luleå tekniska universitet fått uppdraget att kartlägga den forskning som finns om risker i byggbranschen och närmar sig nu rapportdags.

Fall är den vanligaste olycksorsaken på våra byggarbetsplatser även om fallande maskiner inte är lika vanligt förekommande.

Olyckor är dubbelt så vanliga bland byggnadsarbetare som hos andra arbetstagare, enligt Arbetsmiljöverket. Myndigheten nöjer sig inte med att konstatera faktum utan vill gärna veta varför och hoppas att Luleå tekniska universitet ska ge svaret.

– Vi genomför en analys över svensk och internationell forskning som rör risker och riskprevention på byggarbetsplatser. Den visar att det ser ganska lika ut i världen, men vissa kulturella skillnader finns. I Spanien sker till exempel fler olyckor efter lunchen, vilket kopplas ihop med alkoholintag till maten, säger

Jan Johansson, professor i industriell produktionsmiljö.

Forskarna på LTU lyfter bland annat fram att det generellt saknas svensk forskning inom området. Den kunskap som kommit fram i undersökningen ger dock bra stöd till den erfarenhet som redan finns. De vanligaste olyckorna är fall på mark eller från högre höjd. Vanligt är också att saker faller ner från högre nivåer, skador vid arbete med handhållna verktyg och påkörningar av motordrivna fordon.

Faktorer som påverkar är den tidspress som ofta råder i branschen, vilket kan leda till stress på individnivå. Hur arbetet organiseras har stor påverkan på risknivån – till exempel vilken kultur som gäller, arbetssätt, attityder till säkerhet, ledarskap, arbetsvillkor och produktionskrav.

– **Det går att minska** riskerna redan i projekteringsfasen, till exempel genom att välja byggmetoder som inte är farliga. Om farliga metoder ändå väljs, kan

man i ett tidigt stadium diskutera vilka skyddsåtgärder som bör vidtas. Det är ett område där vi ser att det saknas forskning.

Andra kunskapsluckor handlar om vad underentreprenörer och svart arbetskraft innebär för säkerheten samt hur en machokultur påverkar.

– Om det finns en utpräglad machokultur slarvas det i regel med skyddsåtgärder. Det anses lite fånigt att följa alla regler.

– **Vår kunskapssammanställning** är snart klar. Sedan är det upp till Arbetsmiljöverket att föreslå åtgärder, säger Jan Johansson.

Tanken är att trycka upp kunskapssammanställningen som ska göras tillgänglig för bland annat arbetsgivare och fackliga organisationer. Förhoppningen är att det i slutändan ska resultera i färre allvarliga olyckor inom byggbranschen.

Källa: Leveranstidningen Entreprenad

RfSU möte hos BEF oktober

Det har minst sagt stormat en del kring rådet senaste tiden. Stormen är Power Tools som med sina grova och osanna påståenden vars syfte främst tycks varit att skrämja våra myndigheter till lydnad, d.v.s. att göra som PT säger. Detta tycks dock inte fungera som tur är.

Icke för ty så hölls ett RfSU möte i oktober hos BEF. Dagordning justering av innehållet i spräng

och borrkort utifrån nya bestämmelser. Beträffande stenspräckning/sprängning redogjorde MSB för de nya bestämmelserna som gäller. Polisen redogjorde för hur man hanterar den s.k. sten spräckning. Huvud principen är så fort man är inne i fast berg så gäller att man ska sprängkort.

Läs mer om olika kursplaner under utbildning i detta nummer.

Kort RfSU historik:

Rådet bildades i samband med att Arbetarskyddsstyrelsen utfärdade sitt "Meddelande 1976:1" vari kraven på och utformningen av ett "Sprängkort" uppställdes. Sprängkortet skulle vara ett dokument som visade att innehavaren hade såväl teoretisk utbildning som praktisk erfarenhet av sprängning. Det var i början Arbetarskyddsstyrelsen som godkände de personer som var utfärdare av Sprängkorten.

Rådet bestod inledningsvis av representanter från Arbetarskyddsstyrelsen, Byggförbundet, Vattenfall, Gruvhälsan och Nitro Nobel. Rådets första stora uppgift var att utarbeta läroplansförslag för den sprängtekniska utbildning som krävdes för Sprängarbasar och Arbetsledare och som utgjorde grunden för de läroplaner som sedan utfärdades av Skolöverstyrelsen 1978. Rådet var även delaktigt i utformningen av de skriftliga prov som användes på utbildningarna.

I samband med att Arbetarskyddsstyrelsens nya föreskrifter om Sprängarbete "AFS 1986:14" trädde i kraft övergick huvudmannskapet för Sprängkortet från Arbetarskyddsstyrelsen till Rådet där Byggentreprenörerna

tog över det administrativa ansvaret. Från och med 1986 ingår även en representant från Polisen i Rådet. Det kan antingen vara från Rikspolisstyrelsen eller en polismyndighet.

1987 utformades den första formella Handlingsplanen och Arbetsordningen för Rådet där det fastslogs att Rådet skulle arbeta med att säkerställa befintliga utbildningars kvalitet, bedöma läroplaner, godkänna sprängkortsutfärdare och administrera sprängkortsformulär.

1987 genomfördes även det första Seminariet för sprängkortsutfärdare till vilket landets samtliga utfärdare inbjöds för att få information om såväl bestämmelser som produktnyheter och även rent praktiska frågor kring utbildningarna. Detta Seminarium har därefter genomförts vartannat år.

Nutid:

2008 beslöts att rådet också skulle ansvara för ett borrkort med tanke på den starka kopplingen mellan borring och laddning såväl tekniskt som säkerhetsmässigt.

Rådet har därvid ur praktisk synpunkt uppdelats i en Sprängsession och en Borr-session.

2010 övertog BEF (Bergsprängnings Entreprenörernas Förening) det administrativa ansvaret för rådet.

Nuvarande medlemmar är i spräng-sessionen Arbetsmiljöverket, BEF, MSB, Polisen, GRAMKO och de utbildare som finns inom sprängteknik. Medlemmar i borr-sessionen är Arbetsmiljöverket, BEF, GRAMKO och de utbildare som finns inom borrhörteknik.

Rådets huvuduppgifter :

- Ansvara för utformning (innehåll och kursplan) av sprängkort och borrkort
- Ansvara för godkännande av utfärdare av borr och sprängkort.
- Generellt bevaka och utveckla säkerheten inom bergsprängningsbranschen, gäller både anläggnings och gruvindustrin.

PS: Det är detta råd som Power Tools kallar ett Slutet sällskap eller ibland som när en användare av stenspräckningsutrustning frågade SEBO (dvs PT) vad som gäller:

Vi försöker lägga resurserna på bland annat att bevaka lagar och förordningar mot myndigheter.

SEBO har aktivt arbetat på senare tid med att få bort tillståndsplikten vid förvärv och förvaring på stenspräckningspatroner vilket SEBO anser vara en viktig fråga.

Vi har även varit behjälpliga i delar av det nyhetsbrev som Power Tools skickade ut i går i avsnittet "Spräckning i berg" Detta är också viktigt för oss att vara med och reda ut. Vi har på vår sida lagt ut information om vad som gäller för spräckning av berg, där kan du gärna läsa mer om detta. Som du kanske har sett på vår sida så har vi anlitat personer som i dagsläget är i kast med att reda ut **hur korrupt sprängarbranschen är. Att det påstås att man inte får spräcka i berg kommer just av det korrupta inom sprängarbranschen.** Vi försöker att uppdatera vår sida så fort det kommer in något som berör stenspräckning och jag rekommenderar att du besöker vår sida regelbundet för att få senaste uppdateringarna därifrån.

Du får spräcka i berg med Power Tools spräckkort. Om du läser nyhetsbrevet så förklarar Power Tools precis hur regelverket är. **Det finns inga av myndigheten stiftade lagar när det gäller så kallade A och B kort. Det hela är en kompetensfråga. Sprängkort A och B är framtagna av några privata utbildningsföretag, och dem har valt att kalla sina kompetenbevis för A och B kort.**

Årets lögn, eller är inte Arbetsmiljöverket, MSB och Polismyndigheten myndigheter?? har dom privatiseras?

Trafikverk nobbar den säkraste sprängmetoden Sprängare vill ha hårdare krav

Artikel Byggnadsarbetaren 2016 11 11

Sprängarnas branschorganisation, BEF, kräver att Trafikverket begär säkrast möjliga tändmetod, i upphandlingen av sprängjobb till jätteprojektet Förbifart Stockholm. Men Trafikverket vägrar.

I byggbranschen är dolor, kvarblivet sprängämne, ett stort problem som orsakat svåra olyckor. Inför starten av Förbifart Stockholm, Sveriges största infrastrukturprojekt genom tiderna, begärde Bergsprängarentreprenörernas förening, BEF, att Trafikverket skulle ställa krav på att entreprenörerna som jobbar med sprängning använder elektroniska sprängkapslar för att starta tändningen.

Dessa anses säkrare eftersom man minskar risken med dolor och har en bättre kontroll över sprängningen. Kapslarna bygger på en ny metod utan pyroteknik, som är dyrare och används relativt sällan, även om den även ger en bättre teknisk kvalitet.

– Vi tycker det är viktigt att man har maximal säkerhet vid sprängningar och att det är också viktigt att en beställare som Trafikverket ställer krav på entreprenörerna, säger Jan Johansson, på BEF.

Men enligt Trafikverkets Bengt Niklasson, som arbetat med produktionsplanering av Förbifart Stockholm, ställs inga krav på elektroniska sprängkapslar.

– Nej. Det finns inga sådana krav.

Entreprenörerna får själva avgöra tändningen.

BEF bedömer att de elektroniska tändverktygen är säkrast. Varför kräver ni inte att de ska användas?

– Att de skulle ge mindre dolor har jag inte sett tillräckligt belägg för. Man löser inte ett arbetsmiljöproblem genom att skriva in att man måste använda elektroniska sprängkapslar. Sprängkapslar är bara en liten del i problematiken med dolor. Många andra faktorer styr också, allt från organisation till priser och bergets kvalitet.

Är det en fråga om pengar vid upphandlingen?

– Nej, det är en marginell kostnad.

Men BEF:s Jan Johansson underkänner Trafikverkets svar och har sin bild klar.

– Det måste bero på okunskap och pengar. Det säger sig självt att ett elektroniskt system är säkrare än pyroteknik, säger han.

Det finns andra byggprojekt, som E6:an Väst, där Trafikverket gjort andra bedömningar och föreskrivit elektroniska sprängkapslar. Varför?

– Det kan bero på att de byggt vägar med mer överjordssprängningar, där man måste kunna styra sprängningarna mer. Det finns större skäl att använda elektroniska sprängkapslar ovan jord, eftersom tredje man påverkas mer. Vi har mer tunnelsprängningar, där är marginalerna större och risken för dolor mindre då man använder mer flytande sprängämnen, säger Bengt Niklasson.

Borde ställa högre krav

Jan Johansson håller inte med.

– Det är ingen skillnad om man spränger ovan jord eller i tunnlar, det finns risk för dolor på båda ställena. Det är obegripligt att man inte ställer hårdare krav, när de vet vilka problem som finns, säger han.

Han tycker att Trafikverket inför kommande upphandlingar måste bli bättre på att ansvara för säkerheten.

Magnus träffar BEF s styrelse

Till BEFs styrelse novemberbermöte var Magnus Isberg, Arbetsmiljöverkets nya handläggare för berg-, gruv- och sprängarbeten inbjuden. Magnus började med att konstatera att han till en början fick gå under beteckningen "nya Åsa" eller ibland tom "nya Stig" men det var väl ok konstaterade Magnus.

Magnus började med att säga att han hade väldigt liten erfarenhet av sprängning och sprängämnen men det var blygsamt för vid presentationen av sitt tidigare yrkesliv från försvarsmakten, försvarets materielverk, FOI mfl dök diverse sprängningar och sprängämnen upp.

Efter presentationen en diskussion om Arbetsmiljöverkets prioriteringar och arbetsmetoder där en viss samsyn tycktes råda både om vad som var bra respektive mindre bra.

Första intrycks rension av Magnus blev mycket positiv. Hoppas bara att hans höga ambitioner inte mals ned i byråkratins kvarnar. Så lyckas till Magnus

Roland Netterlind

Allt fler män har psykiska besvär

Kvinnor är värst drabbade av stress på jobbet. Samtidigt upplever fler män stress och har psykiska besvär till följd av arbetet än för några år sedan. De fysiska besvären minskar däremot, visar en ny rapport om arbetsmiljön.

Samtidigt är stressbesvär på jobbet nästan dubbelt så vanligt bland kvinnor. Det framgår av en ny undersökning, som SCB har gjort på uppdrag av Arbetsmiljöverket, om arbetsorsakade besvär som också visar att fysiska besvär orsakade av arbetet minskar.

Enligt undersökningen, med omkring 15.000 sysselsatta i åldern 16–64 år som svarat på frågor om arbetsrelaterade besvär via telefonintervjuer, har drygt var femte sysselsatt svensk arbetsrelaterade fysiska eller psykiska besvär.

”Drygt 22 procent känner av någon typ av arbetsrelaterade besvär, kroppsliga eller psykiska, till följd av stress, tungt manuellt arbete, dåliga relationer

till chefer och arbetskamrater och hot eller våld. Det motsvarar drygt en miljon sysselsatta. Det är generellt en större andel kvinnor än män som har besvär till följd av arbetet. 26 procent av kvinnorna har besvär jämfört med 19 procent av männen. Högst andel arbetsorsakade besvär har sysselsatta inom vård och omsorg, sociala tjänster och utbildning.”, skriver Arbetsmiljöverket i ett pressmeddelande.

– Det har visat sig att också män som arbetar under samma villkor; såsom hög arbetsbelastning, brister på resurser, ohälsosamma arbetstider och kränkande särbehandling, drabbas i samma utsträckning som kvinnor, säger Erna Zelmin-Ekenhem, generaldirektör på Arbetsmiljöverket, i en kommentar.

De arbetsrelaterade fysiska besvären har minskat, från 17 till 15 procent, sedan den förra undersökningen som gjordes 2014.

Arbetsbelastning och dåliga relationer på jobbet gör människor sjuka i allt högre utsträckning. Nyckeln, för att komma till rätta med det, är att arbetsgivaren i förväg går igenom risker för att kvinnor och män drabbas av stress och psykisk ohälsa, och försöker åtgärda dessa, säger Erna Zelmin-Ekenhem, generaldirektör på Arbetsmiljöverket.

Foto: Hans Alm

Källa: Arbetar skydd

Till och med sprängmattor från Thorns förbrukas

Thorns i Virserum har försett Sveriges bergsprängare med sprängmattor i mer än 20 år. Under senare år har en fråga från kunderna återkommit allt oftare. ”Vad ska vi göra med de förbrukade sprängmattorna?”

Kunskapen om alla företagens ansvar för det material som slitits ut eller blir över finns. Engagemanget för att göra det som är rätt blir större och större. Samtidigt är vi inte vana vid de kostnader som ofrånkomligen uppkommer när det överblivna materialet väger mycket.

Thorns har alltid stolt hävdad att sprängmattorna från Virserum står pall för fler och kraftigare smällar än konkurrenterna. Dagen då de är uttjänta kommer ändå, och det är kundernas bästa som långsiktigt är viktigast för affärerna.

Thorns tar frivilligt producentansvar

Från och med 2016 inför Thorns återtag av sprängmattor. Återtaget innebär att Thorns tar tillbaka lika många uttjänta Thorns mattor som nya som levereras till kunden, utan kostnad, inom ramen för ett samarbetsavtal.

Symbolen är

och ska visa omsorgen för miljön och material-cykeln. Sprängmattorna är, som bekant, tillverkade av uttjänta lastbilsdäck. Efter tjänstgöring på berget kommer nya uppgifter, där Thorns också tar nyskapande initiativ.

Motionera och behåll minnet

Det finns bara en sak att göra för att hålla minnet vid liv: konditionsträna. Det får dig att tänka snabbare, tåla stress bättre, öka kreativiteten och prestationsförmågan. – Du blir helt enkelt smartare, säger psykiatern Anders Hansen.

Det är inte inbillning att du kommer på lösningen när du reser dig från kontorsstolen och går iväg. En mängd forskningsstudier visar att rörelse förbättrar kopplingarna mellan hjärnans olika delar.

– Det här är blytung forskning, inget kvacksalveri, säger Anders Hansen. Han har skrivit en bok om all hjärnforskning, som visar att hjärnan är det organ som påverkas mest av motion.

Ett viktigt fynd är att fysisk aktivitet lär kroppen att inte reagera så starkt på stress – den numera vanligaste orsaken till långtidssjukskrivning i Sverige. Träning i sig innebär en form av stress. Kroppen behöver inte stresspåslaget efteråt, nivån av stresshormonet kortisol sjunker till lägre nivåer än före aktiviteten. Den fortsätter att sjunka om du tränar på, och detta gäller stresspåslag även i andra situationer än motion.

I sin bok *Hjärnstark* berättar Anders Hansen att han upplevde att han fick så bra idéer av att röra på sig (helst tennis och fotboll). En slump, trodde han först. Men hjärnforskningen visar att det är just så.

– Enkelt uttryckt fungerar hjärnan bättre för att motion ger den ökad blodtillförsel.

En promenad ökar blodtillförseln

med 20 procent. Det leder till att minnet blir bättre. Risken för demens anser forskarna minskar med 40 procent av träning.

– Det är helt sanslöst, varför är inte det här mer känt? Jo, pengar. Hade det funnits ett piller skulle alla köpa det. Springa är gratis

Enkelt uttryckt fungerar hjärnan bättre för att motion ger den ökad blodtillförsel.

En promenad ökar blodtillförseln med 20 procent. Det leder till att minnet blir bättre. Risken för demens anser forskarna minskar med 40 procent av träning.

– Det är helt sanslöst, varför är inte det här mer känt? Jo, pengar. Hade det funnits ett piller skulle alla köpa det. Springa är gratis.

Ytterligare en anledning till att skriva boken fann Anders Hansen i sitt arbete som psykiater på Sophiahemmet i Stockholm. Han slogs av att de fysiskt aktiva patienterna återhämtade sig snabbare. Känslan av ett mönster bekräftades av forskningsrapporterna om att motion är lika bra, om inte bättre, mot depression än antidepressiv medicin.

Paradoxalt nog är människan också konstruerad för att göra ingenting, säger Anders Hansen. När våra förfäder hittade något kaloririkt åt de upp alltihop, vem vet när man hittar föda nästa gång? För energibalansens skull gjorde de inte av med kalorierna i onödan.

– Våra hjärnor fungerar likadant som för 10 000 år sedan, men på ett par hundra år har vi totalt ändrat livsstil.

Vi är inte byggda för att få maten hemskickad, och dagens stress kan vi inte springa ifrån.

Tips om man inte får sporta på arbetstid och inte hinner på lunchen?

– Ståbord. Huvudet funkar bättre i stående. Man vet inte riktigt hur det hänger ihop, men det verkar som om hjärnan slår av när man sitter ner.

All rörelse räknas när du tränar hjärnan

- Få upp pulsen rejält 2–3 gånger i veckan. Ta i riktigt hårt åtminstone en gång i veckan, till exempel med intervallträning.
- Konditionsträna i första hand, minst 20, helst 30–45 minuter per gång. Att springa i flera timmar är inte bättre för minnet, möjligen sämre, åtminstone på kort sikt. Promenera snabbt om du inte kan springa.

Bara promenader gör att cirkulationen i hjärnan ökar med 20 procent. Cykla, simma eller vad som helst som gör dig andfädd är bra.

- Styrketräning är också stärkande för vissa delar av minnet, men framförallt för att behålla funktion och rörlighet i kroppen.
- Träna på morgonen. Det är bättre för koncentrationen och kreativiteten att effekten håller i sig under dagen.
- Håll ut. Viss effekt på hjärnan får du omedelbart efter första passet. Men för att få full effekt krävs att du tränar regelbundet en längre tid.

Motiverade medarbetare kan fördubbla effektiviteten

Ökade krav på produktivitet och nedskärning är en realitet i många organisationer idag, och det är inte förvånande att se hur detta kan gå ut över trivseln på arbetsplatsen. Det är viktigt fokusera på hur trivsel och arbetslust kan upprätthållas då just glada och motiverade medarbetare är nyckeln till ökad effektivitet.

Dagens organisationer måste leva upp till krav från många håll och det är viktigt att medarbetare presterar utefter deras allra bästa för att på så sätt kunna hantera svåra situationer och möta kun-

ders olika krav. Forskning har visat att en motiverande arbetsmiljö kan ge stor utdelning när det gäller effektivitet och mer, motiverade medarbetare är mellan 52 % och 127 % mer effektiva än medarbetare som endast uppfattas som genomsnittligt motiverade. Det är därför avgörande att ledare och medarbetare fokuserar på trivsel och arbetslust då det stärker produktivitet och förmågan att hantera problem mer effektivt. Nedan följer 4 tips för att motivera sina medarbetare och skapa en gladare arbetsplats.

Feedback: Ge regelbunden feed-

back, och sträva efter en balans mellan beröm och kritik.

Erkännande: Kom ihåg att fira framgångar och dra nytta av erfarenheterna från lyckade projekt.

Support: Uttryck din lojalitet och förståelse i samband med fel eller misstag, och ta tid för att lyssna på alla inblandade.

Uppskattning: Erkänn och uppskatta varandras insatser och se till att skapa en känsla av delaktighet i organisationen.

BORR & SPRÄNG 17

ARONSBORG 1-2 JUNI

www.borrochsprang.se

Sverige på tredje plats i europeiska hälsoligan

Den psykiska ohälsan ökar i Sverige, men vi är långt ifrån sämst i Europa. Svensken är i stort sett nöjd med sin hälsa. Bara irländarna och schweizarna säger att de mår bättre.

Det framgår av en ny undersökning som innehåller uppgifter från 20 europeiska länder och Israel. Mer än 40 000 personer har svarat på hur de ser på sin hälsa och livssituation.

Sverige ligger bra till överlag, framför allt på frågan om det allmänna hälsoläget. Det är bara i Irland och Schweiz som medborgarna säger att de är friskare. Sverige ligger också i Europa-topp vad gäller sådant som hjärtbesvär och vi rör oss också mer än den genomsnittlige europén.

Den psykiska ohälsan ökar i Sverige, sett till antalet sjukskrivningar och arbetssjukdomar. Men i ett europeiskt perspektiv ligger vi bra till. Svåra psykiska symtom är vanligare i Syd- och Mellaneuropa. Störst problem har kvinnorna i Portugal, där 30,9 procent säger att de varit deprimerade senaste veckan. Det är dubbelt så mycket som svenska kvinnor och fem gånger så mycket som de svenska männen. Allra lägst andel depressiva finns i Finland, Norge och Schweiz.

I alla 21 länder är det vanligast att kvinnorna är mest deprimerade. Skillnaderna är störst i Portugal: 30,9 procent bland kvinnorna jämfört med 15,8 procent bland männen. Polen, Spanien och Tyskland har också stora differenser mellan könen.

I Frankrike säger 30,2 av kvinnorna att de lider av svår huvudvärk – högst andel av alla 21 länder. I andra änden finns de irländska männen, där bara 3,8 procent har sådana problem.

Störst andel rökare finns bland män i Litauen, 48,8 procent och i Ungern, 41,3 procent. Flitigaste rökare, mer än 20 cigaretter om dagen, finns i Österrike, Polen och Israel.

Sverige utmärker sig genom att ha den lägsta andelen rökare: under 15 procent. Rökavvänjningen verkar ha gett lyckat resultat. Andelen som tidigare har rökt är nämligen betydligt högre: 77,8

procent bland svenska män och 76,2 procent bland kvinnorna. Sverige har därmed den högsta andelen i Europa av f d rökare.

Männen i Europa är mer överviktiga än kvinnorna. Åtminstone enligt vad de själva uppger. Fetast är männen i Tjeckien, Ungern och Slovenien. Minst överviktiga är kvinnor i Schweiz, Danmark och Österrike.

När det gäller alkohol är drickandet vanligast i Storbritannien och Portugal. Männen dricker två gånger så mycket som kvinnor. Framför allt irländarna dricker stora mängder.

Rapporten visar att ett stort antal européer lider av olika hälsoproblem, delvis förklarade av ekonomiska och sociala villkor. Rapportens författare menar att det inte räcker med att enbart stödja en hälsosam livsstil för att minska problemen. Det krävs också bättre arbetsmiljö och minskade inkomstkllyftor.

– Det tycks inte vara så enkelt som att den som har det sämre ställt har osundare vanor ifråga om kost, motion och rökning – det har de ofta också – utan studien visar även på en koppling mellan hälsa och faktorer som bostad, arbete och uppväxtförhållanden, säger Filip Fors, vid Umeå universitet, som samlat in uppgifterna från Sverige.

Efter 10 års forskning, 90 analyser och mer än 2700 intervjuer med chefer har Harvard Business Review sammanställt 4 egenskaper som de allra bästa och mest framgångsrika ledarna har gemensamt.

Det som ligger till grund för forskningen är det stora inflytandet chefer har på sin verksamhet, samtidigt som det saknas en tydlig förklaring varför stora företag hamnar i nedgång, och i värsta fall går i konkurs. Forskningen tar utgångspunkt i de ledare som har uppnått framgångsrika resultat, för att därefter kunna identifiera de utmärkande egenskaperna som definierat deras framgång. Resultatet visar på att de allra mest framgångsrika cheferna alla kännetecknas av 4 egenskaper.

De fyra egenskaperna som kännetecknar de bästa cheferna är följande:

Genomgående förståelse för hela verksamheten

Exceptionella chefer har djup förståelse

för hur olika avdelningar och funktioner i en verksamhet samverkar för att skapa värde och leverera resultat. Eftersom chefer oftast blir upplärda genom tidigare avdelningar i verksamheten så som marknadsföring eller ekonomi är det naturligt att luta sig lite för mycket på insikterna och tankesättet som finns innanför de representerade disciplinerna. De bästa ledarna väljer att trotsa ensidig tankegång från enskilda funktioner och har därmed en större överblick för att kunna integrera alla avdelningar och funktioner till att fungera som en väl-synkroniserad maskin.

Enastående beslutstagare

De mest framträdande cheferna har förmågan till att förmedla deras mål och budskap, ta till sig och lyssna på andras

idéer, analysera data och göra research, överväga alla olika alternativ, vara själv-säker på sitt eget beslutsfattande, och kunna kommunicera beslutet ut klart och tydligt. Dessa egenskaper har en smittande effekt och inspirerar markant högre självtillit och fokus bland dem som leds. Om man är bra på att ta beslut, är man även bra på att prioritera, vilket innebär att kunna urskilja och välja från vad som ger bäst avkastning.

Förståelse för industrin

Vidare visar forskningen att enastående chefer upprätthåller en stark beredskap för de förändringar och trender som sker i en dynamisk företagsmiljö. Avgörande är att utifrån ett kontextbaserat perspektiv förmår att se var verksamheten är ledande och vad som genererar intäkter, i

tillägg till vad som är mest relevant för kunderna även om de inte själva är medvetna om det.

Skapa tillförlitliga och långvariga relationer

Varje framgångsrikt företag besitter chefer som medarbetare vill arbeta för.

Dessa chefer har en unik förmåga att skapa starka relationer med chefer, mellanchefer, kollegor samt kunna möta behoven hos partners och investerare. Denna typ av chefer kommunicerar på ett övertygande sätt och lyckas skapa ömsesidigt fördelaktiga och tillförlitliga relationer. Läs mer här.

I samarbete med välkända experter inom ledarskap så som **Alexander Holmberg, Camilla Ljunggren, Magnus Helgesson och Mia Kleregård** bjuder Institut för Personalutveckling in dig till årets Stora Chefskonferens på Radisson Waterfront Congress Centre i Stockholm.

Chaufför dödades vid stenspräckning – Arbetsgivaren friades i hovrätten

Kanske var det nyfikenhet, kanske ville han bara hjälpa till. I vilket fall lämnade den inhyrde chauffören en anvisad säker plats när en sten skulle spräckas. Han träffades av en stenflisa i huvudet, och avled senare.

Mannen som skötte stenspräckningen åtalades för arbetsmiljöbrott, och för arbetsgivaren yrkades företagsbot på 1 miljon kronor. Tingsrätten friade och nu har Svea hovrätt fastställt domen utan ändringar.

I januari 2009 pågick arbete med schaktning på Bergsmäns väg i det lilla brukssamhället Långshyttan i Hedemora kommun. Det skulle läggas ned nya avlopps- och dagvattenledning.

Peab var huvudentreprenör för arbetet. Underentreprenörer hade anlåtats för grävning och transport av schaktmassor, däribland långshyttebaserade Rolf Graf AB som skulle tillhandahålla lastbil med chaufför.

Torsdagen den 15 januari fick Rolf Graf AB även i uppdrag att spräcka en stor sten som påträffats under grävning och som var för stor att hantera med grävskopa.

Bolaget hade lämplig utrustning och personal som var utbildad för uppgiften. Spräckningen skulle göras med hjälp av en Boulder Buster, ett verktyg som laddas med mindre krutladdningar.

Den som skulle sköta stenspräckningen var en 44-årig man, anställd hos Rolf Graf AB sedan 15 år och även minoritetsdelägare i bolaget. Han undersökte vad som behövde göras, och började därefter borra. Han fick sedan hjälp av den chaufför som hyrts in till bolagets lastbil med att bära spräckningsutrustningen till schaktet.

Normalt täcktes spräckningsutrustningen inför avfyrning med en sprängmatta av gummi, för att hålla

verktyget på plats och som skydd. Vid det här tillfället bedömde man att matan inte gick att använda, och istället placerades en grävmaskinsskopa över utrustningen.

När det var klart att skjuta beordrades de båda grävmaskinisterna att sätta sig i sina maskiner och inte kliva ur förrän jobbet var klart.

Den inhyrde lastbilschauffören fick order om att gå bakom en av grävmaskinerna.

Verktyget klickade tre-fyra gånger, men sedan slagstiftet bytts ut lyckades spräckningen. Från första avfyrningsförsöket till det sista gick det 5-10 minuter. Den inhyrde chauffören kom efter ett av de misslyckade avfyrningsförsöken fram till spräckningsplatsen, men blev då tillsagd att gå bakom grävmaskinen igen.

Av någon anledning, kanske för att han var nyfiken eller för att han ville hjälpa till, gick han ändå tillbaka till schaktet där han befann sig när spräckningsverktyget avfyrades. Några stenbitar slungades i väg vid spräckningen och en av dem träffade chauffören i huvudet. Han fick så svåra skall- och hjärnskador att han avled två dagar efter olyckan.

Den 44-årige man som ansvarade för stenspräckningen åtalades för arbetsmiljöbrott genom vållande till annans död, och för Rolf Graf AB yrkade åklagaren på företagsbot med 1 miljon kronor.

Falu tingsrätt konstaterade att mannen i ett avseende varit oaktsam, men oaktsamheten hade inte varit "så klandervärd att straffansvar bör följa".

Åtalet ogillades, och åklagarens yrkande på företagsbot avlogs.

Åklagaren överklagade, men Svea hovrätt har nu fastställt tingsrättens dom utan ändringar.

Hovrätten anser att den åtalade 44-åringen var oaktsam när han inte tittade sig omkring innan han drog i avfyrningslinan till stenspräckningsverktyget och när han inte täckte sten och verktyg med sprängmatta. Och denna oaktsamhet anses ha orsakat att chauffören skadades och senare avled. Likafullt frias mannen.

Han hade två gånger sagt åt chauffören att ställa sig bakom grävskopan – en plats som bedömts som säker – och dessutom ropat varningsrop inför varje avfyrningsförsök. Ändå hade chauffören omärkligt lämnat den anvisade platsen och ställt sig i närheten av schaktet.

När 44-åringen bedömt att det inte gick att använda sprängmattan hade han placerat en skopa över stenspräckningsverktyget för att på så sätt hindra att stenar kastades ut. En metod han använt tidigare med gott resultat. Ingen, inte heller någon på företaget som säljer verktyget, har tidigare varit med om eller hört talas om att stenar kastats ut på det sätt som nu skedde.

Enligt hovrätten finns inget som talar för att mannen "har agerat nonchalant eller likgiltigt och, för övrigt inte heller, att han har tagit en medveten risk på ett oförsvarligt sätt". Tvärtom har han utifrån förhållandena på platsen på olika sätt handlat för att försöka lösa sin uppgift på ett säkert sätt.

Vid en samlad bedömning anser hovrätten därför att den oaktsamhet som kan läggas honom till last inte är så klandervärd att den överstiger gränsen för det straffbara.

Han frias alltså och därmed blir det heller ingen företagsbot för arbetsgivaren, Rolf Graf AB.

Av Hans Olof Wiklund / TYA

Stressbesvär på jobbet dubbelt så vanligt bland kvinnor

Fler män upplever stress och psykiska besvär till följd av jobbet än för några år sedan. Samtidigt är stressbesvär på jobbet nästan dubbelt så vanligt bland kvinnor. Det framgår av en ny undersökning om arbetsorsakade besvär, som också visar att fysiska besvär orsakade av arbetet minskar.

Av rapporten framgår att drygt var femte sysselsatt svensk har arbetsrelaterade fysiska eller psykiska besvär. I undersökningen har omkring 15.000 sysselsatta i åldern 16–64 år svarat på frågor om sina arbetsrelaterade besvär via telefonintervjuer som SCB har gjort på uppdrag av Arbetsmiljöverket.

En miljon känner av besvär av jobbet

Drygt 22 procent känner av någon typ av arbetsrelaterade besvär, kroppsliga eller psykiska, till följd av stress, tungt manuellt arbete, dåliga relationer till chefer och arbetskamrater och hot eller våld. Det motsvarar drygt en miljon sysselsatta. Det är generellt en större andel kvinnor än män som har besvär till följd av arbetet. 26 procent av kvinnorna har besvär jämfört med 19 procent av männen. Högst andel arbetsorsakade besvär har sysselsatta inom vård och omsorg, sociala tjänster och utbildning.

– Det har visat sig att också män som arbetar under samma villkor, såsom hög arbetsbelastning, brister på resurser, ohälsosamma arbetstider och kränkande särbehandling, drabbas i samma utsträckning som kvinnor, säger Erna Zelmin-Ekenhem, generaldirektör på Arbetsmiljöverket.

Drygt en miljon känner av besvär p.g.a. jobbet. Fysiska besvär minskar medan stress och psykisk ohälsa är vanliga besvär.

Fysiska besvären minskar

En positiv utveckling är att de arbetsrelaterade fysiska besvären minskat med två procentenheter, från 17 till 15 procent, sedan den förra undersökningen gjordes 2014. De vanligaste orsakerna till arbetsrelaterade besvär, för både kvinnor och män, är stress och andra psykiska påfrestningar kopplade till den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Näst vanligast är besvär till följd av påfrestande arbetsställningar och tunga lyft.

– För att kunna angripa arbetsrelaterad psykisk påfrestning, både bland kvinnor och män, behöver arbetsgivare arbeta förebyggande, på samma systematiska sätt som man gör med den fysiska belastningen. Orsakerna finns främst i hur arbetsgivaren organiserar arbetet och i det sociala samspelet på jobbet, säger Erna Zelmin-Ekenhem.

Trendbrott vad gäller fysisk belastning bland män

Bland män var det tidigare vanligast med besvär till följd av fysisk belastning. 2016 är det i stort sett lika vanligt bland männen med psykiska som fysiska besvär. Ändå är det nästan dubbelt så vanligt att

kvinnor har besvär av arbetsrelaterad stress och psykiska påfrestningar än vad män har. Närmare 15 procent av kvinnorna och 8 procent av männen har besvär till följd av stress och/eller psykiska påfrestningar i arbetet.

– Arbetsbelastning och dåliga relationer på jobbet gör människor sjuka i allt högre utsträckning vilket syns tydligt både i forskningen och i vår och andra myndigheters statistik. Nyckeln, för att komma till rätta med det, är att arbetsgivaren i förväg går igenom risker för att kvinnor och män drabbas av stress och psykisk ohälsa, och försöker åtgärda dessa, säger Erna Zelmin-Ekenhem.

Vanligare att kvinnor är sjukfrånvarande

Närmare 30 procent av de sysselsatta som haft besvär till följd av jobbet hade också varit sjukfrånvarande på grund av detta någon gång under året. Andelen kvinnor som varit sjukfrånvarande var något högre än andelen män.

Vanliga besvär till följd av jobbet

Var tionde kvinna uppger att hon haft sömnproblem som orsakats av arbetsmiljöfaktorer det senaste året. Bland männen var det en på 20 som hade motsvarande besvär. För kvinnor är det vanligast med sömnproblem, oro och ångest eller depression samt andra psykiska besvär. Bland männen är ryggproblem mest vanligt och därefter psykiska besvär, oro och ångest eller depression.

Källa: Arbetsmiljöverket

Så har tillfälliga jobben utvecklats

Nära 700 000 personer har en tillfällig anställning på den svenska arbetsmarknaden. I vissa branscher har uppemot hälften av alla tillfälliga jobb.

För att kartlägga omfattningen av de tidsbegränsade anställningarna har LO och Svenskt Näringsliv tagit fram en gemensam rapport, bl a utifrån uppgifter från SCB.

Antalet visstidsanställda har ökat med drygt 200 000 personer sedan 1987, enligt rapporten. Men samtidigt har också det totala antalet anställda ökat under samma period.

Andelen med tillfälliga jobb har ökat under perioden 1987-2014, från cirka 12

procent till knappt 17 procent. Ökningen skedde under 90-talets andra hälft. De senaste 15 åren har andelen legat konstant mellan 15 och 17 procent.

Men det är stora skillnader mellan olika grupper på arbetsmarknaden. Arbetare har tillfälliga jobb i större grad än tjänstemän – 20 procent respektive 14 procent. Bland icke fackligt anslutna arbetare är 37 procent tidsbegränsat anställda.

I kultur- och nöjessektorn är andelen visstidsanställda 45 procent, hotell 44 procent och restauranger 43 procent. Lägst andel finns inom bygg, 8 procent och tillverkningsindustrin 9 procent.

Det är vanligast med visstidsjobb

bland yngre. I gruppen 16-24 år har 56 procent en tidsbegränsad anställning.

Varje kvartal övergår omkring 75 000 visstidsanställda till en tillsvidareanställning.

• Hur påverkas hälsan av osäkra anställningsformer? Det är något som forskare vid Karolinska Institutet ska undersöka. Målet är att minst 500 deltagare i Stockholms län ska ingå i den nystartade studien, där de ska följas under flera år.

– Det har inte genomförts några ordentliga studier i Sverige sedan 90-talskrisen, säger projektledaren Theo Bodin, till tidningen Handelsnytt.

Unisexbod där alla kan känna sig bekväma

NCC har tillsammans med Ramirent utvecklat Nordens första personalbod där alla byggnadsarbetare ska kunna byta om i samma byggbod och känna sig bekväma.

Boden kallas unisexbod och har individuella bås med låsbara dörrar.

– Det här är inte någon specialbod. Så här vill vi att personalutrymmena ska se ut på våra byggarbetsplatser, så snart det är möjligt. Alla ska kunna känna sig bekväma och trygga i våra omklädningsrum, säger Christina Lindbäck, hållbarhetschef på NCC.

Det kan finnas fler anledningar till att man inte känner sig bekväm med att byta om öppet bland sina arbetskamrater, men i den nya typen av bod finns omklädningsrum med individuella bås med låsbar dörr.

Båsens väggar går inte ända upp till taket och därför går det att prata med sina arbetskamrater medan man byter om.

– Alla ska känna gemenskapen och

kunna ta del av snacket.

Även duschrummen är individuella med dörr.

Syftet med de nya byggbodarna är även att ge stöd för ökad arbetsgemenskap, exempelvis genom att ha en gemensam matsal för alla på byggarbetsplatsen.

De jämställda omklädningsrummen innebär att socialt eller professionellt viktiga samtal inom arbetslaget inte behöver avbrytas för att medarbetarna ska gå till olika omklädningsrum, enligt NCC.

– I dag kan det uppstå oacceptabla situationer när en kvinna börjar jobba på en arbetsplats där det bara jobbar män. Hon kan få vänta till sist om hon vill dusha och klä om. En kvinnlig platschef berättade att hon fick klä om på sitt arbetsrum men samtidigt hålla foten mot dörren eftersom den saknade lås, säger Christina Lindbäck.

Ambitionen är även att ha gemensam

matsal, ett vilorum/bönerum samt förbättrad ljudmiljö i byggbodarna.

En första prototyp till den nya jämställda byggboden har tagits fram i dialog med Ramirent.

Bilden, från vänster till höger:

Lars Jadenstam, kundcenterchef Ramirent, Joakim Tryggstad, solutionschef Ramirent, Peter Hansson, produktchef Ramirent, Hans Säll, affärsutvecklingschef NCC Infrastructure, Christina Lindbäck, hållbarhetschef NCC, My Källman-Häll, ansvarig för Employer Branding NCC och Emese Nemethi, arbetsledare NCC Building.

Foto: Joakim Kröger, NCC

Anna Sjöström 5 Okt 2016

TRANSTRONIC®

Trimble

DPS900 DRILLING AND PILING SYSTEM

Niklas Hermansson och Jimmy Josefsson på Alingsås Sprängtjänst gratuleras av Morgan Mattsson Trimble och Lars Eric Lindquist Transtronic AB till den första installationen i Sverige av Trimble DPS900 maskinstyrning.

tel. 0221-84770 www.transtronic.se info@transtronic.se

Slussen har rivstartat

Rivningarna av Östra Slussen pågår för fullt.

Delete har för tillfället fem man och fyra maskiner på plats.

"Vi återvinner 98-99 procent av allt material".

Modell av nya Slussen.

Foto: Susanne Bengtsson

- Så mycket återvinning som det går.
- Så lite buller och damm som möjligt.
- Rivningen av Slussen är en utmaning på många sätt, även om arbetet rent tekniskt är ett rutinuppdrag för rivningsentreprenören.

Slussen i Stockholm stod klar 1935. Upprustningen av det berömda klöverbladsformade trafiknavet har varit en följetong i drygt 20 år. Planering, protester och omtag har tagit tid.

Rivningen kommer att gå betydligt snabbare.

- Vi har fem man på plats här och planen är att den första etappen ska vara klar i november i år, säger Lars-Olof Dahl, Senior Advisor och arbetsledare på Delete.

Skanska upphandlade Demcom Demolition, som i somras köptes upp av Delete, för rivningsjobben på entreprenaden SN71, den enskilt största entreprenaden i ombyggnaden.

I juli inledde de rivningen av Östra bron. Totalt handlar det om en yta på 8000 kvadratmeter som rivningsentreprenören ska riva, och de har i dagsläget fem man och fyra grävmaskiner på plats.

En av de främsta utmaningarna handlar om att störa så lite som möjligt.

- Vi försöker att jobba så ljudlöst som möjligt. Vid vissa moment går det inte att vara tyst, det måste få bullra lite grann, som här när hydraulhammaren klipper en betongkant. Men vi har haft väldigt lite klagomål, säger Lars-Olof Dahl.

Många stockholmare känner knappt igen sig när Kolingsborg, Gula gången, Blå bodarna, trafikkaruseller och broar är borta. För bilister, cyklister och fotgängare är det inte heller lätt att ta sig fram mellan avspärrningar, byggplank och provisoriska gångstråk.

486 000 människor sägs passera Slussen dagligen och det är en av landets största trafiknav med 270 000 tunnelbaneresenärer varje dag.

- Slussen berör så många människor, och historiken är väldigt spännande. Men rent rivningstekniskt finns inga svårigheter med det här projektet.

Utöver buller är damm ett problem på Slussen.

Det varma fina vädret har varit till nackdel för rivningsarbetena.

- Vi har haft vädret emot oss om man nu kan säga så när solen skiner. Men det har varit väldigt torrt i marken vilket gjort att det dammat mycket. Vi har vattnat med snökanoner så mycket vi kunnat.

På Slussen handlar det om 5000 m³ betong som Delete ska riva. Övrigt material är asfalt, armering och stålskrot. I stort sett inget material går till spillo.

- Vi återvinner 98-99 procent av allt material, säger Lars-Olof Dahl.

Allt stålskrot går till vidareförädling på skrotgård och slutligen smältverk. Betong och asfalt krossas och återvinns som fyllnadsmassa eller dylikt av återvinningentreprenörerna. Trä och brännbart (till exempel plast) går till energiåtervinning. Återstår gör gips, isolering och farligt avfall (asbest, kvicksilver, freon), och det går till deponi eller destruktion.

Några överraskningar har man inte hittat i marken ännu, bortsett från gamla spåravagnsskenor.

- Slussen är ju inte extremt gammal. Dessutom håller vi bara på med ytskiktet nu. Men vi har arkeologer inkopplade. Vi ska även riva under vattnet eftersom Slussen ska komprimeras och det ska bli mer vattenspegel.

Hur är det rent känslomässigt att jobba med att riva Slussen som är en så välkänd plats?

- Här finns en spännande historia och det är många människor som berörs. Men det känns inte sorgligt. Vi tar bort det fula och gör plats åt det nya, många är glada att det blir en förändring. Stockholm växer enormt och det ska byggas hundratusentals nya bostäder och då

måste vi ge plats åt ny infrastruktur, säger Lars-Olof Dahl som jobbat i rivningsbranschen i 30 år och varit med och rivit till exempel Posthuset Klara och parkeringshuset Elefanten i Stockholm tidigare.

- Det är bara en sak som är lite tråkig med att jobba med rivning. Det är att det inte finns något bestående att visa upp för barnbarnen. Allt det jobb jag har gjort är borta, skrattar han.

FAKTA

Delete

- I juni i år förvärvade Delete rivnings- och saneringsföretagen Demcom Demolition AB och Demcom Machine AB. Koncernen är ledande i Norden inom rivning och industrisanering.
- Bland tjänsterna finns industrisanering, rivning, sanering och skadeskydd, ställningar och väderskydd samt sprängsotning.
- Sysselsätter drygt 800 medarbetare.
- Omsatte ca 1,3 miljard SEK 2015.
- Har verksamhet på 13 orter i Sverige och 20 orter i Finland.
- VD för Delete i Sverige är Mårten Fuchs.
- Några aktuella rivningsprojekt som pågår, utöver Slussen: Rivning av materialforskningsreaktor på Studsvik i Nyköping, Rivning av hel huskropp vid Gallerian i Stockholm, rivning av Gasklockan i Göteborg, rivning av gamla blekeriet på Billerud Karlsborg i Kalix, rivning av 5 hyreshus åt Uppsalahem i Uppsala, rivning av gamla sodapannhuset på Iggesund bruk.

Källa: Delete

Ombyggnaden av Slussen

Varför?

Dagens Slussen stod klart 1935 och är nu tekniskt uttjänt och behöver rivras och byggas upp från grunden. Det handlar bland annat om brokonstruktioner, kulvertar, park, avbördningskanaler, slussanläggningen samt den nya bussterminalen.

Vad är målet?

Att Slussen ska bli en kostnadseffektiv och miljöpåpassad anläggning. Det ska bli smidigare att resa och bo, området ska vara en attraktivt, trygg och levande del av Stockholm och dricksvattnet för hela Mälardalen ska tryggas.

När började det?

Arbetet med att ta fram en ny lösning har pågått i cirka 20 år. Det började med en idéävling i början av 1990-talet, och sedan en arkitektävling under 2004 och då utsågs Nyréns förslag Nya Slussen som vinnare. Det förslaget vidareutvecklades senare av Foster + Partners och Berg Arkitektkontor.

Hur ser tidsplanen ut?

2016

17 juni

- Saltsjörampen stängdes av

24 juni

- Trafikomläggning där all trafik leds om till den västra bron

1 juli

- De östra delarna började rivras

2018

Bussterminalen flyttas ut till Stadsgrådsleden

2019

Nya huvudbron klar

Kvartal 3

- Trafikomläggning där all trafik leds om till huvudbron

De västra delarna börjar byggas

2025

Slussen färdigställs

Entreprenaderna?

Slussen består av ett 25-tal byggnads-, konstbyggnads- och anläggningsentreprenader. Skanska har fyra pågående entreprenader, bla SN71, med Delete som ue.

Vad kostar ombyggnaden?

Ett reviderat genomförandebeslutet från 2015 anger kostnaderna till 12,1 miljarder kr.

Källa: Stockholm stad, Byggvärlden

BEF startar filmprojekt

BEF har startat ett filmprojekt tillsammans med TakeOff, ett företag från Örebro som producerar film för näringsliv, organisationer och myndigheter.

Syftet med projektet är att, till en början, göra en film som kan användas i olika sammanhang för att beskriva vår bransch. Till exempel för att skapa intresse hos unga människor som ska välja studier för sitt framtida yrkesval. Likaså för att hos allmänheten och privatkunder öka kunskap och förståelse för vår verksamhet.

Filmen kommer att finnas tillgänglig via BEF's hemsida någon gång i början på 2017.

TAKEOFF
11 år med film. Sen 1982

Längsta och djupaste vägtunneln planeras i Norge

I Norge planeras en 27 kilometer lång vägtunnel på 390 meters djup.

Undervattentunneln E39 Rogfast kan slå fyra världsrekord när den blir klar 2024.

I sydvästra Norge projekterar Norconsult världens djupaste och längsta undervattensvägtunnel.

Tunneln E39 Rogfast ska gå mellan Stavanger och Bokn – via den lilla ön Kvitsøy – och kommer att bli 27 kilometer lång och som mest ligga på 390 meters djup. Den ska användas för biltrafik och kommer att ha fyra körfält, två i varje riktning.

- En så här lång tunnel ställer stora krav på till exempel ventilation och säkerhet. Vi måste kunna garantera säkerheten om det börjar brinna någonstans i tunneln. Det måste även gå att dirigera om trafiken, så att all trafik kan köra i en riktning. Det kan krävas vid trafik-

I Norge planeras en 27 kilometer lång vägtunnel på 390 meters djup. Undervattentunneln E39 Rogfast kan slå fyra världsrekord när den blir klar 2024. I sydvästra Norge projekterar Norconsult världens djupaste och längsta undervattensvägt...

Bild: Statens Vegvesen/Cowi AS/Norconsult.

olyckor men också vid underhåll. Detta ställer stora krav på planering och skyltning, säger Bjørn Kleppstø, uppdragsledare på Norconsult, i ett pressmeddelande.

Norconsult deltar med 24 olika kompetenser vid byggandet av tunneln. För att klimatpåverkan ska bli så låg som möjligt har man tagit fram över femtio innovativa och hållbara förslag till det

Forts på sid 46.

Forts från sid 45.

norska vägverket. Det handlar bland annat om att optimera materialanvändningen men också om att förse bygget med förnybar vind- och solex.

Tunnelbygget drivs från tre platser och har en byggtid på sju år från första entreprenaden 2017. Tunneln tas i bruk 2024.

Kostnaden för Rogfast är beräknad till drygt 14 miljarder norska kronor, enligt Byggfakta Norge. Tunneln ska bland annat finansieras med vägavgifter.

Om projektet går enligt planerna kommer det att sätta en rad världsrekord och bli:

- Världens längsta undervattenstunnel för biltrafik (ca 27 km)
- Världens längsta fyrfiliga väg i tunnel (ca 27 km)
- Världens djupaste fyrfiliga väg i tunnel (-392 m)
- Världens djupaste vägkorsning (- 200 m)

Källa: Norconsult

Stopp för drönare slår mot byggandet

Den svenska domen som i princip stoppar drönare med kameror leder till farligare arbetsmiljö, lägre produktivitet och snedvriden konkurrens. Nu krävs ett snabbt beslut om dispens för företag, skriver Ola Månsson, vd för Sveriges Byggindustrier.

Högsta förvaltningsdomstolen har beslutat att kamera på drönare räknas som kameraövervakning och därmed förbjudit tekniken. Detta får stora konsekvenser för bygg- och anläggningsbranschen vad gäller arbetsmiljö, produktivitet, teknikutveckling och konkurrens.

Entreprenörer och projektörer har de senaste åren utvecklat effektiva och säkra arbetsmetoder med hjälp av drönare och fotogrametri-teknik. Det innebär säkrare arbetsmiljö, produktivitetsökningar, effektivare och mer korrekta projekteringar och därmed också minskad miljöpåverkan.

Drönare används ofta vid besiktning och inmätning av infrastruktur i drift. Genom en enklare överflygning av exempelvis en trafikerad väg eller järnväg kan därefter inmätningar, besiktningar och åtgärdsplanering göras på kontor i stället för att en mättekniker måste ut med instrumentet i trafiken och mäta in punkt efter punkt. En inmätning utan att använda drönare innebär trafikavstängningar eller att teknikern måste vistas i en livsfarlig miljö. Varje år sker dödsolyckor i samband med arbete på väg eller järnväg. Det måste till varje pris undvikas.

Att vi har kunnat använda drönare i branschen har dessutom inneburit betydande produktivitetsökningar. Förbudet innebär ett stort steg tillbaka för en bransch som har krav på sig att öka produktiviteten. I den nyligen inlämnade infrastruktur-propositionen står: ”Det är av stor vikt att de medel staten tilldelar infrastrukturområdet används effektivt och på bästa sätt. Arbetet med att verka för ökad produktivitet och innovation i anläggningsbranschen bör drivas vidare”, samt ”det är angeläget att främja utvecklingen av digitala innovationer”.

Svensk byggindustri har kommit långt, ett ur ett internationellt perspektiv, när det gäller att förbättra arbetsmiljön, minska miljöbelastningen och höja produktiviteten inom byggande och underhåll av infrastruktur. Drönartekniken är en viktig komponent i detta. Såväl utrustning som programvaror har bidragit till en bra utveckling de senaste åren. Det finns flera statligt och privat finansierade FoU-program inom infrastruktur där drönartekniken finns med, bland annat Infrasweden 2030, SBUF (Sveriges Byggindustriers utvecklingsfond) med flera. Att rycka undan mattan för att fortsätta använda tekniken skulle innebära stora konsekvenser.

Lagstiftningen grundar sig på ett EU-direktiv och den svenska tolkningen är striktare, vilket innebär att företaget med säte i andra EU-länder sannolikt kan utföra drönarfotografering även i fortsättningen. Däremot måste svenska

företag följa kameraövervakningslagen med allt vad det innebär och det blir en snedvriden konkurrenssituation.

Nu krävs ett snabbt interimistiskt beslut för att inte utvecklingen ska stanna av. De seriösa företag som i dag använder drönare har tillstånd från Transportstyrelsen, Försvarsmakten och Lantmäteriet och har alltså genomgått en omfattande granskning från flera myndigheter. Ge de företag som har alla tillstånd dispens till dess att ny lagstiftning är på plats.

Ola Månsson
vd, Sveriges Byggindustrier

Kommentar:

BEF håller verkligen med och hänvisar till vår artikel i förra numret av BEF – Nytt, **Drönare som gör nytta.**

Där beskrev Christian Vogler och Carl – Johan Andersson vilken nytta drönare gör i bergtäkter inte minst vid inmätningar. Man spar tid, får säkrare resultat och inte minst bättre arbetsmiljö.

Det här har ingen gjort tidigare – kaxigt sågprojekt i Göteborg

Bohus Bergsprängning har skapat ett 22 meter djupt sänkschakt och en sju meter långt tvärtunnel i Röda Sten i Göteborg. Schakten gjordes helt utan sprängning, istället användes en vadersåg från Atlas Copco.

Schaktet blev 22 meter djupt. Mellan sänkschaktet och Gryaab's tunnel togs en sju meter lång tvärtunnel fram, med måtten 2,5 gånger 2,8 meter. Utan att någon sprängning alls gjordes.

– Tvärtunneln fick inte sprängas. Vibrationer kunde skada känslig utrustning i den befintliga tunneln. Av den anledningen och med tanke på omgivningen, här finns en kaj som är populär sommartid, föreslog vi för kunden att hela projektet skulle utföras med sprängfri metod, säger Andreas Haugerud som är Bohus Bergsprängnings platschef vid Röda Sten.

Projektet liknar inget annat som Bohus Bergsprängning gjort tidigare. Eller någon annan heller.

– Att driva nedåt bredvid en tunnel och sedan skapa en tunnel i sidled, bara genom att såga, det har ingen gjort tidigare vad vi vet, säger Andreas Haugerud.

Roger Johansson, vd för Bohus Bergsprängning, är nöjd med hur projektet har förlöpt.

– Vi har gjort många sänkschakt förut, men brukar alltid spränga. Så det här var ett ovanligt jobb för oss. Arbetet tog ungefär sex månader att slutföra och det har flutit på bra hela tiden. Det var många snäva snitt att göra och man måste tänka till, men det har gått väldigt bra.

Enda problemet under arbetets gång var att berget inte höll ihop som väntat när bitarna skulle lyftas upp. Fler – och mindre – bitar fick lyftas, vilket tog lite längre tid än planerat.

När det regionala bolaget Gryaab behövde en evakuerings-tunnel till sin befintliga tunnel i Röda Sten i Göteborg, gick uppdraget till Bohus Bergsprängning.

För projektet använde Bohus Bergsprängning vadersågen SpeedCut 100 från Atlas Copco. Företaget har två sådana vadersågar i maskinparken.

Fakta SpeedCut 100

SpeedCut, marknadens snabbaste kapmaskin med diamanttråd, är en produkt med hög produktivitet för stenbrottsbranschen. Den skapar en perfekt jämn yta på blocket och klarar att kapa både vertikalt och horisontellt samt nära

marknivån i syfte att uppnå en jämn botten. Maximala prestanda garanteras med fullständig dokumentation och styrning av kappparametrar och kappprocesser. De här parametrarna kan enkelt hämtas till en dator med hjälp av en USB-nyckel.

Forcit Sweden AB är ett helägt dotterbolag till **OY FORCIT AB** i Finland. Forcit har mer än 100 års erfarenhet av sprängmedelstillverkning för nordiska förhållanden.

Idag är Forcit en av de ledande leverantörerna på den svenska marknaden med kontor i Nora, stationer i Karlskoga, Lycksele, och Gällivare. Fler stationer är planerade för att utöka närvaron på marknaden samt att för dig som kund korta leveranserna. Forcit levererar idag sprängmedel till alla applikationer inom branschen såsom gruvor, täkter, tunnlar och övrig entreprenad. Företagets produktsortiment består av välkända produkter som är väl anpassade för våra nordiska förhållanden. Vår teknik och kvalitet från moderna laddtruckar och moderna laddutrustningar samt våra erkänt bra produkter, erfarna personal garanterar att du som kund får ett bra resultat.

Forcit Sweden AB Box 6 713 21 NORA Tel: 0587-109 99 www.forcit.se

Kärnvapensäker hangar under kalla kriget

I en tidigare topphemlig berganläggning vid Säve flygplats ligger sedan 2008 Aerozeum, ett museum där man kan ta del av flygets historia både militärt och civilt. Bergrummet 30 meter ner i urberget fungerade 1955 – 68 som F9:s hangar och ledningscentral. Den byggdes för att skydda flottiljen vid en taktisk kärnvapenattack.

Flygvapnet var Sveriges spjutspets under kalla kriget och räknades på 50-talet som det fjärde största i världen. I terrorbalansen mellan NATO och Warszawapakten kunde en invasion av det neutrala Sverige vara ett viktigt strategiskt mål. Man befarade ett anfall där taktiska kärnvapen sattes in. Stora resurser satsades och 20 berghangarer planerades på olika flottiljer och krigsbaser. I praktiken tillkom bara fem.

Gamla och Nya berget

Göta Flygflottilj (F9) inrättades vid Säve flygplats efter riksdagsbeslut 1940. Idén om hur jaktflyget skulle få bästa tänkbara skydd kom förmodligen från centralförsvarets befästningar insprängda i berg. Tio meter ned i urberget sprängdes 8 000 m² ut, förmodligen världens första berghangar. När atombomberna föll i Japan augusti 1945 förändrades hotbilden och man förstod att det krävdes ett betydligt bättre skydd. En ny, större och säkrare anläggning djupare ned i berget projekterades. Den kallades Nya Berget och färdigställdes på bara fem år, 1950 - 1955. Gamla Berget fick en tid härbärgera CTS-verkstäder där man underhöll och reparerade jaktplanen.

24 000 m² berghangar

Anläggningens huvudtunnel är hästskeformad, tillfartstunnlarna är ca 400 meter vardera. Genom den lägst liggande delen med 30 meters bergtäckning löper tre sidotunnlar åt båda håll. I korsningarna finns vändskivor för planen. Totala ytan är 24 000 m² med plats för flottiljens tre divisioner - drygt 60 flygplan och en mängd andra fordon, drivmedelsförråd, vapen-, service- och reparationsverkstäder, jakt- och sambandscentral samt utrymmen för personal och värnpliktiga

Bogseringen genom hangaren var enkelriktad. Planen gick in från väst och ut mot öst. In- och utfarterna skyddades av var sin 90 ton tung hydrauliskt manövrerad stötvågspport. Utfarten var försedd

med fasta klargöringsplatser där anslutningar för el, drivmedel, vapen och ammunition var infällda i berget.

Bergarbete tidigt 50-tal

Januari 1950 provborrades berget från toppen och kvalitén befanns god. Samma år sprängdes tunnlar ut, en tunnel drevs från väst och en från öst. De möttes vid genomslaget i november 1950. Under 1951 skrotade och tömde man berget på sprängsten och schaktmassor. Allt kördes upp på berget över hangaren där det tippades som extra förstärkning.

Bärande gjutformar tillverkades under 1952 och arbetet med ingjutning slutfördes 1953. Därefter vidtog ett intensivt installationsarbete; vändskivor för flygplanen, värmecentral, ventilationssystem, vattendistribution, golvbrunnar osv. Förstärkta hörnpelare mellan centralgången och skeppen göts, liksom ett antal förrådsutrymmen.

På bergets topp byggdes värmeanläggningens skorsten samt in- och utlopp för den enorma ventilationsanläggningen. En bränsldepå sprängdes in i berget. Göteborgs brandförsvär testade sprinkleranläggningen och brandposterna. När byggnaderna på toppen var klara januari 1954 kröntes de med taklagskrans och en taklagsfest hölls. Nu var målet att hinna färdigställa allt till invigningen den 15 maj 1955 i närvaro av H.M.K. Gustav VI Adolf.

Utomhus byggdes en flygtjänstbyggnad och en platta för uppställning av divisionens flygplan med anslutande taxibana. Ett kommandotorrn byggdes på bergets topp. Via en glidstång kunde

man därifrån i tre etapper snabbt ta sig ner till jaktcentralen inne i berget. Flottiljchefen, överste Arthur Åhmansson var starkt engagerad i berghangarens utformning. Målet var kortast möjliga insatstid, dvs. att få jaktflyget i luften så snabbt som möjligt efter en startorder.

Unika bilder

I museet finns en fotoutställning med autentiska bilder tagna av F9:s flottiljefotograf Styrbjörn Ericsson. De visar hur det gick till att på fem år färdigställa den underjordiska berghangaren med dåtidens hjälpmedel. Ingen av de andra berghangarna har en sådan bildokumentation. Några av de unika bilderna har jag fått tillåtelse av Aerozeum att visa här i artikeln.

Bilderna finns också i Åke Halls bok "Bergakungens sal - historien om och kring en hemlig berghangar". Jag bad Kurt Sjökvist, Berg- och Byggt teknik i Norberg, titta på bilderna och han hade själv arbetat med de metoder som bilderna visar.

Utskopningen sker med skrapspel kopplat till en Ford "Kick Fire" 1946, vanlig som brandbil. Linorna i spelet löpte genom öglor borrade i berget.

Inslaget till utfart väst i mars 1950.

Utfart öst mars 1950.

Handhållen borrhning av skut. Kurt berättade att det inte var ovanligt med 10 000 skut som skulle sprängas. Tidsödande och hårt arbete. Dagens förfinade laddningsteknik ger mycket få skut.

Den 15 maj 1955 kom H.M.K. Gustav VI Adolf i sin Cadillac för att inviga anläggningen. Hans namnteckning överförd till en marmortavla är inmurad i väggen och kan beskådas i centralgången.

Ivar blå

Både flyg- och markpersonal kallade anläggningen ”det Blå Berget” eftersom jaktflygdivision ”Ivar Blå” hade sin hemvist här fram till flottiljens nedläggning 1968. Jaktplanen i Ivar Blå var 1952–1961 främst J 29 Flygande Tunnan som ansågs jämbördig med amerikanska F-86 och sovjetiska Mig-15. Åren 1961–1968 tjänstgjorde brittiska J 34 Hawker Hunter som kunde operera på högre höjd än Tunnan.

F 9 lades ner 1969 men Säve behölls som militär flygbas. Nya Berget användes för uppställning av flygplan i malpåse/krigsreserv. År 2002 var denna verksamhet slut, men parallellt med utvecklingen uppstod Stiftelsen Aerozeum och Nya Berget blev museum. Sedan januari 2008 ingår Aerozeum i nätverket Sveriges Militärhistoriska Arv som sorterar under Statens Försvarshistoriska museum.

Upplevelsecentrum och kunskapspark

Ett besök på Aerozeum rekommenderas. Här visas flygets utveckling från bröderna Wright fram till dagens moderna flygplan, helikoptrar och andra flygande farkoster, civila, militära, nationella och internationella. Man kan bygga och restaurera, provsitta jaktplan och helikoptrar, flyga i simulatorer och även flyga verkligt med gamla flygplan och helikoptrar. Syftet är att stimulera intresset för teknik och naturvetenskapliga ämnen. I området över bergrummet anläggs en flyginriktad kunskapspark.

Anläggningen utnyttjas ofta för konferenser och utställningar.

Saab J35 Draken (1955 – 1999) var världens första serietillverkade plan med dubbel deltagning, en konstruktion som togs upp av Concorde och USA:s rymdskyttel. Draken kunde stiga till 10 000 meter på 120 sek. Bränslet räckte dock endast för flygning i 30 min.

Här kan man provsitta en Saab 37 Viggen. Nosvingen framför huvudvingen tillsammans med en reverserbar motor möjliggjorde kort landningssträcka, även på halt underlag. Planet kunde alltså landa på vanliga vägar, viktigt under kalla krigets dagar. I tjänst 1971 – 2005 som attack- och skolflygplan, samt för fotospaning och havsövervakning. Viggen gjorde Mac 1 (1062 km/h) i trädtoppshöjd och Mac 2 på höjd.

TEXT & BILD: Kjell Duberg

Bergtäkten Lurebergen – ett paradiset för vildsvin

En representant för vildsvinen tillsammans med kreatörerna av bergtäkten Lurebergen: Bo Ronge, Migmatit AB, Christian Vogler, Jörgen Svensson, utlastare, Bogunnar Andersson, Voglers, och Lennart Kron, driftchef XR bergkross.

Jag får tips av Bo Ronge om en nystartad och mycket välplanerad bergtäkt inne i ett vilthägn nära Grästorps. Efter en god natts sömn på Madam Blå Hotel, granne med Essunga kyrka, beger jag mig till Vårdshuset Tre Älgar för att träffa några av nyckelpersonerna. Täkten ligger bara några kilometer bakom vårdshuset.

Håbergs Bergtäkt i Grästorps kommun, även benämnd Lurebergen, öppnades 2015. Den drivs av XR Bergkross som lägger stor vikt vid att all planering sker i nära samarbete med sprängentreprenören, tillsynsmyndigheten och konsulter för geologi och miljö.

– Tåktverksamheten och samarbetet fungerar bäst när man långsiktigt ser till att ha kontroll över buller, vibrationer, efterbearbetning och naturhänsyn, säger Lennart Kron, driftchef vid XR bergkross.

Från idé till täktillstånd

– Ägarna av egendomen Lurebergen, 8 km sydväst om Grästorps, tog kontakt med oss på XR Bergkross 2009, berättar Lennart Kron. De behövde ta ut en mindre mängd krossat berg för ett bygge. Jag och Bo Ronge åkte runt i området och fick intrycket att här fanns goda förutsättningar för en bergtäkt i full skala. Både markägarna och XR ansåg att idén var bra eftersom borrkärneproven visade på god bergkvalitet. Bo Ronge gjorde en täktplan och inledde processen för täktansökan. Allmänheten förhandsinformerades och samråd hölls där alla fick säga sitt.

– Sammanlagt tog hela processen sju år, berättar Bo. När en täktansökan kommer in lägger länsstyrelsen ut den på remiss och en viss tid för överklagan är anslagen. Många invändningar inkom

men vi kunde bemöta och förklara alla på ett tillfredställande sätt.

Länsantikvarien ställde ett krav på arkeologiska utgrävningar. De genomfördes under 2011. Det fanns en oro att täktvattnet skulle dränka åkarna nedströms. Vi kunde visa att mycket lite kommer från grundvattnet, det mesta är regnvatten som ska kanaliseras ut i Väneren.

Tillstånd till 2043

När allt var tillfredställande åtgärdat och utrett beviljades ett första tillstånd om uttag av 12 miljoner ton. XR Bergkross utsåg Voglers till entreprenör. Första salvan gick i november 2014 då en två kilometer lång väg byggdes fram till tåkten. Ett stort projekt där 50 000 ton berg togs ur i oländig terräng under vintern. Avbaningsmassorna lades upp som vallar vid vägen. De skyddar mot buller och får tåkten att smälta in i naturen.

– I mars 2015 började man bryta och krossa. Hittills har 175 000 ton tagits ut och nuvarande lager är snart slut. För att vara en nystartad täkt ser det bra ut, tycker Lennart Kron. Kunderna är kommuner, stora byggföretag, lantbruket och privatpersoner inom en radie av två

November 2014. Första salvorna för den två km långa transportvägen. Ingen lättjobbad terräng.

Foto: Voglers

XR koncernen i korthet:

- En sammanslagning av lastbilscentralerna i Skaraborgs län. Åkarna är aktieägare med transportavtal.
- XR erbjuder kvalitativa och flexibla helhetslösningar inom transport, entreprenadtjänster och miljöhantering.
- 190 ägare
- 400 fordonsenheter
- 60 tjänstemän
- 100 kollektivanställda
- Eget laboratorium
- Omsättning 2015: 830 MSEK
- Huvudkontor i Skultorp
- Verksamhet i Lidköping, Mariestad, Falköping och Tibro
- Operativa i Sverige, Norden och Europa

Hemsida: www.xr.nu

mil - Vänersborg, Trollhättan och närområdet. Vår täkt i Järpås Munkebo försör Lidköpingstrakten.

Dubbla krossar vid arbetet med rampen.

Foto: Voglers

Vilthägn

Täkten ligger inne i ett 90 hektar stort vilthägn. En färast skyddar infarten när grinden är öppen.

Krav ställdes att djuren inne i hägnet borde skyddas från området runt nedfartsrampen. Ett elstängsel sattes då upp runt produktionsområdet.

Men hur skulle vildsvinen i hägnet reagera på salvorna, invändes det? Vid senare besök under drift har länsstyrelsen konstaterat att de anpassat sig väl. När en salva går lyfter de möjligen på huvudet men fortsätter sen lugnt sitt böckande utan att flytta sig en tum. Området är tydligen ett paradiset för vildsvin eftersom de forcerade det inre elstängslet redan natten efter att det satts upp. De gillar att rulla runt i sedimentdammarna med lera i botten och därefter bättra på hudbehandlingen i stenmjölshögarna.

Sugga med kulting har inget emot arbetet vid täkten.

Brytning med framförhållning

Bo Ronge, som varit den geologiskt sakkunnige motorn i taktutformningen, tar mig med på en upptäcktsfärd i brytningsområdet. Jag presenteras för mufflonfår, kronhjortar, vildsvin och sångsvanen i samlingsdammen. Vi fortsätter till rampen där man för att minimera motorljud och spara på diesel lagt en flack lutning på 1:20 ned till botten. Bergets överyta ligger ungefär 60 möh. och första pallbotten på 45 möh.

– I andra pallen kan lika mycket tas ut, så här ligger ungefär 25 miljoner ton bergmaterial, förklarar Bo. Det största problemet med första pallen är att få till den ojämna bergöverytan som man från början inte känner till pga. jordtäckningen.

– Under hela brytningstiden förbereds den sjö som kommer att ligga här om 50 år när brytningen är avslutad. Voglers släntar av ytterkanterna ca 45 grader runt hela täkten med snedskjutning från släntfoten vid 54,3 möh. Vattnytan ska ligga ett par meter högre så att eventuella badande ska kunna ta sig upp på land. Den nuvarande samlingsdammens yta har fått styra nivån för strandlinjen.

Kostnaden för efterbehandlingen tas kontinuerligt under hela brytningstiden. När täkten lämnas blir den snabbt en vacker sjö med rikt djurliv. I branta slänter ovanför vattenytan spränger man ut hyllor som ska fungera som häckningsplatser för bland annat korp och berguv. Hägrarna kommer att kunna flytta från samlingsdammen och trivas nere i strandlinjen.

Fler bilder från täkten på bef.nu

Längst ned uppsamlingsdammen, ovanför syns de tre sedimentationsdammarna och rampen ned till första pallbotten. Området där brytningens skall fortsätta är med råge avbanat.

Foto: Voglers

En detaljerad brytplan är fastlagd för de närmaste 25 åren.

Kanalisering till Vätern

Vattnet i täkten pumpas upp till en brunn och rinner vidare med självfall till tre sedimentationsdammar där sediment som följer med tas om hand. Vattnet tas ut under ytan så eventuell olja kan avskiljas. Kväveföreningar denitrifieras av växtligheten i dammarna. Vattnet som går vidare till stora samlingsdammen får på så sätt en låg kvävehalt.

Från uppsamlingsdammen kanaliseras vattnet via kulvertar och diken ända till Vätern. På 1920-talet genomfördes ett dikningsföretag med kulvertar byggda av stenblock för att dränera ett flackt område på 3 x 6 km öster om Hunneberg. Dräneringen passerar täkten och mynnar i Vätern. Med hjälp av gamla kartor på länsstyrelsen kunde Bo Ronge och Lennart Kron lokalisera kulverten och ansluta taktvattnet.

För kontroll av grundvattennivån byggs succesivt ut ett observationsnät av brunnar ned till nivån för bottenpallen. Hålen borrar med samma 3-tumsborr som salvhålen. Mätningen sker med ljuslod. Brunnstoppen som gjuts fast är Migmatits konstruktion. För att undvika rost som stör kemprovtagnings är toppen tillverkad i rostfritt stål.

Brunn för kontroll av grundvattennivån runt täkten. Rostfri ståltopp fastgjuten i marken.

Nära samarbete

Vi samlas i XR Bergkross "täktstuga" där Bogunnar, Christian, Lennart och Bo berättar om sin syn på täktarbete. Genom fönstren ser man en sugga med kultingar fridsamt böka bara några meter bort.

– Det här jobbet är speciellt för oss eftersom vi fått vara med från start och ge våra synpunkter, säger Christian Vogler. Det händer inte ofta eftersom många bergtäkter öppnades för 20 – 30 år sedan då man inte la samma vikt vid framförhållning. Vi har tillsammans utarbetat en brytplan som gäller hela produktionstiden där salvindeling, transportvägar, koordinater, observationsbrunnar och allt som hör till täkten är bestämt. Dessutom arbetar vi från första salvan med efterbehandling av slänterna. Samarbetet med XR har fungerat perfekt. Det är unikt med en så snabb beslutsgång i ett så stort företag.

– Vårt samarbete stämmer bra med XR-koncernens ledord: flexibilitet, respekt, eget engagemang, samarbete och helhetssyn, betonar Lennart Kron. Sköter man miljön så bra man kan, och kanske lite till, så fungerar det mycket bättre för både entreprenör och sprängföretag. Vi har också haft bra kontakter med tillsynsmyndigheten i Lidköpings kommun. De har varit här tre gånger och var med vid utformningen av vallarna i taktens utkanter.

– Den fastlagda brytplanen är viktig eftersom ingen kan komma in och ändra på den, säger Bo Ronge. Den ger ekonomi hela tiden och man har kontroll. På många täkter bryter man kortsiktigt och får som resultat stenkanter som inte är efterbehandlingsbara.

– Man tar det "göttaste" och tänker enbart på kvartalsrapporten, fyller Christian och Bogunnar i. Avbaningsmassor kanske måste flyttas både fyra och fem gånger. Vi är glada att XR vågar ta kostnaderna för långsiktigheten.

Alla är överens om fördelen med att ligga före när det gäller avtäckning och inte bara bana av där man ska spränga. Då ser man bergets struktur och vet vad som väntar framöver. Borrar man precis intill kanten av avtäckningen kan det mycket väl bli ett ras. Jordmassor blandas med krossberget och material för stora pengar måste kasseras. Kvaliteten på produkten säkrast bäst om man kan bedöma berget innan sprängning.

Text och bild: Kjell Duberg

Christian, Lennart, Jörgen, Bogunnar och Bo.

Stenspräckning – skador och ansvar

Vid sidan av traditionell bergsprängning med sprängämne används idag ett flertal andra metoder för att spräcka berg och sten. Stenspräckning kan utföras med krutpatroner eller med olika typer av expanderande bruk. Produkterna som används går under olika varunamn där båda termerna spräckning och sprängning förekommer.

Jag kan inte uttala mig om hur riskfria olika metoder för stenspräckning är i förhållande till konventionell bergsprängning, eller i vilken omfattning skador inträffar vid användning av de produkter för stenspräckning som finns på marknaden. Jag kan dock konstatera att If mottar skadeanmälningar och hanterar att antal skadeärenden där stenspräckning med såväl krutpatron som expanderande bruk givit upphov till, eller påstås ha givit upphov till, skada på byggnader i anslutning till eller i närheten av arbetsplatsen.

I ett skadeärende var det fråga om stenspräckning med 75 gram krutpatron som uppgavs ha orsakat sprickor i en källarvägg på en grannfastighet belägen

cirka 25 meter från sprängplatsen. I ett annat skadeärende har metod med borrar och användning av expanderande bruk utförts för att spräcka berg i anslutning till en villabyggnad. Stora sprickor uppkom på byggnadens grundmur och golv som en följd av arbetet.

Av Miljöbalkens regler framgår att skadestånd ska betalas bland annat för buller, skakning eller annan liknande störning som orsakar skada i omgivningen. Skadestånd skall också betalas för skador genom sprängsten eller andra lössprängda föremål, om skadan orsakas av ett sprängningsarbete eller av en annan verksamhet som medför särskild fara för explosion.

Miljöbalkens regler om skadeståndsansvar gör ingen särskilnad mellan stenspräckning med krut eller bergsprängning med sprängämne, så länge det är fråga om skada genom vibrationer gäller ett strikt ansvar. Vid stenkast ska det vara fråga om "sprängningsarbete" för ett strikt ansvar. Av arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om sprängarbete (AFS 2007:1) framgår att med sprängarbete avses arbete i verk-

samhet där sprängämnen, krut, tändmedel eller gasgenererande kompositioner används.

Om tredje mans egendom skadas genom vibrationer eller stenkast till följd av användning av krutpatroner gäller således samma strikta skadeståndsansvar som vid traditionell bergsprängning med sprängämne. Samma ansvar gäller för det fall stenspräckning med expanderande bruk skulle orsaka skada för tredje man genom vibrationer. Ett ersättningsansvar för entreprenören föreligger i sådant fall även om arbetet utförts fackmannamässigt och i enlighet med tillverkarens instruktioner. Naturligtvis måste det föreligga ett samband mellan stenspräckningen/sprängningen och skadan, vilket inte alltid är lätt att utreda och ta ställning till.

Johannes Moberg

Maskiner & Reservdelar!

Vi säljer och hyr ut tryckluftsdrevna och hydrauliska bergbormaskiner.

I vårt sortiment har vi också gruvlampor, tändapparater, reservdelar, borrar med mera till dig som jobbar inom gruv-, bygg- och stenindustrin.

Vi utför även reparationer på Era maskiner.

Saxdalsvägen 2, Blötberget, 771 65 Ludvika
Tel kontor 0240-374 95, Tel lager 0240-370 01
Fax 0240-376 58
Mobil 070-744 56 66, 070-637 36 29
E post info@gruvteknik.com
www.gruvteknik.com

HELSO OY

ROCK TOOLS

Förmånliga kvalitets BORRVERKTYG

Västanbyнкуja 3, 10600 TAMMISAARI, FINLAND
TEL. +358 19 246 1101, FAX +358 19 241 3031
E-mail: info@helso.fi - www.helso.fi

Måste entreprenören visa att krav på ersättning enligt löpande räkning är skäligt? Nej säger hovrätten!

I mars i år meddelade Svea hovrätt en dom i en tvist om ersättning i en entreprenad på löpande räkning. Domen har vunnit laga kraft, sedan Högsta domstolen för en kort sedan beslutat att inte ta upp målet till prövning.

Bakgrunden och Tvisten

Beställaren hade hävt kontraktet med en tidigare entreprenör, och vände sig den nye entreprenören ("Entreprenören") för att färdigställa entreprenaden. För entreprenaden skulle ABT 06 gälla och Entreprenören skulle utföra entreprenaden på löpande räkning och få ersättning enligt den s.k. självkostnadsprincipen.

Twist uppstod mellan parterna om ersättningens bestämmande. Beställaren ansåg att priset skulle bestämmas till ett skäligt belopp, medan Entreprenören ansåg att priset skulle bedömas efter faktiskt nedlagda kostnader.

Bestämmelser som behandlades av domstolarna

AB 04/ABT 06

I AB 04/ABT 06 kap. 6 § 9 finns bestämmelserna om vilka poster som ersätts enligt självkostnads-principen. Där räknas upp ett antal kostnadsposter (material och varor, arbetsledning, arbetare m.m.) och anges att entreprenörarvode utgår på dessa kostnader.

I normalfallet avtalar parterna om förenklingar, exempelvis timpriser för vissa yrkeskategorier och procentsats vad gäller entreprenörarvode.

I § 10 tas upp vissa bestämmelser vid tillämpningen av självkostnadsprincipen. I första punkten anges att entreprenören ska fullgöra sin uppgift så att beställaren erhåller bästa tekniska och ekonomiska resultat. I fjärde punkten anges att beställaren har rätt att granska entreprenörens original-verifikationer.

Köplagen

I 45 § anges: "Följer priset inte av avtalet, skall köparen betala vad som är skäligt med hänsyn till varans art och beskaffenhet, gängse pris vid tiden för köpet samt omständigheterna i övrigt."

Tingsrätten dom

Tingsrätten hade som utgångspunkt att – för att Entreprenören skulle ha rätt till ersättning för faktiska kostnader – Beställaren måste ha en rimlig möjlighet att kontrollera Entreprenörens kostnadsredovisning. Om så inte var fallet ansåg tingsrätten att priset skulle bestämmas efter en skälighetsbedömning, i analogi med vad som följer av 45

§ köplagen när inget pris har avtalats.

Sedan tingsrätten funnit brister i underlaget från Entreprenören, och bedömt att det inte var till-förlitligt, kom man fram till att priset skulle bestämmas efter en skälighetsbedömning i analogi med 45 § köplagen. Bevisbördan, för att den krävda ersättningen var skälig, lade tingsrätten på Entreprenören.

Vid sin skälighetsbedömning kom tingsrätten fram till att den krävda ersättningen översteg skäligt pris. Man fann vidare att det inte förelåg några brister på Beställarens sida som kunde motivera en högre ersättning, och konstaterade slutligen att Entreprenören inte var berättigad till mer än vad Beställaren hade betalat. Entreprenören förlo- rade därför målet, men överklagade.

Hovrätten

Hovrätten slog inledningsvis fast att innehållet i parternas avtal var utgångspunkten för prövningen av Entreprenörens rätt till ersättning. Man redogjorde därefter för avtalet, bland annat att entreprenaden skulle utföras på löpande räkning med rätt till ersättning enligt självkostnads-principen, dock att parterna hade avtalat om timpriser för vissa yrkeskategorier. Sedan angav man om principerna vid löpande räkning:

"Vid arbeten på löpande räkning enligt självkostnadsprincipen ska beställaren ersätta entreprenörens faktiska kostnader för utförandet av entreprenaden jämte entreprenörarvode (ABT 06 kap. 6 § 9). Entreprenören har vid utförandet en omsorgsplikt, vilket innebär att entreprenören ska fullgöra sin uppgift så att beställaren erhåller bästa tekniska och ekonomiska resultat (ABT 06 kap. 6 § 10 punkten 1)."

Om beställaren ifrågasatte kostnaden (material, nedlagda timmar etc) ankom det enligt hovrätten på entreprenören att styrka kostnaden och att den avsåg entreprenaden. Uppfyllede entreprenören sin bevisbörda skulle ersättning utges för hela kostnaden, förutsatt att omsorgsplikten hade iakttagits.

Ansåg beställaren att entreprenören hade brutit i sin omsorgsplikt var det enligt hovrätten upp till beställaren att bevisa detta och de ekonomiska följderna av bristen.

Till skillnad från tingsrätten konstaterade hovrätten, mot bakgrund av det ovan angivna, att priset följde av avtalet och att 45 § köplagen därför inte var tillämplig; någon skälighetsbedömning skulle alltså inte ske.

Hovrätten ansåg vidare att det underlag som Entreprenören hade presenterat var så omfattande och i sådan grad komplett att utgångspunkten var att Entreprenören hade bevisat att han haft de påstådda kostnaderna och lagt ned de fakturerade arbetstimmarna, såvida inte Beställaren framställt konkreta invändningar som gjorde att kostnadsredovisningen ändå borde ifrågasättas. Efter prövning av Beställarens invändningar gjorde hovrätten vissa avdrag.

Då hovrätten inte fann att Beställaren hade lyckats bevisa att Entreprenören brutit i sin omsorgs-plikt, eller den ekonomiska följden av sådan brist, fick Entreprenören närmast full framgång med sin talan i hovrätten.

Avslutningsvis

Det är två intressanta frågor som hovrätten besvarat.

Den första handlar om tolkningen av bestämmelsen i kap. 6 § 10 p 1, d.v.s. om det är en resultatförpliktelse eller en omsorgsplikt. Den andra handlar om möjligheten för domstolen att i analogi med 45 § köplagen göra en skälighetsbedömning av entreprenörens krav på ersättning när AB 04/ABT 06 avtalats. Frågorna besvarades i ett sammanhang.

Som framgår av hovrättens redogörelse ovan ansåg man att bestämmelsen i kap. 6 § 10 p 1 inte utgjorde en resultatförpliktelse, utan innefattade en omsorgsplikt. Man ansåg vidare att det inte fanns utrymme för en skälighetsbedömning i analogi med 45 § köplagen, eftersom priset var bestämt genom att parterna hade avtalat om löpande räkning enligt AB 04/ABT 06.

Skulle övriga domstolar följa avgörandet medför det att en beställare inte kan undgå betalnings-skyldighet enbart genom att hänvisa till en i efterhand upprättad kalkyl som visar på att entreprenaden borde ha kostat mindre än vad entreprenören kräver ersättning för. Beställaren måste föra fram konkreta invändningar mot entreprenörens kostnadsredovisning och/eller visa på att kostnaderna blivit alltför höga till följd av att entreprenören inte tagit tillvara beställarens intressen (exempelvis brister i arbetsledning, planering, inköp).

Avgörandet visar även på att det är angeläget att noga reglera hur ersättningen ska bestämmas i det enskilda avtalet. Man måste då vara medveten om att AB 04/ABT 06 inte gäller utan att man hänvisar till dessa i avtalet.

Magnus Wollsen

WA – Wollsen Albinsson Advokatbyrå

Styrelseledamöter förlorar mot revisor i hovrätten - lagen skyddar bara tredje man

Bolagets revisor brast i sin granskning. Vid konkursen hade styrelsen därför inte upprättat någon kontrollbalansräkning och ledamöterna blev personligt ansvariga. De stämde revisorn men nu slår hovrätten fast att styrelsen är skyldig att ha kontroll över bolagets räkenskaper. Aktiebolagslagens normskydd finns dessutom inte till för att skydda styrelsen - utan tredje man.

Bolaget försattes hösten 2006 i konkurs och styrelseledamöterna i bolaget påfördes senare personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser.

Styrelseledamöterna ansåg att bolagets revisor hade brustit i sin granskning och rapportering genom att inte i revisionsberättelsen eller i samband med bolagsstämman belysa problematiken med en miljonfordran på bolagets moderbolag som egentligen borde ha skrivits ned till noll - en nedskrivning som om den hade genomförts hade medfört faktisk kapitalbrist i bolaget och krav på upprättande av kontrollbalansräkning.

Ville få kompensation

Just det faktum att någon kontrollbalansräkning inte hade upprättats var avgörande för att styrelseledamöterna blev personligt betalningsansvariga när konkursen utbröt och de menade därför att det fanns en adekvat kausalitet - alltså ett direkt orsakssamband - som gjorde att de kunde kräva revisorn på skadestånd motsvarande deras eget personliga betalningsansvar.

Växjö tingsrätt bekräftade styrelseledamöternas uppfattning att revisorn hade brutit mot god revisions sed genom att godta fordringens värde och genom att inte informera styrelsen om den allvarliga situationen i bolaget och verka för att kontrollbalansräkningen verkligen upprättades.

Foto: Björn Larsson Ask/TT

Tingsrätten underströk samtidigt att flertalet styrelseledamöter hade varit införstådda med att det inte hade bedrivits någon verksamhet i moderbolaget och att det därför inte av egen kraft hade kunnat betala sina skulder.

Normskyddet inte till för styrelsen

Tingsrätten ansåg dessutom att det så kallade normskyddet i aktiebolagslagen inte är avsett att skydda egna bolagsorgan som styrelseledamöterna i egenskap av skadelidande tredje person. Revisorn var därför inte skadeståndsskyldig, ansåg tingsrätten och slog fast detta i en så kallad mellandom.

Göta hovrätt gör nu en motsvarande bedömning och fastställer mellandomen.

Hovrätten pekar på att ren förmögenhetsskada i så kallade utomobligatoriska förhållanden i svensk rätt behandlas med restriktivitet och i regel förutsätter stöd i lag. Revisorn kan i och för sig enligt reglerna i aktiebolagslagen bli skadeståndsskyldig både internt mot bolaget och mot tredje man som berörs av revisorns verksamhet - men bara när revisorn har överträtt en regel som syftar till att skydda aktieägare eller annan enligt det så kallade normskyddet.

Tecken på svag likviditet

I ett aktiebolag faller det på styrelsen att svara för bolagets organisation och förvaltning, enligt hovrätten. De ekonomiska frågorna är här av grundläggande betydelse. Även när uppgifter har delegerats är det också styrelsen som är

ytterst ansvarig för att bolagets organisation är utformad så att ”bokföring, medelsförvaltning och ekonomiska förhållanden i övrigt” kontrolleras på ett betryggande sätt.

I just det här bolagets situation var det särskilt viktigt med en fungerande kontrollfunktion, anser hovrätten. Det fanns nämligen flera tecken på svag likviditet - till exempel en fullt utnyttjad checkkredit, misskött skattebetalningar och mindre förmånliga lån.

Enligt hovrätten ska hela styrelsen också - även om man har valt att lägga hela ekonomiansvaret på en enskild ledamot - anses ha vetskap om förhållanden som man skulle ha känt till om man hade efterlevt aktiebolagslagens krav och hållit sig underrättad om bolagets ekonomiska förhållanden.

Styrelsens skyldighet ha kännedom

Styrelseledamöterna var även med i styrelsen för övriga koncernbolag och måste ha varit medvetna om att koncernen befann sig i en mycket utsatt ekonomisk situation - någonting som framgick om bolagens årsredovisningar lästes gemensamt. De måste också ha känt till att de andra koncernbolagen saknade verksamhet och inte kunde betala sina skulder av egen kraft, konstaterar hovrätten. Styrelseledamöterna har samtidigt haft det uttryckliga ansvaret för att årsredovisningen har varit korrekt och gett en rättvisande bild av bolagets ekonomiska ställning. De kan därför inte anses ha haft samma befogade tillit till årsredovisningen som till exempel en utomstående tredje man skulle ha haft inför ett affärsbeslut.

Normskyddet omfattar därför inte styrelseledamöterna och de kan därför inte kräva revisorn på skadestånd - trots hans bristande granskning och information till styrelsen.

Wollsén Albinsson Advokatbyrå expanderar och flyttar till ny lokal på Kungsgatan

Från att ha varit två delägare med inriktning på entreprenadjuridik, Magnus Wollsén och Sven Albinsson, har nu advokaterna Anders Janson och Erik Darin tillträtt som delägare i advokatbyrån. De utgör en välkommen förstärkning inom fastighets- hyres- och affärsrättsområdet.

Anders Janson arbetar med fastig-

hetsrätt och allmän affärsjuridik, särskilt bolagsrätt. Han kommer från Foyen Advokatfirma, där han var verksam under 26 år och även innehade VD posten en längre tid. Erik Darin är specialiserad på fastighets- och hyresrätt och kommer även han från Foyen. Tidigare var han verksam på Advokatfirman Baker & McKenzie.

Den 1 januari ansluter ytterligare en delägare, som också är specialiserad på fastighets- och hyresrätt. Under 2017 räknar vi med ytterligare expansion.

Den 4 januari går flyttlasset till vår nya lokal, med nio kontorsrum och två konferensrum. Adressen blir Kungsgatan 24, 4 tr, 111 35 Stockholm. Övriga kontaktuppgifter är oförändrade.

Dyrt med avsteg från AB-system

Byggherrar gör ofta avsteg från standardavtalen för skapa tydligare avtal. Men för entreprenörerna skapar avstegen ofta mindre tydlighet och merkostnader. Vissa avsteg kan kosta entreprenören halva vinsten, enligt en ny rapport. Det har mindre entreprenörer ofta svårt att hantera, enligt rapportförfattaren

Initiativet till rapporten, som tagits fram av Stockholms Byggmästareförening, kom efter konferensen ”10 år med AB04” 2014 då byggherrar, entreprenörer och underentreprenörer fyllde i en enkät om avsteg. Rapporten innehåller en djupare sammanställning och genomgång av enkäten och man har även intervjuat entreprenörer och underentreprenörer och gjort vissa litteraturstudier. Enligt Anders Kivijärvi, från ÅF konsult, som skrivit rapporten, hade man gärna velat intervjua byggherrar också, men anslaget räckte inte.

När det gäller entreprenörernas perspektiv tydliggör rapporten det som redan var känt för många – att avsteg ger högre kostnad och högre anbudssumma. Detta eftersom anbudsgivaren får ökade kostnader för centraladministration och transaktionskostnad och kostnad för slutreglering. Entreprenören måste i sitt anbud kompensera sig för den ökade risken.

– Det finns avsteg som entreprenörerna tycker är bra, men andra är problematiska. Det kan till exempel bli kostsamt om byggherren upprättar handlingar och sedan gör ett avsteg som förflyttar ansvaret för felet till entreprenören, säger Anders Kivijärvi.

Entreprenörer avstår från att lämna anbud

Avsteg som gäller att entreprenören övertar ansvaret för handlingar och förutsättningar kan alltså motsvara mer än halva vinsten för entreprenören, kommer Anders Kivijärvi fram till i rapporten.

Det händer därför regelmässigt att entreprenörer låter bli att lämna anbud på grund av avsteg.

– Det är inte bra för det trycker långsamt upp priserna, säger Anders Kivijärvi.

Mats Kimby är vd på In3prenör, ett mellanstort entreprenörföretag som

bygger publika och offentliga byggnader i Stockholm och Uppsalaområdet. Han säger att exemplet med att föra över projekterade handlingar med eventuella fel som Anders Kivijärvi nämner kan ge katastrofala konsekvenser.

– Man får kanske kort tid på sig och hittar inte felet – tar man då över ansvaret tar man ju över alla fel, då vet man inte var det slutar, säger han.

Vill förskjuta risk till entreprenören

Andra exempel kan vara att entreprenören förväntas ta ansvar för befintliga hyresgästers pågående verksamhet och även tredje man i ett byggprojekt med pågående verksamhet i fastigheten.

– Sådana skador går inte att försäkra sig emot. Då vågar man inte gå in i det, säger han.

Företaget låter därför ibland bli att lämna anbud när det är många avsteg och väljer företag som jobbar aktivt med att ha få sådana.

Byggherrarnas enkätsvar visar att de gör avsteg för att avtalen ska bli tydligare och för att risken ska förskjutas till entreprenören.

Men ungefär lika många byggherrar som tycker att avsteg är bra tycker att de är dåliga, enligt enkäten.

– Det förvånade mig att uppfattningen var så olika, men vi vet ju inte exakt vilka byggherrar som svarat på intervjun, säger Anders Kivijärvi.

Byggherrarna kritiska mot rapporten

Föreningen Byggherrarna är dock kritisk mot rapporten. De tycker den är ensidig och att byggherrarna inte kommer till tals mer än genom enkäten.

– Det är jättebra att ämnet belyses, men enkätsvar är väldigt förenklade frågor och svaren blir väldigt korta och vi har ingen aning om vilka byggherrar som svarat, säger Nicklas Björklund, Byggherrarnas jurist.

Ett annat problem tycker Nicklas Björklund är att man inte diskuterar djupare vad ett avsteg är.

– Om avsteg innebär större risk mindre tydlighet och fler tvister - då måste vi veta - vad pratar vi om för avsteg? Det finns även avsteg som kan innebära förtydliganden, förenklingar och förbättringar. Och även om vissa avsteg kan

innebära en ökad kostnad för byggherren – om byggherren är medveten om detta och villig att ta kostnaden – vad är problemet?

Nicklas Björklund är också kritisk till siffran som nämns när det gäller kostnaden och hade önskat mer verklighetsbaserade exempel där, inte bara hypotetiska uträkningar.

– Jag hoppas att det här leder till vidare samtal, men det hade varit bättre att ta dem innan rapporten publicerades, säger han.

Vill att avsteg ska undvikas

Olof Johnson, chefsjurist på Sveriges Bygginstrumenter säger att det som kommit fram i rapporten bekräftar en bild man fick redan då enkätundersökningen gjordes 2014/15.

– Men det är bra att få en indikation på hur mycket avstegen kostar, även om en djupare analys av det och motiven till olika avsteg hade varit intressant, säger han. Sistnämnda fråga bör ju de som gör avstegen kunna svara på, säger Olof Johnson.

Han sitter just nu och arbetar med de kommande revideringarna av standardavtalen.

– Redan i förordet så framgår det att vi vill att man ska undvika avsteg från bestämmelserna så långt det är möjligt, säger han.

Allvarligt att ändra ansvarsbegränsning

Förutom övertagande av handlingar och förutsättningar som oklara markförhållanden tycker Olof Johnson att de allvarligaste avstegen som görs är när man går in och ändrar ansvarsbegränsningar eller laborerar med byggherransvar och tredje mans skador. När entreprenören inte kan försäkra vissa ansvarsrisker som skapas genom avsteg, då har branschen ett problem, tycker han.

Men han tycker samtidigt att avsteg inte är det som skapar mest problem i projekten.

– Ett mycket större problem är i så

fall dagens blandade styrda entreprenadformer med otydliga förfrågningsunderlag och där det är oklart vem som ska färdigprojektera entreprenaden i de olika delarna. Där har hela branschen en större utmaning som vi hoppas kunna lösa genom AB-revideringen, säger Olof Johnsson.

Om rapporten

Entreprenadutskottet inom Stockholms Byggmästareförening, som driver branschfrågorna inom BI Öst, har tagit initiativ till en rapport som tar sikte på eventuella kostnader med anledning av avsteg från standardavtalen (AB 04 och ABT 06).

Rapporten BI Öst har ansökt och beviljats ekonomiska medel från Svenska Byggbranschens Utvecklingsfond (SBUF) för samfinansiering av denna rapport.

Källa Byggindustrin

Entreprenadjuridik - 10 viktigaste råden

- Använd rätt "regelverk", dvs för privata beställare gäller Konsumenttjänstlagen "proffsbeställare", dvs företag används nästan alltid AB systemet.
- Ifall beställaren är "okänd" eller privatkund gör alltid en "riskanalys". Begär säkerhet och kolla att privatkunden har byggherreförsäkring.
- Läs noga anbudsförutsättningarna. Vid osäkerhet begär förtydligande. Den som lämnar uppgift står för riktigheten. OBS krav på okulärbesiktning enligt AB 04.
- Var tydlig vad som ingår i anbudet, ange Era förutsättningar och reservationer. Ange tider och faktureringskrav. Glöm ej säkerhetsaspekterna ex skyddsavstånd till krossar. Kom med prissatta sidoförslag. Inga muntliga anbud.
- Vid start, kontrollera att förutsättningarna ej förändrats. Startmöte med beställaren där rutiner för kvalitetsarbete, ÄTA etc bestämmas.
- Då arbetet startat, dokumentera och påtala omedelbart varje förändring mot förutsättningarna som kommer att förändra kostnad och tid sk ÄTA.
- Anmäl hinder från ex andra entreprenörer eller beställaren.
- Kräv att få besked löpande av beställaren på Era ÄTA.
- Följ upp vad ni får betalt enligt avtal. OBS! Ifall ni är oense i någon del i entreprenaden kan beställaren inte innehålla sk ostridigt belopp.
- Så snart entreprenaden är klar gör en besiktning med beställaren som dokumenteras. Återstår några surdegar, lös dem omedelbart. Och åter beställaren kan inte hålla inne ostridigt belopp.
- Som vid all övrig verksamhet, **lär av misstagen**.
- Gå en heldagskurs i Entreprenadjuridik – Det lönar sig alltid!

Källa: BEF Utbildning

Borrar nu i Sverige!

Levererar lönsamhet till kunden

Servicevänlig & hög tillgänglighet

Kundanpassad konstruktion

LIFA
Bergborr Produkter
Tel: 023 790 560
www.Lifa.se

Arbetsgivaren ansvarar för säkerhetsarbetet även om de anställda bryter mot instruktioner

5 oktober 2016

Arbetsmiljöfrågor blir allt mer prioriterade inom byggindustrin. Som jurister välkomnar vi varmt den här utvecklingen och hoppas på en sjunkande olycksfrekvens på byggarbetsplatser i framtiden. För arbetsgivare inom byggbranschen kan det dock fortfarande vara svårt att veta var gränsen för det egna ansvaret går och vilka konsekvenser som kan uppstå om arbetsmiljöfrågor inte hanteras på ett korrekt sätt.

Varje arbetsplats måste följa de regler som finns i arbetsmiljölagen och de föreskrifter som Arbetsmiljöverket ger ut. Arbetsmiljöverket har också rätt att ansöka om så kallade sanktionsavgifter i syfte att få arbetsgivare att förbättra arbetsmiljön på arbetsplatsen. Sanktionsavgiftens storlek varierar utifrån vilken bestämmelse som har överträtts; en sanktionsavgift på grund av överträdelse av reglerna om fallskydd i 60a § AFS 1999:3 uppgår till mellan 40 000 och 400 000 kronor. Det exakta beloppet bestäms utifrån hur många sysselsatta det överträdande bolaget har.

När det gäller överträdelse av reglerna om fallskydd ska en sanktionsavgift tas ut även om överträdelsen inte har skett med uppsåt eller av oaktsamhet. Avgiften kan sättas ned om överträdelsen är ringa eller ursäktlig, alternativt om det annars med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut avgiften. Ett exempel på ursäktlig överträdelse kan vara att den beror på en omständighet utanför arbetsgivarens kontroll.

I ett färskt avgörande från Kammarrätten i Göteborg (mål nr 787-16) prövades om en överträdelse som skett då en anställd agerat mot arbetsgivarens muntliga instruktioner kunde vara utanför arbetsgivarens kontroll och därmed ursäktlig. I det aktuella fallet hade fallskydd saknats åt ena sidan av en ställning; eftersom fallskydd saknades hade de anställda instruerats att inte beträda ställningen. Vidare saknades även tillträdesled till ställningen.

I domskälen understryker kammarrätten att arbetsgivaren måste försäkra sig om att de anställda följer de säker-

hetsföreskrifter som finns och att det dessutom finns en skyldighet för arbetsgivaren att skapa en kultur på arbetsplatsen där säkerhetsföreskrifterna också respekteras. Att arbetsgivaren lämnat instruktioner om att de anställda inte skulle beträda ställningen, som dessutom saknade tillträdesled, var enligt kammarrätten inte så ursäktande att en jämkning skulle ske av sanktionsavgiften. Bolaget ålades därför att betala full sanktionsavgift, 46 400 kronor.

Ovanstående innebär att du som arbetsgivare inte kan förlita dig på att de anställda agerar enligt lämnade muntliga instruktioner, för att undvika risk för olyckor och sanktionsavgifter måste du även följa upp att lämnade instruktioner efterföljs.

Johan Wingmark
Advokat, delägare

Vanja Eriksson
Jur kand

Andersson Gustafsson Advokatbyrå KB

Tvist mellan Örebro och NCC

NCC vann i december 2015 Örebro kommuns upphandling avseende asfaltsåterställningar och beläggningsarbeten varpå parterna ingick ett ramavtal. Sedan ramavtalet trädde i kraft under våren 2016 stod det klart att det fanns delar i avtalet som parterna inte var överens om. På grund av oenigheten med NCC påverkas takten för underhållsarbetet i Örebro kommun.

- Det är allvarligt för Örebro utveckling och för örebroarnas framkomlighet att NCCs tolkning gör att återställningsjobb fått vänta. Det är särskilt allvarligt nu när så mycket behöver göras, när Örebro växer så kraftigt samtidigt som många anläggningar behöver rustas upp eller repareras, säger Björn Sundin, ansvarigt kommunalråd för samhällsbyggnadsfrågor.

Olika tolkningar av avtalstext

Bakgrunden till oenigheten mellan parterna är oeniga om hur prissättningen enligt ramavtalet för vissa utföranden

Bildkälla
Örebro kommun

ska tolkas. Det regelverk som styr en offentlig upphandling begränsar möjligheterna för kommunen att godta ändringar av ett avtal, då en ändring kan innebära att anbudsgivarna inte konkurrerat på lika villkor när ramavtalet upphandlades.

Arbeten beställs och utförs trots oenighet

Kommunen har trots meningsskiljaktigheter i avtalet ändå prioriterat och beställt de stora och akuta återställningarna, som har genomförts av NCC.

Kommunen har också återställt en hel del arbeten i egen regi, där man bara behövt beställa asfalten av NCC.

Örebro kommun inledde vecka 36 en kraftsamling för att innan vintern hinna återställa så mycket asfaltsarbeten som möjligt både med avrop från gällande avtal och i egen regi.

Överläggningar har pågått och pågår fortfarande mellan Örebro kommun och NCC för att kunna hitta en lösning på det parterna inte är överens om.

Källa Byggvärlden

MASKINUTBILDARKONFERENS BEF Ordförande föreläste om Dolor

Under två intensiva dagar i oktober var undertecknad inbjuden att föreläsa om dolor. Arrangör var TYA, Transportfackens Yrkes- & Arbetsmiljönämnd, tillsammans med BYN, Byggnadsindustrins Yrkesnämnd och SWECON. Åttio stycken lärare, företräddesvis inom maskinförutbildningar samlades på Volvo Customer Center i Eskilstuna.

Upplägget bestod i att alla delades in i grupper där man cirkulerade mellan olika föreläsningar i diverse ämnen. Min del handlade alltså om att informera om problematiken kring dolor, vad man bör känna till som maskinförare, regelverk och hur maskiner som hanterar sprängt berg bör vara utrustade.

Det var mycket givande, eftersom målgruppen var helt rätt, då det i de

alla flesta fall vid utbildning av maskinförare aldrig tas upp någonting om riskerna vid hantering av sprängt berg. Detta framstod med all tydlighet då de alla flesta uttryckte stor förvåning över att det faktiskt existerade risker med odetonerat sprängämne. Förhoppningsvis kommer detta att leda till att vi i framtiden får mer kompetenta förare av grävmaskiner, hjullastare mm.

Utbildningar med ny teknik

Den 10-14 oktober tog BEF utbildning och Explosivutbildning ett viktigt steg i utvecklingen av vår utbildning, då vi introducerade den första kursen med digitala hjälpmedel. Vi inledde samtidigt ett samarbete med Etken Teknologi AB. Utbildning för Sprängarbas gällande P2 produkter.

Vi introducerade den digitala utbildningen som innebär att vi ersätter de traditionella pärmarna med läsplattor och usb minnen. Responserna från kursdeltagarna var mycket positiv. Bland annat så upplevde kursdeltagarna att det var lättare att hitta i materialet genom att tekniska ord och begrepp blev sökbara.

Etken, genom BEF Utbildning och Explosiv utbildning genomförde en Grundkurs i Sprängteknik i Farsta. Det blev många positiva intryck och en vecka där kunskaper och erfarenheter

utbyttes bland deltagarna. Den utbildning kursdeltagarna hade sen tidigare på P2 produkter behövde kompletteras gällande lagstiftningen från AV som gäller när man ska skjuta annat än friliggande block.

I utbildningen ingick de från MSB ställda krav för en D-kurs enligt MSBFS 2016:3 som ersätter det gamla spräckkortet som slutade gälla 20150701 om inte dispens har sökts av MSB fram till 20170701.

Utbildningen innehöll en halvdag praktiska övningar i laddteknik och kopplingsteknik samt destruktion av produkter och en brandövning.

När det gäller den digitala satsningen så kommer vi nu att digitalisera samtliga utbildningar så snart det är möjligt under pågående utbildningsperiod. Ett omfattande och spännande arbete.

OBS!

Har du idag ett sprängkort klass A så kan du ansöka om denna kompetens från MSB utan ytterligare utbildning.

Observera! Ansökan måste göras till MSB innan 20170701.

Kontakta oss på BEF för mera information

EXPLOSIV
utbildning

Auktorisering

Auktoriserade Bergsprängare i dagsläget

Alingsås Sprängtjänst AB	Hundprofil	Skullman Bergsprängning
Andersson & Rask Åkeri AB	Hässlehult Sprängtjänst	Sprängarbeten i Trönedal AB
Andreasson Väg & Bygg AB	Källgren & Söner AB	Spräng och Mätkonsult i Nora AB
Berg & Byggteknik i Norberg AB	Lindbergs Sprängtjänst	Sten & Betongteknik i Katrineholm
Bergsprängaren Forsberg AB	& Pyroteknik AB	Sten-Gunnar Karlsson
Bertil Almqvist Bergsprängning AB	Lisas Bergsprängning AB	Stens Bergborrning
Björknäs Bergsprängning	Magnus Schakt AB	Svensk Maskinborrning
Björnsäter Berg & Transport AB	Markströms Dyk & Sprängteknik AB	Thorins Sprängnings AB
Ducimus Blasting AB	NCC Roads	Uddevalla Bergsprängning AB
Enjis Bergsprängning AB	Nerikes Bergsprängning	Uppländska Bergborrnings AB
Frentab Entreprenad & Söner AB	Nitro Entreprenad AB	Voglers Sverige AB
Hallstahammars Sprängtjänst AB	Norrbottnens Bergteknik AB	Värnamo Sprängtjänst AB
Hammarö Bergsprängning AB	RG Bergkonsult AB	ÅG Sprängare AB
Hermans Maskin AB	Robbans Last & Trucktjänst	Östervallskogs Allteknik AB
Hildings Bergsprängning AB	Roger Sprängare	

Dags att ta sprängkort? Eller förnya ditt gamla? Välkomna till oss!

V 2 Grundkurs Stockholm / Repetition
V 8 Grundkurs Stockholm / Repetition

EXPLOIV
utbildning

10 % rabatt för medlemmar

anette@bef.nu 0706936898

Erasmus+

PECCS

Det första mötet är avslutat i PECCS projektet - **Pan European Competency Certifikat för Shot firers / blast designers**. Det ägde rum i Oslo 17-18 oktober.

Projektet finansieras genom Erasmus+ och syftet är bland annat att förbättra mobiliteten, öka säkerheten samt höja kompetensen bland professionella yrkesmänniskor i sprängbranschen i Europa.

BEF som är koordinator för projektet träffade i Oslo de representanter från de sju partnerländerna som är delaktiga i projektet. Från vänster till höger, Karl Kure, Norge, Jörg Rennert, Tyskland, Teele Tuuna, Estland, Viive Tuuna, Estland, Nigel Tylor, UK, Jose Gois, Portugal, Anne Charline Sauvage, Frankrike, Jan Johansson, Sverige och Fredrik Viking från Sverige. Ej med på bild och bakom kameran, Anette Broman, Sve-

rige. Pavel Krivanek som representerar Tjeckien var förhindrad att delta på detta möte, och är ej med i bild.

Bakgrunden till projektet

EFEE, European Federation of Explosives Engineers, grundades 1988 och har i dagsläget 24 medlemsländer i Europa. Organisationen är ett forum för bergsprängare och andra verksamma personer inom området bergsprängning och sprängteknik.

1998 började EFEE utfärda licenser till sprängarna i medlemsländerna. Dessa licenser grundades på att man granskade den utbildning och på vilket sätt de olika medlemsländerna utfärdade "sprängkort". I praktiken så fick

dessa licenser ingen större betydelse, och ett EFFE sprängkort uppnådde aldrig den status som var förhoppningen.

Mot denna bakgrund så började en kommitté inom EFEE att arbeta med att ta fram ett utbildningsmaterial för bergsprängare som skulle vara enhetligt för alla medlemsländer i Europa. Tanken var att skapa en utbildning för bergsprängarna som var på en hög nivå, och att detta skulle harmonisera den tekniska kompetensen hos "sprängarbasarna" i de olika länderna.

För att utföra detta arbete så sökte man pengar från EU inom ett program som kallades **Leonardo da Vinci**. Ansökan skedde från Norge och det beviljades medel för genomförandet. Projek-

tet höll på i 2 år och resulterade i ett stort material av Powerpoint- bilder inom olika områden, tex sprängämnen, borrning, geologi och försiktig sprängning. När projektet var slutfört så fanns alltså grunden till ett utbildningsmaterial, men inte så mycket mer.

År 2013 så bildades en grupp av frivilliga personer i Norge, samt Jan Johansson från BEF, som påtog sig uppdraget att strukturera och minska ned det omfattande materialet och beslut fattades inom EFEE att fortsätta med projektet. Tanken var nu att söka mer pengar från EU för att färdigställa materialet samt att utbilda lärare som ska använda det i respektive land.

Efter många turer så beslutades att anlita en projektledare, Viive Tuuna, från Estland och att en ny ansökan skulle göras från samma land. Detta genomfördes under 2014, men det blev tyvärr avslag och ett nytt försök gjordes 2015 med samma resultat. Främsta orsaken till att det inte blev någon framgång med ansökningarna i Estland var att det inte fanns så mycket pengar att fördela till de ansökningar som kom in.

Efter dessa motgångar så var läget givetvis nedstämt och en fortsättning på hur man skulle gå vidare var osäker. Dock, efter ett antal turer så visade det sig att det faktiskt fanns goda förutsättningar att söka EU pengar i Sverige. Programmet som passade in på detta kallas för **ERASMUS +**, som delar ut pengar i Europa inom olika områden rörande utbildning.

För mer information se gärna

<http://www.utbyten.se/sv/Program/Program-A---O/Erasmus-mobilitet-hogre-utbildning/>

För att kunna skicka in en ansökan så måste det finnas en organisation som gör detta. BEF genom Anette Broman och tillsammans med Viive Tuuna och Teele Tunna från Estland sammanställde den något omfattande ansökan och i juli 2016 så kom beskedet att Erasmus+ beviljat projektet medel att genomföra det tre år långa projektet.

Materials, Online Courses and Guidebook.

Materialet.

Det som ligger först i projektet är att färdigställa undervisningsmaterialet som kommer att ligga till grund för den lärarledda delen av kursen samt att genomföra tre stycken test / pilotkurser

för att utvärdera och diskutera innehåll, omfattning och utförande.

De personer som varit med och tagit fram materialet kommer att vara lärare i testkurserna. Eleverna i testkurserna blir de som sedan kommer att bli certifierade att utfärda det europeiska sprängkortet och genomföra undervisning.

Det material som togs fram under Leonardi Da Vinci projektet, bestående av 6 presentationer i form av Power Point- slides uppdelade i olika kapitel

Presentationerna är omfattande och innehåller bilder och text. I anknytning till presentationerna kommer det att läggas till stödord, förklaringar och förtydliganden, som ett stöd till läraren.

Detta är en av de viktiga delar som kommer att utvärderas under de tre "testcourses" som kommer att genomföras. Den första testomgången kommer att ske i Stockholm i november 2017. Därefter följer en testomgång i Berlin, Tyskland i februari 2018 och den sista i Frankrike i maj 2018.

Att ta fram "materials" är en process och materialet kommer inte att förbli statiskt. Utveckling inom alla områden pågår hela tiden och det måste återspeglas i materialet.

Onlinecourses

När grunden för "Learning"- materialet tagit form, så kommer projektet ta fram en Onlinekurs.

Eleverna kommer då att kunna träna på alla delar i en webbaserad kurs. Utformningen är ännu i utvecklingsstadiet. Men det kan komma att likna de kurser som finns webbaserade idag inom tex arbetsmiljö, säkerhet mm, hos vissa företag.

Guidebook

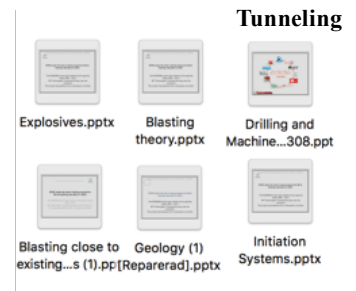
Som stöd till lärarna kommer projektet även utarbeta en "Guidebook". Denna guidebook ska fungera som stöd för läraren i undervisningen.

Multiplier Event och Final Report

Enligt projektplaneringen kommer allt

kommer att bearbetas och förbättras. Det är följande kapitel.

- 1) Explosives
- 2) Blasting
- 3) Initiation
- 4) Blasting close to existing structures
- 5) Drilling and machinery
- 6) Geology
- 7) Tunneling (*inte klart, skall upprättas inom projektet*)

material, onlinekursen och guideboken, presenteras under ett event i Berlin under oktober 2018. Detta presentationsmöte kallas Multiplier Event.

Det är viktigt att projektet sprids och att alla intresserade kan eller har möjlighet att närvara vid detta tillfälle.

Slutgiltig utvärdering av projektet kommer att ske i februari 2019.

Slutrapportering och bugetrapport till Erasmus+ kommer att ske i augusti 2019.

Dessimination - Spridning

När ett projekt blir beviljat ligger det i genomförandet att sprida information om projektet och hur det är finansierat. Det är mycket viktigt att det finns tillgänglig information att få, så att alla kan följa utvecklingen av projektet.

Det finns även en hemsida. Denna kommer att uppdateras regelbundet med all viktig information som finns i anslutning till projektet. Ni kan redan idag se och ladda hem de PP- presentationer som tagits fram. (de 6 av 7 som är under process)

Se hemsidan här

<http://www.shotfirer.eu/>

LESS IS MORE

Utmanande projekt och innovativa lösningar

Atlas Copco Luciaseminarium hölls traditionsenligt i besöks- och testgruvan under Atlas Copco-huset i Sickla. Här kan man i gruvmiljö se Atlas produkter och processer. Totalt arbetar ungefär 700 personer i huset som inkluderar Atlas Copcos huvudkontor, fyra säljbolag och huvudkontoret för affärsområde Industriteknik.

Ronnie Leten, Koncernchef Atlas Copco, inledde seminariet med en lägesrapport. Koncernen växer och sysselsätter snart 50 000 anställda med kunder i 180 länder. Utöver teknikområdena Kompressor, Industri, Bygg/Anläggning och Gruv/Bergbrytning introduceras just nu ytterligare ett affärsområde. Mångårig utveckling av kompressorer har lett vidare till de vakuumprodukter som krävs vid tillverkning av plattskärmar, solpaneler och annan ny teknik som kräver en absolut ren miljö. Vakuum är en marknad som växer.

– Seminariets tema ”Less is more” beskriver företagets strävan att förse kunderna med högproduktiv utrustning till låg totalkostnad och med tonvikt på enkelt handhavande, ergonomi och automation, förklarar Ronnie Leten.

LKAB:s nya koncernstruktur

LKAB med 4 500 anställda står för 76 procent av järnmalmens behovet i EU. Globalt är företaget den tredje största producenten. Nettoförsäljningen uppgick

2015 till 16,2 miljarder SEK, varav pellets svarade för 90 procent.

Ändå står LKAB de närmaste åren inför sin största utmaning i företagets 125-åriga historia, förklarar LKAB:s produktionsdirektör Stefan Romedahl. Cash cost för LKAB:s pellets ligger exakt på medel bland världens pelletsproducenter. Den kostnaden måste ner samtidigt som produktion per anställd måste upp.

Järnmalmpriset steg drastiskt från 20 till 80 USD/ton mellan 2005 och 2012. Efter bara ett par år sjönk priset lika hastigt, 50–60 USD/ton är en trolig framtida nivå. Förklaringen är att sedan förra året finns en överproduktion i världen, Kina som producerade 70 milj. ton stål år 2000 producerar nu 1 miljard ton/år.

LKAB har investerat 60 miljarder sedan 2005 och står inför ytterligare stora omstruktureringskostnader. Därför är det livsnödvändigt att företagets processer och logistik drivs optimalt. Fjärrstyrning och automation blir allt viktigare.

För att klara konkurrensen måste nästa generations gruvor utvecklas med ny teknologi och nya metoder. Och de måste stå färdiga redan 2022-23.

Ett led i arbetet är den nya koncernstruktur som genomförts i år där verksamheten delats in i tre divisioner. Gruva och förädlingsverk i Kiruna, gruvor

och förädlingsverk i Malmberget och Svappavaara och en tredje division som består av LKAB Minerals (industrimineraler) och borrhälsföretaget LKAB Wassara. LKAB ska leverera högkvalitativa vidareförädlade järnmalmprodukter i en enklare organisation.

Stefan Rommedahl har haft olika ledande befattningar inom Boliden, bland annat som vd för Zinkgruvan och gruvchef för Aitik.

Stefan Romedahl, Produktionsdirektör LKAB, ger sin syn på hur LKAB ska klara konkurrensen när världsmarknadspriset på järnmalm faller.

Magnus Sjöberg, Projektchef Stockholm Norvik, Stockholms hamnar, berättar om nya hamnen för containerhantering och rullande gods. Se artikel på sid. 31-33.

Årets Bergteknikpristagare, Martin Malmsten, NCC Roads, förklarar hur de komplicerade salverna i Norvik planerades och genomfördes. Se artikel på sid. 31-33.

Bergteknikpristagaren Martin Malmsten får checken av Lars Senf vd för Atlas Copco's Gruv- och Bergbrytning Sverige

Atlas Copco Bergteknikpris går 2016 till en välkänd BEF – medlem (och styrelsemedlem), Martin Malmsten, arbetschef sprängning NCC.

Priskommitténs motivering: ”Med sin förmåga att se möjligheterna i ny teknik driver Martin Malmsten på leverantörernas teknikutveckling och med ett smittande engagemang lyfter han både sina medarbetare och sina projekt till nya höjder. Genom att vara öppen för innovativa lösningar skapar Martin förutsättningar för en säkrare och mer effektiv borrhning, flera av hans idéer används nu som branschstandard. Kombinationen av kunnande, nytänkande och professionellt nätverkande gör Martin Malmsten till både en tillgång och en förebild för den svenska bergsbranschen”.

Martin Malmsten är född och uppvuxen i Kristineberg, ett gruvsamhälle i Västerbottens inland. Han har en gymnasial teknikutbildning i grunden och har verkat inom NCC i 32 år varav de senaste åtta åren som Area Manager för Berggruppen i NCC Industry. Innan dess jobbade Martin i många år på NCC Construction där han bland annat arbetade som platschef i Nordmaling och även som framgångsrik projektchef på entreprenader längst Botniabanan.

Atlas Copco Bergteknikpris på 100 000 kronor, består av två delar. Den ena är en donation på 80 000 kronor till ett eller flera utvecklingsprojekt inom berg-

teknik i Sverige vid högskola/universitet eller företagsberoende institution där resultaten ska vara offentliga. Syftet är att stimulera svensk bergteknisk forskning för att befästa Sveriges världslidande roll inom bergbrytning.

Den andra delen av priset är ett resestipendium på 20 000 kronor som disponeras fritt av mottagaren.

It's alla about mindset

Tina Thörner har alltid haft lust att testa nya saker. Hon är mest känd som rallykartläsare men också som Let's dance-deltagare, seglingsentusiast, entreprenör, hockeytränare, Jas-pilot, bloggare och mycket annat. Hon gav publiken en riktig ”kick” när hon berättade om sitt förhållningssätt till livet och hur det påverkat människor hon mött. Människans inneboende kraft kan förändra det mesta.

Det finns två sätt att förhålla sig; acceptera läget eller påverka läget. Båda sätten kan vara framkomliga. Men många kan inte bestämma sig och fastnar mitt emellan. Följden blir att man ältar, slösar tid och kanske blir bitter och deprimerad. Hon berättade om glädjen hon funnit i team där alla samverkar.

Lars Senf, vd Atlas Copco Mining and Rock Excavation Technique Sweden, ledde seminariet och utfrågningen av föredragshållarna. Som avslutning berättade han om sina erfarenheter av de första månaderna som ny vd. En tyngdpunkt vill han lägga på ökad serviceflexibilitet så att kunderna får bästa tänkbara produktionsresultat. Kontroll-

Tina Thörner kämpade i 30 år för att få flyga Jas.

Ett dignande julbord avslutade seminariet.

systemet ”CertiQ” som levereras i alla nya maskiner underlättar samverkan mellan servicepersonalen och kunderna.

TEXT & BILD: Kjell Duberg

Petra Kastensson presenterar nya serien Powerbit som har plattare, trubbnosiga, stift med mer hårdmetall och större anläggningsyta.

Johan Johnsson förklarar hur Dynamic Tunneling Package låter riggen göra borrhplanen på plats efter att man laddat ned tunnellen, kontur och en regelfil.

Kommunikationssystemet CertiQ sänder maskindata som maskintid, borrhplan, maskinstatus, position osv. till en central server som man kommer åt via nätet var som helt. Thomaz Ahlberg förklarar.

Per-Erik Byström och Ann-Catrine Bertlin vid nya T40 med rekordlåg bränsleförbrukning. En tävling öppen för alla pågår där förbrukningen för 100 meters hård borrhning ska dokumenteras.

Kund dag hos AMV 15 december

AMV ,en av våra många duktiga partners, bjöd in till en kund dag den 15 december i NCC s bergtäkt Steningsund.

Den senaste produkten är borrarutrustning för grävmaskiner. Utrustningen är integrerad med grävmaskinen vilket innebär att borrarutrustning och grävmaskinen är radiostyrd och integrerad med maskinstyrningssystemet. Den har sålts i Norge och blivit mycket omtyckt. I Sverige har en kapacitets test gjorts av Voglers i olika bergtäkter med goda resultat.

Under dagen gavs möjlighet att provköra utrustningen under ledning av erfarna operatörer.

Förutom mätutrustningen visades Volvo produkter och Transtronics mät-system.

Besökarna verkade överlag intres-

serade och nöjda. Som belöning bjöds skattades av besökarna. också på diverse förplägnad vilket upp-

Spräng säkert.

Allt fler efterfrågar säkrare sprängämnen, Tovex är ett patenterat vattengelsprängämne som funnits sedan 80-talet. Tovex är säkert att använda även när man lastar och krossar. Med Tovex och elektroniska sprängkapslar får ni den bästa och säkraste kombinationen vad gäller säker sprängning.

Byt till Tovex, ett säkrare sprängmedel.

www.norab.com

norab
MEMBER OF SSE GROUP

Uppländska Berg först i världen med nya FlexiRoc T30 R

Förbättrad ljuddämpning och bättre dammbindning är de viktigaste skälen till att Uppländska Berg förstärker sin maskinpark med två stycken nya FlexiRoc T30 R.

Förra veckan besökte nio personer från Uppländska berg Atlas Copcos huvudkontor och produktionslokaler för ovanjordsutrustning i Örebro.

Syftet med besöket var att få bekanta sig med nya FlexiRoc T30 R, som Uppländska Berg är först i världen av få levereras av.

– För min del var det första gången jag besökte fabriken och det var intressant att både få se våra riggar på plats och att få ta del av Atlas Copcos framtidsplaner, säger Uppländska Bergs vd Robin Karlsson och fortsätter:

– Det var också bra och viktigt att vi fick chans att direkt ta upp våra tankar och idéer kring maskinerna, främst med fokus på arbetsmiljö och miljö.

Företaget har beställt två stycken FlexiRoc T30 R. Den första levereras i november och den andra efter nyår.

Uppländska Berg kommer att använ-

da sina nya FlexiRoc T30 R i entreprenader och projekt i tätbebyggda områden där några av riggens viktigaste nya funktioner kommer väl till pass.

– Vi är glada över att äntligen, efter tio års tjtande på leverantörer, få en borrsvagn i den här storleksklassen som har både bra ljuddämpning och dammbindning, säger Robin Karlsson.

Nya versionen av FlexiRoc T30 R har en nyutvecklad ljuddämpare i alu-

minum, som kapslar in hela mataren och sänker bullernivån med drygt tio decibel.

Riggen har också försetts med ett nyutvecklat dammbindningssystem.

Vill du veta mer om FlexiRoc T30 R? Titta på den här filmen där Marcus Leü, Global Product Manager, berättar om alla nyheter och förbättringar.

Driver miljösäker samhällsutveckling

Atlas Copco levererar till Maskinia

Maskinia avslutar samarbetet med Montabert och Everdigm och blir i stället återförsäljare för Atlas Copcos hydraulhammare och demoleringsutrustning på den svenska marknaden. Dessutom breddas programmet med vibroplattor, betongutrustning och handverktyg.

Maskinia har under de senast 20 åren arbetat med hydraulhammare och demoleringsutrustning – de senaste fem åren som generalagent för Montabert och Everdigm. Möjligheten att i stället få tillgång till Atlas Copcos breda utbud har dock gjort att de tidigare samarbetena inom rivningsområdet nu avslutats.

Maskinia ikläder sig nu rollen som återförsäljare och utökar även servicen i Sverige av Atlas Copcos fulla sortiment av hydraulhammare och demoleringsverktyg. Enligt avtalet kommer Maskinia även att sälja produkter som vibroplattor, utrustning för betongbearbetning och handverktyg, men primärt som ett komplement till Atlas Copcos befintliga kanaler på marknaden.

Nils Almkvist, produktchef Atlas Copco, Tomas Ulander, Business Line Manager Atlas Copco, Fredrik Holmquist, vd Maskinia, Bo Holmquist, grundare Maskinia och Peter Bengtsson, General Manager Atlas Copco Construction Technique, hoppas på ökade marknadsandelar när Maskinia blir återförsäljare för Atlas Copcos demoleringsutrustning.

Atlas Copco har under många år själva drivit försäljning och service på den svenska marknaden. Förhoppningen är att en återförsäljare kan komma närmare kunderna, och därmed öka marknadsandelarna genom att bland annat kunna erbjuda bättre service och rådgiv-

ning vid investeringar.

– Vi ser många fördelar med att jobba med en svensk leverantör. Vi får en närhet vid leverans av delar, support och service. Vi kan enkelt ge feedback och delta i produktutvecklingen, säger Maskinias vd Fredrik Holmquist.

Tor Einar Norbakk tillträder som marknadschef för Sandvik Mining and Rock Technologys försäljningsverksamhet i Sverige och Danmark

Som tidigare meddelats har Sandvik AB sammanfogat sina verksamheter Sandvik Mining och Sandvik Construction till ett affärsområde – Sandvik Mining and Rock Technology. Den nya strukturen trädde i kraft 1 juli 2016. I samband med det tillträdde Tor Einar Norbakk som marknadschef för det nya affärsområdets försäljningsverksamhet i Sverige och Danmark.

För mer information kontakta:

Marianne Johansson, Marknadskommunikation Sverige & Norge,
Sandvik Mining and Rock Technology
+46706709231, marianne.g.johansson@sandvik.com

Tor Einar Norbakk tillträdde den 1 juli 2016 tjänsten som marknadschef för affärsområde Sandvik Mining and Rock Technology i Sverige och Danmark. Tor Einar har en lång bakgrund inom Sandvik i olika funktioner, bland annat i chefsroller inom eftermarknad, Business Infrastructure och distribution på gruv- och anläggningsområdet.

Utöver rollen som marknadschef är Tor Einar även vd i det svenska säljbolaget, som även i fortsättningen har det legala namnet Sandvik Mining and Construction Sverige AB.

I kalendern finns både ”öppna” aktiviteter men även olika större gruppers mö-

ten där BEF deltar eller externa kurser , detta som en allmän information.

Januari

27 Stora Infradagen ME
30-31 BEF på Bergsskolan *Filipstad*

Februari

1 BEF Styrelsemöte
2 Branschregiondag BI

Mars

14 BK Dagen
17 BEF Årsstämma med Festkväll

April

20 Regionmöte (prel) *Stockholm*

Juni

1-2 Borr o Sprang *Aronsborg*

September

21 BEF Region möte Norr

NYA MEDLEMMAR

Dala Spräng o Grävteknik AB, Gustavs

Varmt Välkomna!

Ny Serie:
PLATINUM

Kontakta:
Daniel Lång, 070-678 19 75

DESROCK 10 ROCKTOOLS
EST.

MITSUBISHI
AMITSUBISHI MATERIALS

www.desrock.se

Gilla oss på facebook

Information gällande ID06 från Nexus

Vad är ID06?

FotoID-kort för byggbranschen. Det är Sveriges Byggindustrier ihop med Byggbranschen i samverkan som har skapat standarden för korten. Detta för att försvåra obehöriga att vistas på byggarbetsplatsen och därmed komma åt svartarbete samt att höja säkerheten på byggen.

Vem ska ha ett ID06-kort?

Alla företag kan ansöka om ID06-kort! Kortet ska utfärdas av det bolaget som betalar den anställdas lön och arbetsgivareavgifter. Det är med andra ord inte tillåtet att beställa till företagets underentreprenörer.

Hur beställer jag ID06?

Du behöver registrera ditt företag innan du kan beställa kort, formuläret hittar du här <http://www.nexusid06.se/ny-kund/ansokan-om-id06-konto/>

Är du en ny kund så måste du ansöka om ett ID06-konto. (Detta skall göras endast om ert företag inte redan är registrerat för ID06-kort.)

1. Fyll i dina företagsuppgifter
2. Signera delegeringsbeviset

Efter att du avslutat registreringen får du ett mejl med ett delegeringsbevis bifogat som pdf. Printa ut detta delegeringsbevis, läs och signera på anvisad plats. Det signerade delegeringsbeviset skickas sedan till Nexus.

Försändelsen skickas till: Nexus ID Solutions AB, ID06 registrering, Telefonvägen 26, 126 26 Hägersten.

Du kan också faxa delegeringsbeviset till 08-685 45 61 eller scanna in det och skicka till id06@nexusgroup.com. Vi gör en upplysning och kontrollerar ert företag för att det ska kunna registreras och godkännas i ID06-systemet med möjlighet att beställa ID06-kort.

3. Din ansökan kontrolleras

När din ansökan är kontrollerad och godkänd, detta tar upp till tre arbetsdagar, skickar vi inloggningsuppgifter till de beställare som du registrerat i formuläret nedan, beställaren kan därmed börja beställa ID06-kort i vår beställningsportal.

Hela processen, från registrering till färdigt kort, tar vanligtvis mellan 1-2 veckor, beroende på hur snabbt ni skickar de handlingar som krävs för registrering och kortbeställning. Vid beställning med digitala foton loggar ni in här <http://www.nexusid06.se/bestall/> och laddar upp era bilder samt re-

gistrerar personuppgifter. Ni får en förhandsgranskning av ert kort och leveransadress innan ni godkänner beställningen.

Vad betalar jag för mitt ID06-kort?

För att bli kund och kunna beställa ID06 kort i webbbeställningsportalen ID06 Online behöver du registreras.

Abonnemang och avgifter

Registreras som kund i
ID06 Online 525:-
 Sveriges byggindustriers
 Årsavgift minimum 500:-
 Totalt: 1.025:-

ID06 kort

Sveriges byggindustriers
 Spärravgift
 Totalt: 139:-

Hur byter jag logo?

Det går utmärkt att byta logo efter att företaget är registrerat. Logon skickas då till id06@nexusgroup.com Bytet kostar 225 kr.

När skickar jag in logon?

Logon bifogas i webbformuläret i samband med ansökan om ID06-konto. OBS! Logo som skickas innan registreringen är genomförd sparas inte och kommer därför inte att komma med på era ID06-kort. Det är möjligt att mot tilläggskostnad komplettera/ändra logo i efterhand, mailas då till id06@nexusgroup.com

Ange organisationsnummer så vi vet vilket företag logon hör till. Vi tar ej emot loggos i formaten EPS, Word, Excel eller PowerPoint.

Vad gäller de registerutdrag som krävs vid anslutning till ID06-systemet?

För att ditt företag skall kunna registreras och godkännas i ID06-systemet med möjlighet att beställa ID06-kort, krävs följande bilagor:

Bolagsverkets registerutdrag, max 1 månad gammalt – eller motsvarande utländska (Registreringsbevis)

Skatteverkets registerutdrag, max 1

månad gammalt (Gamla F-skatt beviset) – eller motsvarande utländska. Det måste framgå att bolaget är registrerat som arbetsgivare samt för moms Undantag: enskilda firmor behöver inte vara registrerade som arbetsgivare.

Personalliggare

Från och med den 1 januari 2016 ska det finnas elektroniska personalliggare på många byggarbetsplatser där byggverksamhet bedrivs. En personalliggare är en förteckning över vilka näringsidkare som är verksamma på byggarbetsplatsen och när varje verksam person hos respektive näringsidkare börjat och slutat varje arbetspass. Syftet med personalliggare är att motverka svartarbete och främja en sundare konkurrens i byggbranschen. ID06 är byggbranschens eget system och svarar upp mot alla de krav som Skatteverket ställer.

Lagen ställer också nya och högre krav på de bakomliggande systemen. ID06 ska vara säkert och pålitligt för alla användare. Ett omfattande utvecklingsarbete och viktiga investeringar ska säkerställa hög driftsäkerhet och kvalitet i många år framöver.

Nytt avgiftssystem

Den 1 februari 2016 infördes därför ett nytt avgiftssystem inom ID06; en kortregisteravgift på 20 kr per nyregistrerade kort som läggs på kortkostnaden och en företagsanpassad årlig anslutningsavgift.

Det nya avgiftssystemet gäller för alla företag som vill beställa ID06-kort. Med start från och med juni 2016 kommer därför alla företag med minst ett aktivt ID06-kort få en faktura på den årliga anslutningsavgiften.

Medlemmar i Bergsprängningsentreprenörernas Förening BEF, måste själva ansöka om ID06 enligt manualen ovan. Ni kan på delegeringsbeviset ange BEF och vi kan göra beställningen av kort till ert företag.

Då bifogar ni er egen logga och foton+personuppgifter på den som ska ha ID06.

När BEF gör beställningen så kommer medlemmen att få BEF loggan på sitt kort, alt. även Auktoriserad bergsprängarloggan, om medlemmen är detta.

BEF betalar korten och skickar dessa till medlemmen.

Notera att BEF inte betalar den nya årsavgiften för de företag som är anslutna till ID06.

Bergsprängning på Facebook

Nu har BEF tagit steget ut i cyberrymden på riktigt för att komma ännu ett steg närmare våra medlemmar. Facebook är idag världens största community, så det är klart det måste finnas en naturlig samlingspunkt för alla bergsprängare. BEF har därför en egen sida dit alla som har Facebook kan gå och mingla, diskutera bergsprängning och träffa kollegor inom branschen. Sök på Bergsprängnings Entreprenörernas Förening eller gå in på www.facebook.com/sprangning och tryck sedan på gilla-knappen så kommer ni ha möjlighet att själva skriva inlägg, kommentarer osv.

Varmt välkomna!

OBS! BEF utbildning finns även på Twitter

"Passiv" medlem

På begäran av flera medlemmar som sålt sitt företag, gått i pension eller av anledning tillfälligt eller för alltid lämnat bergsprängningsbranschen men ändå vill ha en koll på vad som händer inför vi nu medlemsalternativet "Passiv medlem" (egentlig fel ord för man vill ju egentligen vara aktiv och veta vad

som händer). Medlemskapet innebär att man ex.vis får BEF-Nytt, inbjudningar till stämman och andra typer av möten. Däremot har man inte kvar sin rösträtt. Medlemsavgiften blir 800 kr/år

Intresserade kontakta BEFs kontor.

VISA ERT MEDLEMSKAP – Ger konkurrensfördelar

En undersökning visar att både Proffsbeställare och privatkunder ser en stor fördel i att en entreprenör/hantverkare är medlem i en branschförening.

Därför våga synas. Visa BEF – loggan på brevpapper, fakturor, anbud, maskiner, hemsida mm.

Behöver ni dekaler, digitala loggor, råd eller praktisk hjälp. Ring kontoret så ordnar vi det.

Köp flaggor – profilera BEF

Nu har äntligen de nya flaggorna kommit, den nya går in med en auktorisationslogga. Det hjälper till att profilera BEF och auktoriserad Bergsprängare. Använd den flitigt i ert yrkesutövande för sprängning. Se gärna vad AFS 2007:1 Sprängarbete skrift nr 37 § om utrymning, bevakning och initiering.

Flaggorna säljs till självkostnaden på 100 kr styck exkl moms. Maila beställningen till best@bef.se eller ring kontoret 08-36 36 14.

PS. Flaggorna finns slut. Se hemsidan för möjlig leverans/köp.

Har du problem eller frågor inom teknik, ekonomi, juridik, arbetsrätt, utbildning, lagar/förordningar osv. så är du välkommen att kontakta oss genom att ringa 08- 36 36 14 eller maila info@bef.nu.

Vi kanske inte har svaret direkt men tar fram det och kommer tillbaka eller sänder dig vidare till någon av våra duktiga rådgivare. Som medlem har du rätt till kortare rådgivning gratis av våra rådgivare som tillhör de ledande inom respektive område.

Entreprenadjuridik – Allmän Juridik

Magnus Wollsen, WA-Wollsen,
Albinsson Advokatbyrå
Tel: 0700-92 00 64.
magnus.wollsen@wa-advokat.se

BEF har avtal med advokat firman WA-Wollsen Albinsson Advokatbyrå angående medlemservice inom entreprenadjuridik, affärsjuridik och skattefrågor. Vår kontaktperson är Magnus Wollsen med stor erfarenhet från bygg- och anläggningsbranschen med klienter ifrån UE-leden och BEF:s rådgivare i över 10 år.

Dolor

Jan Johansson
BEF / Voglers Svrige AB
Tel : 0708-99 91 54
voglers@voglers.se

Jan har dolor som sin specialitet. Undervisar i BEF Utbildning och har varit sakkunnig i flera utredningar. Samt givetvis gedigen praktisk kunskap från sin egen verksamhet.

Hålinmätning

Bergknallen Konsult AB
Tel: 070- 277 67 87
Borr & Sond Kvalitetssäkring AB
Tel: 073-705 42 72

De två första hålråderna på pallar över tio meter ska hålinmätas. För information om hålinmätning med kvalitet rekommenderar BEF ovanstående partners.

EXII/III-fordon, Säkerhetsrådgivare

Per Wilny, Farligt Gods Hjälpen AB
Tel: 070-547 30 40.
pelle@fgh.nu

Per har mästerlig koll på transporter och fordon. Vid transport- och fordonsfrågor ger Per svar. Han är även säkerhetsrådgivare som krävs vid transporter över 1000 riskpoäng.

AMA – Systemet Göran Kers – Kerskonsult AB

Göran Kers
Tel: 070-521 54 69
goran@kerskonsult.se

Göran har mångsidig praktisk och tekniska kompetens från sina många år som entreprenör och konsult i anläggningsbranschen. Han har lång erfarenhet av AMA-systemet och Trafikverkets tekniska bestämmelser samt har deltagit i utvecklingen av Trafikverkets system för beskrivning av totalentreprenader. Upphandling, tolkning av förfragningsunderlag, kostnadsregleringar av entreprenader och kalkylering är hans specialområden.

Arbetsmiljö

Arbetsmiljö Borrnig och sprängning

Åke Ahlgren
Tel:070-515 80 24
ake.ahlgren@comhem.se

Åke har ett förflutet i Bygghälsan där han jobbade i drygt 10 år som skyddsing.

Han har ett praktiskt förhållningssätt till arbetsmiljö. Handhar också arbetsmiljö i vår utbildning för "Auktoriserad bergsprängare". "Arbetsmiljöfrågor skall lösas nära produktionen är Åkes motto"

Riskhantering, SAM

Göran Österdahl,
2 Ge Verksamhets- och Kvalitetsutveckling
Tel: 070-415 85 12,
sveaborg.2ge@hotmail.com

Göran Österdahl har utvecklat en metod för riskhantering att användas i samband med planering av borrhings- och sprängningsarbeten.

Därutöver utarbetat dels ett planverk som är anpassat till ISO standards för kvalitets- och miljöledningssystem samt dels en plan för Systematiskt Arbetsmiljöarbete.

Box 614, 175 26 Järfälla
(Ynglingavägen 1-3)
Tel: 08-36 36 14, Fax: 08-580 121 50
Mail: info@bef.nu, Webb: www.bef.nu

Julhälsning

Nu är det bara några få dagar till jul och nyårshelger-
na och förhoppningsvis kommer ni alla medlemmar
och övriga intressenter få några välbehövliga dagars
avkoppling.

Sedan drar vi igång ett nytt spännande år med
många spännande utmaningar, kända och okända.

God Jul och Gott Nytt År!

samt en njutningsfull vinter

önskar

TIDNINGEN FÖR BEF-MEDLEMMAR OCH BRANSCHINTRESSENTER

Utgivare

Bergsprängningsentreprenörerna
i Sverige Ekonomiska förening, BEF.

Adress

Box 614
175 26 Järfälla
(Ynglingavägen 1-3)
Telefon 08-36 36 14
Fax 08-580 12150
Mail: info@bef.nu
webb: www.bef.nu

Redaktör och Ansvarig utgivare

Roland Netterlind
roland@bef.nu

Prenumeration

Tidningen finanseras av BEF och annons-
intäkter. De som önskar prenumerera eller
ett enstaka exemplar, maila till BEF.

Annonser

En annons i BEF-Nytt läses av mer än
tusen beslutsfattare inom bergsprängnings-
branschen.
För information och bokning, kontakta
BEF enligt ovan.

Original & Tryck

Ineko AB

**Citera gärna BEF-Nytt, men källa ska
anges.**

ISSN 2000-9161

Orica, världens ledande sprängmedelsleverantör

Uni tronic™ 600 elektroniskt tändsystem är utvecklat för stenbrott och anläggningsarbeten såväl som för mindre ovanjordsgruvor .

Uni tronic™ 600 är systemet som är kostnadseffektivt, enkelt att använda och medför betydande framsteg inom bergsprängning.

Orica Sweden AB

Gyttorp

713 82 Nora

Tel. 0587-85000

Fax 0587-253 45

info.gyse@orica.com

www.orica.se

uni tronic™ 600
Electronic Blasting System

 ORICA

Kvalitetsstämpel

Bergsprängnings Entreprenörernas Förening

Bergsprängningen omgärdas med flera lagar, regler och förordningar än någon annan del av byggsektorn och det med rätta. Misstag som okunnighet och slarv kan få förödande konsekvenser.

Genom branschorganisationen **BergsprängningsEntreprenörernas Förening** supportras och utbildas medlemsföretagen (ca 100 st som står för 85% av ovanjordssprängningen i Sverige) inom säkerhet,

lagar och förordningar, teknisk utveckling, Kvalitet & Miljö.

Medlemsföretagen förbinder sig att följa föreningens riktlinjer inom dessa områden vilket ger trygghet för våra beställare.

Våra medlemmar

Södra Sverige

Adrianssons Bergentreprenad AB, Konga, 070 6507267
Almquist Bergsprängning AB, Mjölby, 070-6884166
Bergbolaget i Götaland AB, Nässjö, 0380-555260
G.S. Spräng & Konsult Arbeten, Asarum, 076-1602977
Hasslö Spräng & Markarbeten, Hasslö, 0733-723830
Huskvarna Terrängtjänst, Huskvarna, 0705-312140
Hässelhult Sprängtjänst, Glimåkra, 070-5772357
Kalvsjöholmsbolaget AB, Kalv, 0325-51155
Källgren & Söner AB, Eksjö, 070-5098925
Liljegrens Entreprenad AB, Konga, 070-6507267
MJ Anläggning AB, Ryd, 070-5110900
Natzéns Sprängtjänst AB, Gnosjö, 070-8346820
P-O's Sprängtjänst & Söner AB, Boestad, 070-5238820
Sune Carlssons Åkeri AB, Nybro, 0470-77 44 00
Thorns Spräng & Betong HB, Virserum, 0495-30205
Voglers Sverige AB, Lidköping, 0510-86080
Värnamo Sprängtjänst AB, Gnosjö, 0705-690250

Mellan Sverige

Andersson & Rask Åkeri AB, Hofors, 0290-296 00
Berg & Byggt teknik i Norberg AB, Norberg, 0223-217 30
Bergsprängaren Forsberg AB, Nyköping, 070-630 79 31
Bergsprängaren Olle Wärnquist, Odensbacken, 070-314 92 11
Björknäs Bergsprängning, Gräsmark, 070-232 08 80
Björn Fredin Sprängtjänst AB, Huddinge, 070-492 29 22
Björnsätters Berg & Transport AB, Mariestad, 070-572 38 41
Dala Spräng o Grävteknik AB, 076-112 30 92
Gustavs Hallstahammars Sprängtjänst AB, Hallstahammar, 0220-124 30
Hammarö Bergsprängning, Skoghall, 070-379 71 79
HMS Maskin AB, Åsarps, 0733-17 22 40
Hummelsta Schakt & Sprängning AB, Enköping, 0171-44 61 35
Holmsteds Stenteknik Borghamn, 0143-200 82
Magnusson & Pettersson AB, Lindesberg, 070-331 35 25
Mases Spräng & Mark AB, Rättvik, 070-584 17 42
Robbans Last & Trucktjänst AB, Söderköping, 070-556 20 41
Rotorschakt Bergshamra, 0176-26 03 05
Spräng & Mätkonsult i Nora AB, Nora, 0587-136 41
Spräng & Svetsmek, Tived, 070-240 77 18
Sten & Betongteknik i Katrineholm, Katrineholm, 070-867 01 53
Sten-Gunnar Karlsson, Ringarum, 070-523 10 47
Stensätter Maskin AB, Eskilstuna, 070-622 15 36
Tivens Berghantering, Tived 0761- 02 17 74
Uppländska Bergborrnings AB, Norrtälje, 0176-766 40
Öregrunds Bergsprängningstjänst, Öregrund, 073-655 03 57
Östervallskogs Allteknik AB, Töcksfors, 070-516 00 64

Stockholmsområdet

Berg och Anläggning i Stuvsta AB, Huddinge, 070-712 32 22
Bergsprängning Leif Larsson AB, Stockholm, 08-647 46 40
Bergsprängningsfirman KV Larsson sonson AB, Tumba, 070-535 25 75
Bladh's Sprängservice AB, Ösmo, 070-508 11 13
C. Skönnerud Bergarbeten AB, Huddinge, 073-316 99 98
Danderyds Berghantering AB, Stockholm, 070-627 27 04
Dynamitgubben KB, Värmdö, 070-370 97 00
Enjis Bergsprängning AB, Åkersberga, 070-226 47 72

Frentab Entreprenad & Söner AB, Gustavsberg, 08-570 260 90
Hermans Maskin AB, Knivsta, 018-34 12 73
Ingarö Bergsprängning AB, Ingarö, 070-417 51 55
Magnus Schakt AB, Saltsjö-Boo, 070-729 43 68
Markströms Dyk & Sprängteknik AB, Rönninge, 070-291 65 69
Mälare Bergsprängning AB, Färentuna, 070-834 13 41
RG Bergkonsult AB, Värmdö, 070-999 42 49
Skullman Bergsprängning, Färentuna, 070-862 33 12
Spräng Companiet AB, Bromma, 072-703 84 21
Svenska Bergschakt AB, Järfälla, 070-760 50 87
SW-Sprängtjänst, Märsta, 070-854 01 86
Trp & Markarbeten VM AB, Huddinge, 070-620 90 49
YB Sprängtjänst AB, Saltsjö-Boo, 070-931 41 64
Åkersberga Bergsprängning, Åkersberga, 070-491 13 11

Västra Sverige

Alingsås Sprängtjänst AB, Alingsås, 0703-333314
Andreasson Väg & Bygg AB, Angered, 070-3722595
ASV Spräng och Betonggolv, Örebro, 070-899 98 24
Bergums Bergsprängning ab, Göteborg, 0706-65 36 25
Christer Blooms Bergsprängning AB, Uddevalla, 070-3191114
Cullbergs Bergsprängning, Uddevalla, 0708 811174
Ducimus Blasting, Sjömarken, 070-403 06 01
Göteborgs Sprängteknik AB Göteborg, 0706-65 34 25
Hildings Bergsprängning AB, Gånghester, 033-256135
Klas Myremark Bergsprängning, Jörlanda, 070-3128622
Lisas Bergsprängning AB, Långås, 070-5931279
MP Entreprenad Service Borås AB, Borås, 070-6777078
Nitro Entreprenad AB, Göteborg, 0702-335660
Roger Sprängare, Brålanda, 0706-6553879
Svensk Maskinborrnning AB, Trollhättan, 0703-844742
Thorins Sprängnings AB, Onsala, 0705-728600
Uddevalla Bergsprängning AB, Uddevalla, 070-5570220

Norra Sverige

Bysses Bergsprängning, Ramsele, 070-370 45 18
GS Maskintjänst, Hammarstrand, 070-363 56 30
Kalle Sprängare, Bergsjö, 070-668 67 18
Kanonidé Bonässund, 070-649 90 36
Lindbergs Sprängtjänst & Pyroteknik AB, Örnsköldsvik, 070-211 31 55
Mek och Sprängtjänst, Matfors, 073-841 80 57
Modéns Bergsprängning Eft AB, Fagervik, 070-357 91 91
NCC Roads Sverige Nord, Umeå, 070-330 10 68
Norrbottnens Bergteknik AB, Luleå, 070-625 02 36
Rocab Berg AB, Skog, 070-600 00 70
Sollefteå Sprängtjänst AB, Sollefteå, 0620-163 50
Sprängarbeten i Trönedal AB, Söderhamn, 070-602 52 35
Stens Bergborrnning, Forsa, 070-372 99 77
Wallbergs Åkeri AB, Ljusdal, 0651-147 09
Västjämtdlands Sprängtjänst, Undersåker, 073-982 63 52
Å.G Sprängare AB, Robertsfors, 070-555 24 89

Utland

Bergsprängaren Bo Jansén Jomala-Åland +35-8-405536123
Gulf Rock Group of Companies Sharjah U.A.E +971-6-5311195
Van Oord Rotterdam Netherlands +31-104478444
Voglers Eesti Ou Kunda +37-25145702

Aktivt stödjande Partners

Abesiktning Väst AB, AMV, Ansvarsbesiktning AB, Atlas Copco CMT Sweden AB, Austin Sverige AB, Bergs & Brukstidning, BergUtbildarna AB, Bjerking AB, Brenntag Nordic AB, Cesium AB, CME AB, Datema, Desrock AB, EPC - Sverige AB, Etken Teknologi AB (Royex), Explosiv Utbildning AB, Farligt Gods Hjälpen, Forcitt Sweden AB, FRÖLANDERS, Geopro AB, Gruvteknik AB, Hundprofil, Impab AB, JEHANDER, KCEM, KRUT-HANSSON AB, LIFA, MAXAM Metra Konsult AB, Metron Miljökonsult AB, Migmatit Geologisk konsultbyrå AB, MT i Bålsta AB, NITREX SRL, Nitro Consult, NORAB, Orica Mining Services Scandinavia AB, Power Tools AB, RBT - Rockbreaker Tools AB, Rockplan Sweden AB, Royex / AB, RUBA GUMMI AB, Sandvik Mining and Construction Sverige AB, SMC AB, Sprängkonsult AB, Svensk Byggsyn, SVEVIA AB, SWEDEQ AB, Transtronic AB, UAB Metaloidas, Yara AB.

Säkerhet

Kvalitet

Miljö

www.bef.nu

BEF – det är vi som försätter berg

